Lajos Egri

Umění postavy

Quadrom

Lajos Egri

Umění postavy

Jak vytvářet a psát postavy velikého významu a se silným emotivním účinkem

Kapitola první

UNIVERZÁLNÍ ČLOVĚK: UMĚNÍ PSÁT

Cílem této knihy je pomoci spisovateli porozumět lidskému chování a ukázat, v čem mu může posloužit pro jeho práci. Každý druh kreativního psaní je založen na uvěřitelnosti postavy. To je důvod, proč musí spisovatel vědět, zdali je postava jedno, dvou či trojrozměrná.

Lidské bytosti jsou si v zásadě podobné. Jediný rozdíl spočívá v jednotlivém odstínění. Toto vše se zdá být poměrně jednoduché, ale problém tkví v tom, jak zachytit a pozorovat tyto chameleonské tvory dostatečně pečlivě, abychom vyjádřili jejich opravdový obraz. To, co chce spisovatel vědět, je, jak v životě jedná skutečná lidská bytost, lépe řečeno trojrozměrná postava. Odpověď je velmi jednoduchá: jako vy a já. „Tak dobře," nabízí se odpověď, „ale já nevím, jak jednám ve skutečnosti. Jeden den se chovám tak a druhý naopak. Dává to smysl?" Samozřejmě, že ano. Každá lidská bytost si protiřečí. Bez ustání jsme vrtkaví. Častokrát si můžeme být velmi podobní, jindy protichůdní.

Když Freud definoval Ego a Super-Ego coby projevy podvědomí mysli člověka, vyvolal takové nadšení, že přetrvává dodnes. A přesto, jak dobře vědí znalci literatury, byli to v minulosti právě spisovatelé, kdo objevili, jak funguje mysl.

Není pochyb, že tito pozorně ohledávali, jak ve skutečném životě jednají osoby, které je obklopují. Byli by se zhrozili z jejich protimluvů! Čím víc by je pozorovali, tím víc by zůstali vyvedeni z míry.

Museli proto vidět dvojznačnost v každém jednání člověka. Dodnes nebyla nalezena jediná lidská bytost, která by se dala označit za jednoznačně andělskou nebo prohnilou až do morku kostí.

Toto povědomí je bezpochyby jedním z největších objevů staletí, jež předcházela Freuda, Junga, Adlera a další.

Ano, člověk je složitý. Pravdou je, že člověk má moc být hrdinou, nadčlověkem, připraveným obětovat vlastní život za ideál a tou samou měrou být schopen podřezat hrdlo svému nejlepšímu příteli.

Stručně: je dobrý a zlý současně. Záleží na té jaké vnitřní či vnější rozporuplnosti, která ho žene k činu.

Tento diskurz se může zdát být příliš neurčitý k tomu, aby poskytl opravdovou pomoc spisovateli, který má v úmyslu utvářet charaktery. Proto je nutné, abych byl konkrétnější v tom, co se nás bude více týkat. Vezmu tedy za příklad jednu postavu a budu ji podrobně zkoumat, abych vyzkoušel její složitost a rozpornost uvnitř její mysli. A jelikož znám sebe samého více než ostatní, představím vám svou vlastní postavu.

(Jestliže jste bez zastavení dočetli až sem, prosím mějte na paměti, co řekl Ježíš: „Hoď kamenem, kdo jsi bez viny.“)

Jsem dychtivý, sobecký a žárlivý, a mám zoufalou potřebu být milován všemi. Dnem i nocí přemýšlím nad tím, jak se ukázat být tak důležitý, abych přesvědčil ostatní, že o mně budou smýšlet jen v dobrém. Je mi líto, ale je také fakt, že chci mít vždycky pravdu.

Dospěl jsem k závěru, že cokoli říkám, říkám jen ze dvou důvodů:

1) Abych se stal sympatickým.
2) Abych se ukázal důležitým.

To je to, co vidím uvnitř sebe. Zpočátku ze mě byli vyděšení. „Nemůžu být takový!“ naříkal jsem.

Poté jsem se na sebe podíval zevnitř podruhé, ale viděl jsem ty stejné věci. Je to pravda. Jsem všechno tohle a také víc.

Všechna největší vyobrazení postav byla vždy a vždy budou načrtnuta s odstupem pečlivého vědce a vymezená tak, aby vypovídala veškerou pravdu a nic víc než pravdu, i za cenu, že mohou někoho zranit.

Pouze mrtvola v sobě neobsahuje žádné protimluvy. Mrtvoly jsou zaneprázdněny rozkládáním, zatímco člověk uvedený ještě do života je zaměstnán zápasem, aby udržel pohromadě duši a tělo. Nadlidskou prací na sobě, aby se dovedl ke konci.

Univerzální člověk ve skutečnosti není nic jiného než člověk běžný. Rozdíl mezi nimi a velkým bratrem, géniem, je jen v jejich odstínění. Na druhou stranu jsme si pod slupkou všichni rovni. Pokud někoho doopravdy znáš, znáš vlastně všechny.

Kapitola druhá

CO JE TO PŮVODNOST

Vydavatelé a producenti věčně hledají nějaký originální příběh nebo drama. Mluví o této kvalitě, jako by to nebylo nic, jako by se to dalo najít v popelníku nebo někde na rohu. V každém případě je původnost, stejně jako génius, vzácná. Přesto tyto kompetentní osoby a obzvláště velcí mistři na literárním poli nepřestávají používat toto slovo neuváženým způsobem.

„Věřím, že i stará či nadužívaná situace se může stát původní, jestliže se s ní zachází ponovu a čerstvě," řekl jeden slavný romanopisec. Jiná osoba stojící za poznámku řekla toto: „Přidej tomu více jiskry, nějaký ten obrat navíc v druhém a třetím aktu. Několik málo řádků napsaných s rozvahou a s aurou původnosti."

Takový typ rozmluvy je však zcela pošetilý. To, co je pro jednoho novou akcí scény, může být pro druhého akcí velmi zastaralou. Stejně tak jsou diskutabilní „řádky psané s rozvahou" a takzvané „čerstvé zacházení".

„Zacházet s něčím čerstvě" totiž znamená dát celou věc znovu do pořádku jako lifting obličeje, v němž se napíná jedna linka sem a druhá tam, aniž bychom však vytvořili něco originálního.

Slyšel jsem jednoho dramaturga, který říkal: „Původnost je něco, co se nedá znesvětit pouhou definicí. Je potřeba ji cítit. Je jako parfém. Nemůžeš se jí dotknout prsty. Možná výraz ‚výjimečná' je to slovo, ale nevím. Blýská se tak, že vychází z génia autorova, a může zažehnout kus a zapříčinit, že tě oslní svým světlem." Bylo by potřeba sdělit mladým autorům, jak vytvořit onen „parfém"… který však není víc než nehmotný.

Pokud hledáme definici původnosti, nejlepší způsob je vzít si za příklad mistrovské dílo – není podstatné, jestli je to drama, román nebo povídka – a objevit, jestli ta či ona literární hvězda jej učinila originálním.

Vojna a mír od Tolstoje, *Náhrdelník* od Maupassanta a *Dary mudrců* od O. Henryho jsou jen některá z děl, která se těší obzvláštního respektu mezi čtenáři.

Zápletky těchto příběhů nejsou nijak výjimečné a témata, s nimiž je zacházeno, jsou konvenční. Co je tedy činí klasickými a proč přežijí svůj čas?

Pokud si je pročteme znovu, jedna věc, která se nám bude znovu vtloukat násilím do hlavy, je, že každé z těchto vyniká svým znázorněním postav. Tyto postavy jsou lidé, které známe, nebo je v nich tak snad alespoň rozeznáme. Zdá se, že autoři znali své postavy do hloubky a dali jejich život několika málo výraznými tahy či přesným nákresem.

Slovo „původní“ pochází od slova „původ“, který je počátkem něčeho, co neexistovalo dříve. Zde je několik příkladů: koncept monoteismu a relativity, vynález linotypové sazby nebo kola.

Leeuwenhoek byl původní se svým mikroskopem. Zažehnout poprvé oheň zapříčinilo rovněž přínos bezpochyby originální.

Před pětadvaceti stoletími představil filozof Zénón dialektický přístup k člověku a zcela novému světu. Descartes, Feuerbach, Hegel a Marx přijali tyto dialektické principy na Zénónově základu, ačkoli je interpretovali rozdílně. Učinilo je to v jejich případě původními? Zatímco první tři z nich vysvětlovali svět v termínech idealismu, Marx revolučním způsobem přeformuloval, abychom tak řekli, jejich idealistický výklad a stvořil nejkontroverznější filozofii na světě: dialektický materialismus.

Pokud bychom měli mluvit o původnosti v jejím maximálním vyjádření, jakou bezesporu je, je třeba přijmout, že Descartes, Feuerbach ani Hegel nebyli původními mysliteli.

Nyní se však pokoušíme identifikovat originalitu ve psaní v novém přístupu, jestli se to tak dá říct.

Pokud připustíme, že tematika nebo styl, které nikdo předtím neužil, jsou původní, tak za ně takto nemůže být považováno ani žádné drama Shakespeara, Molièra či Ibsena. Z tohoto úhlu pohledu nejsou témata ani styl těchto autorů dozajista původní vzhledem k tomu, že jsou užívány od nepaměti.

Není pochyb, že Ježíš, Darwin nebo Marx byli zastánci revolučních myšlenek. Koperník, Galilei, Newton a Einstein stejně tak vnesli do lidského vědění něco nového. Faraday, Tesla a Edison byli mezi prvními, kdo definovali fyziku. Galén a Hippokratés byli pionýry medicíny. *Tak pravil Zarathustra* od Nietzscheho zase předznamenal Adolfa Hitlera a jeho destrukci civilizace.

Ve výtvarném umění Matisse opustil principy klasického malířství a revolučně je proměnil ve svém malování na nádobí; Cézanne byl zvěstovatelem kubismu a Picasso dal život mnohým „ismům“. Seurat byl původcem pointilismu. El Greco je považován

za otce prodloužených tvarů. Závěr, který z toho vyplývá, znamená, že v umění zpravidla vítězí ten, kdo nabídne nové tendence, nové přístupy či překvapivé změny, ale je to opravdu jen málo umělců, kteří vytvoří něco tak zcela originálního jako kupříkladu Einsteinovu teorii relativity.

Původnost, stejně jako génius, je však vzácná. Jenže v umění to není právě tohle, co ohlašuje velikost.

Není důležité, co si myslíme o Gertrudě Steinové nebo básníku E. Cummingsovi, měli bychom je spíš považovat za tvůrce něčeho tak radikálně nového a rozdílného, co jim nutně připisuje spíše jejich kontroverzní kvalitu původnosti. Není ovšem řečeno, že jsou hned velkými. Spíše naopak.

Jednou jsem slyšel o jednom pomateném géniovi, který objevil tolik nový a zcela revoluční typ aeroplánu, že dokonce nemohl vzlétnout. Bezpochyby to bylo originální! Avšak v umění, v každém případě, není možno shledat absolutní originalitu, pouze tendence, styly, variace, rozdílné úhly pohledu, vhodné prostředky, nadsázku, zlehčování nebo důrazy spíše na části než na celek. Takže původnost je na literárním poli vzácná, ale vlastně ve všech uměleckých oborech.

Pokud totiž připustíme, že originalita spíše neexistuje, co ji tedy přinutí, že zasáhne spisovatele? Jsou to právě postavy. Živé lidské a rozechvělé bytosti jsou tajemstvím a magickou formulí pro velké psaní s trvalým účinkem.

Čtěte, nebo lépe studujte nesmrtelné a dospějete k závěru, že to, co udržuje jejich díla čerstvými a živými po staletí, je jedinečný způsob, s jakým se ponořili do svých postav, a ne fakt, že použili nějaký nový náhled na věc, který se ostatním zdál být originální.

Kapitola třetí

EMOCE: ZDROJ ČTENÁŘOVA ZTOTOŽNĚNÍ

Velké scénáře nebo velká dramata nepojednávají nutně jen o výstředních postavách. To, co činí příběh velikým, je možnost rozeznat postavy jako lidské bytosti z masa a kostí. V antickém Řecku někdo řekl Sokratovi, že věštba ho předurčila být moudřejším člověkem než bohyně Athéna. Sokrates tomu nemohl uvěřit, ale jeho přítel ho ujišťoval, že je to pravda. Avšak Sokrates byl stále velmi hlubokomyslný člověk a věřil, že věštba se spletla. Ptal se básníků, politiků, běžných lidí na ulici a nakonec filozofů, zdali ho vážně všichni považovali za moudřejšího než Athénu. Všichni bez výjimky souhlasně přitakávali. Sokrates tak došel k smutnému závěru, že věštba se nemýlila. „Nicméně vím tak málo, že nevím."

Ano, přiznat si, že víme málo, má moc vytvářet pokoru dokonce i u velkého spisovatele postaveného před těžkosti tvorby.

Nějaký skeptik podobné vážnosti by se mohl zeptat: „Kde v postavě spočívá ona skrytá moc, jež by nás měla odkrytá překvapit ve své novotě?"

Pochopil jsem, že odpověď zní: ve ztotožnění.

Ten samý skeptik by se mohl ještě zeptat: „Jaký zákon definuje dobře postavený příběh z jednoduchého důvodu, že jej autor vytvořil z lidských bytostí, s nimiž je možné se ztotožnit?"

Zde je spisovatelova inteligence podrobena pod mnohem těžší zkoušku.

Nejprve je třeba postavit čtenáře nebo diváka do podmínek, za nichž je možné identifikovat postavu s někým, koho znají. V druhé řadě, pokud je publikum přiměno představit si, co se jim právě děje nebo by se mohlo dít, bude tlačeno od vzrůstající emoce, která ho přivede k spoluprožívání oné situace ne už jako diváka, ale jako by byl on sám protagonistou dramatu, které se odehrává před jeho očima. Slyšel jsem některé spisovatele hovořit dlouze o tajemném fenoménu ztotožnění se, ale nikdo z nich nikdy nevysvětlil vyčerpávajícím způsobem, o co se jedná a jak jej dosáhnout.

A je to škoda, protože mít úspěch ve psaní předpokládá umět vytvořit toto ztotožnění. Bez této kapacity bude autor pracovat zbytečně a nikdy nebude vědět, proč neuspěl.

Přesto však nestačí ukládat si do paměti řemeslné triky. Nutné je především znát postavu a porozumět jí.

V následujících řádcích je předložen krátký úryvek z jednání Hedy Gablerové od Ibsena. První scéna je výjimečným příkladem, jak ztotožnit publikum s postavami.

Slečna Tesmanová s kloboukem a slunečníkem právě jde hledat svého synovce Jørgena a jeho manželku Hedu, kteří se současně vrátili z líbánek. Jørgen je šťastný, že ji vidí, a má k tomu důvod, protože stará slečna Tesmanová se o něj rozhodla starat celý svůj život a nyní, aby si užívala mladých novomanželů, mu darovala část ze své penze, aby si zařídil nový domov. Je velmi vřelá a stará se o milenecký pár jen s těmi nejlepšími úmysly.

Heda vejde zleva zadním pokojem. Devětadvacet, dáma. Obličej i postava ušlechtilé, vznešeně tvarované. Pleť matně bledá. Oči ocelově šedé, vyzařují studený, jasný klid. Vlasy hezké, světle hnědé barvy, ne moc bohaté. Vkusné, volnější dopolední šaty.

SLEČNA TESMANOVÁ *(jí jde vstříc)*: Má milá Hedičko! Dobré jitro. Dobré jitro přeju.

HEDA *(jí podává ruku)*: Dobré jitro, slečno Tesmanová. Tak brzy, a už na návštěvě? To je od vás milé.

SLEČNA TESMANOVÁ *(zřejmě trochu v rozpacích)*: Tak co, vyspala se mladá paní v novém domě dobře?

HEDA: Ale ano, děkuju. Ušlo to.

TESMAN *(se směje)*: Ušlo to. Ty jsi tedy dobrá, Hedo. Když jsem vstával, spala jsi jak pařez.

HEDA: Naštěstí. Jinak si, slečno Tesmanová, musí vždycky člověk na všechno nové teprve zvykat. Po troškách. *(Podívá se doleva.)* Brr, to ta služka otevřela na balkon. Hrne se sem úplný oceán slunce.

SLEČNA TESMANOVÁ *(ke dveřím)*: No tak zase zavřeme.

HEDA: Nene, to ne. *(Tesmanovi.)* Prosím tě, zatáhni závěsy. Aspoň to světlo nebude tak ostré.

TESMAN *(u dveří)*: Ano, jistě, jistě. – Ták, vidíš, Hedo – teď máš obojí, stín i čerstvý vzdoušek.

HEDA: No, čerstvý vzduch je tu opravdu zapotřebí. Všude takových krásných květin. – Ale milá slečno Tesmanová – neposadíte se u nás?

SLEČNA TESMANOVÁ: Ne ne, děkuju mockrát. Teď už vím, že je tady všecko v pořádku – díky bohu. Takže už abych zase koukala vydat se domů. Vždyť ona tam ta chudinka malá leží a tak trpělivě čeká.

TESMAN: Musíš ji ode mě moc a moc pozdravovat. A řekni, že se na ni ještě dneska přijdu podívat.

SLEČNA TESMANOVÁ: Dobře, dobře. Jo, vidíš, Jørgenku – *(Šátrá v kabele.)* Málem bych zapomněla. Něco jsem ti přinesla.

TESMAN: Přinesla? A copak? Hm?

SLEČNA TESMANOVÁ *(vytáhne plochý balíček v novinovém papíru a podává mu ho)*: Jen se podívej, chlapečku.

TESMAN *(rozbaluje)*: No ne, Julinko, tys mi je schovala! Hedo, podívej, to je ale fakt dojemné, viď? Hm?

HEDA *(u etažéru vpravo)*: To jistě. A co je to?

TESMAN: Moje staré pantofle. Vidíš? Trepky!

HEDA: Aha. Vzpomínám si, že jsi o nich na cestách pořád mluvil.

TESMAN: No, hrozně se mi po nich stýskalo. *(Jde k ní.)* No, tak se na ně podívej, Hedo.

HEDA *(jde ke kamnům)*: Nene, děkuju, bez toho můžu být opravdu živa.

TESMAN *(jde za ní)*: Ale jen si představ, v posteli mi je chudák teta Rina vyšívala. Taková nemocná. To si ani nedovedeš představit, co je v nich pro mě vzpomínek.

HEDA *(u stolu)*: Pro mě ovšem ne.

SLEČNA TESMANOVÁ: No, to má Heda vlastně pravdu, Jørgenku.

TESMAN: Možná, já jen myslel, že když teď patří do rodiny –

HEDA *(ho přeruší)*: Poslyš, s tou služkou budeme asi dost těžko vycházet.

SLEČNA TESMANOVÁ: Těžko vycházet? S Bertou?

TESMAN: Ale miláčku, jak tě může něco takového napadnout? Hm?

HEDA *(ukazuje)*: No, jen se podívej. Nechala tu válet ten svůj starý klobouk.

TESMAN *(zděšen, upustí trepky na zem)*: Ale no tak, Hedo!

HEDA: Představ si, kdyby někdo přišel a uviděl to.

TESMAN: Ale ne, Hedo – vždyť to je klobouk tety Julinky!

HEDA: Ano?

SLEČNA TESMANOVÁ *(bere klobouk)*: No ano, jistě že je můj. A starý ostatně taky není, Hedičko.

HEDA: Já jsem si ho opravdu tak moc neprohlížela, slečno Tesmanová.

SLEČNA TESMANOVÁ *(si klobouk nasazuje)*: Dneska ho mám poprvé! Poprvé, prosím, bůh je mi svědkem!

TESMAN: Však je taky moc pěkný. Fakt, nádherný.

LEČNA TESMANOVÁ: No, taková sláva to zase nebude, víš, Jørgenku? *(Rozhlíží se.)* Kdepak mám slunečník –? Aha, tady. *(Bere si ho.)* Ten je totiž taky můj. *(Brblá si.)* A ne Bertin.

TESMAN: Nový klobouček a nový slunečník! Představ si, Hedo!

HEDA: Moc pěkné a slušivé.

TESMAN: No, viď? Hm? Tetinko, tak se aspoň pořádně na Hedu podívej, než odjedeš. Podívej se, jaká je hezká, taková pěkná.

SLEČNA TESMANOVÁ: Ale chlapečku, to přece není nic nového. Heda je přece odjakživa krasavice. *(Pokývne a odchází doprava.)*

TESMAN *(ji doprovází)*: No jo, ale všimla sis, jaká je teď pěkně plná, jak jen kvete? Jak na cestách krásně přibrala?

HEDA *(přechází)*: Prosím tě, nech toho!

SLEČNA TESMANOVÁ *(se zastavil a otáčí se po ní)*: Přibrala?

TESMAN: No jistě. To ty, Julinko, totiž nepoznáš, když má na sobě tyhle šaty. Ale já mám holt příležitost –

HEDA *(u skleněných dveří, netrpělivě)*: Ty toho tak máš!

TESMAN: To bude asi ten horský vzduch v Tyrolích, co –

HEDA *(úsečně, přeruší ho)*: Mám přesně tolik, jako když jsem odjížděla.

TESMAN: To tvrdíš ty. Jenže já vím své. No, co říkáš, teti?

SLEČNA TESMANOVÁ *(sepjaté ruce, civí na ni)*: Krásná – krásná – krásná je Heda. *(Jde k ní, oběma rukama ji skloní hlavu a políbí ji do vlasů.)* Pánbůh ať Hedě Tesmanové požehná a chrání ji. Pro našeho Jørgena.

HEDA *(se vyprostí)*: Ááá – tak už mě pusťte.

SLEČNA TESMANOVÁ *(tiché pohnutí)*: Každičký den vás budu chodit navštěvovat.

TESMAN: No jistě, tetinko, to musíš. Hm?

SLEČNA TESMANOVÁ: Tak pa – pa! *(Odejde dveřmi do předsíně.)*[1]

[1] IBSEN, Henrik. *Heda Gablerová*. Přeložil František FRÖHLICH. Praha: Artur, 2018. Edice D (Divadlo). ISBN 978-80-7483-074-7, s. 16-19.

Jak je možné, že i v dnešní době se mladý divák jakékoli národnosti ztotožňuje se slečnou Tesmanovou? Jen těžko s ní může mít něco společného. Nebo jsem snad udělal chybu, když jsem citoval tuto pasáž jako příklad identifikace? Nemyslím si. Daný divák má totiž se slečnou Tesmanovou něco společného, protože byl také někdy za svého života ponížen.

Slečna Tesmanová byla pokořena od pyšné a egocentrické Hedy. Veškerá Hedina frustrace, že si vzala muže jako Jørgen Tesman, se proměnila ve zlomyslnost, kterou přenesla na nevinnou starou paní, jež v srdci nechová nic jiného než náklonnost.

Její ponížení v nás probouzí ztotožnění se. Tento proces začíná v podvědomí. Máme soucit se slečnou Tesmannovou a pohrdáme Hedou. Proč? Z jednoho velmi prostého důvodu: každý dospělý si aspoň jednou ve svém životě zakusil bolest takovéhoto pokoření.

Potupa je v tomto případě prubířským kamenem toho, co nazýváme ztotožnění. Ponížení je univerzální a nadčasové.

Ztotožnění se může s jednoduchostí zabydlet v případě, že postavy dají život emoci, kterou ihned rozeznáme.

Toto ztotožnění není důležité jen v divadle nebo v jakémkoli druhu fikce, ale v běžném životě všedních dní. Jestliže potkáme nějakého cizího člověka, po prvním rychle změřeném pohledu se vytváří takzvaný první dojem. Může to být až silná antipatie, a to i když je tento cizí člověk dobře oblečen, vzdělaný, a dokonce je k nám velice zdvořilý. Proč?

Nejsme nikdy nezdvořilí, nesví, nedbalí nebo zlí, ale pokud si onoho nešťastníka pamatujeme na podvědomém stupni jako někoho, kdo se k nám v minulosti choval špatně, naše nevraživost bude takřka neodvolatelná. Tato stopa rozhořčení může léta spočívat v podvědomí a nejmenší podnět zapříčiní takovou reakci i proti někomu, koho jsme nikdy předtím neviděli.

V psaní, stejně jako v životě, se ztotožnění zabydluje prostřednictvím emocí. Jestliže nám autor vykresluje nějaké individuum bez skrupulí, musí považovat za samozřejmé, že reakce vůči postavě bude nepříznivá. Otázka, která se v tuto chvíli nabízí, je, zda tato reakce bude pro všechny stejná. Odpověď je nade vší pochyby kladná.

Možná, že nebudete souhlasit. Připomínám, že zde se bavíme o takových univerzálních citech, jako jsou láska, nenávist, žárlivost, strach nebo nenasytnost.

Reakce publika bude záviset na spisovateli. A pokud postava nebude stvořena komplexně, reakce nebude žádná.

Dalo by se namítnout, že drama nebo scénář nemohou začít vyhrocenými city. Toto je zřejmé, avšak tedy proto je potřeba vyrobit takové napětí a sugesce, které navýší intenzitu dramatu nebo scénáře. Emoce bez napětí jsou jen mrháním energií, a nemůžeme zapomenout, že není napětí právě bez emocí.

V *Lištičkách* od Lillian Hellmanové, Birdie, křehké a vyděšené děvče, právě hovoří s Calem, snědým pomocníkem v domácnosti, zatímco její manžel znenadání otevře dveře do jídelny.

CAL: Jak poroučíte, madam. Ale von to Šimon splete. No, já mu to řeknu.

BIRDIE: Levá zásuvka, Cale. Ať přinese tu modrou knihu...

OSKAR *(ostře)*: Birdie!

BIRDIE *(znervózní)*: Ach, Oskare. Zrovna si posílám Šimona pro hudební album.

OSKAR *(Calovi)*: Nic takového. Paní Birdie si to rozmyslela.

BIRDIE: Ale Oskare, já jsem opravdu panu Marshallovi slíbila... *(Cal se na ně podívá a odejde.)*

OSKAR: Co to má znamenat, takhle se sebrat, utéct od stolu a lítat tu jak nějaká malá holka?

BIRDIE *(se snaží o veselý tón)*: Ale Oskare, vždyť mi pan Marshall výslovně řekl, že by si přál vidět moje album. Vyprávěla jsem mu, jak se maminka setkala s Wagnerem a jak jí paní Wagnerová věnovala podepsaný program s jeho velikou fotografií. Pan Marshall to chtěl vidět. Strašně to chtěl vidět. Tak krásně jsme si povídali...

OSKAR *(k ní přistoupí)*: Nezavřela jsi celou dobu zobák. Ani vteřinu jsi ho nenechala na pokoji. Nepřijel přece na Jih proto, aby se tu unudil k smrti.

BIRDIE *(rychle, dotčeně)*: Vůbec se nenudil. Nevěřím, že by se byl nudil. Je to velmi vzdělaný a kulturní člověk. *(Zvyšuje hlas.)* Prostě tomu nevěřím. Tohle děláš vždycky, když se někdy náhodou dobře bavím.

OSKAR *(se k ní ostře obrací)*: Moc jsi pila! Seber se trochu!

BIRDIE *(couvá, skoro v pláči, pronikavým hlasem)*: Co dělám špatného? Vždyť nedělám nic špatného. Řekni mi, co dělám špatného?

OSKAR *(k ní postoupí, napjatě)*: Povídám ti, seber se! Přestaň se chovat jako pominutá!

BIRDIE *(se k němu obrátí, klidně)*: Nevěřím, že se nudil. Prostě ti to nevěřím. Někteří lidé mají rádi hudbu a rádi si o ní povídají. A to je všechno. Nic víc jsem neudělala.[2]

Není pochyb o skutečnosti, že nás znervózňuje brutalita Oskara Hubbarda, který jí následně dá i facku. A nebyli bychom lidé, kdybychom nechtěli potrestat i Oskara, jak si zasluhuje. Znovu tak emoce vyústila v hněv a jsme dychtiví po odplatě. Toto je napětí.

Skleněný zvěřinec Tennesseeho Williamse je dalším dobrým příkladem ztotožnění. Matčina úzkost pro postiženou dceru je nakažlivá. *Smrt obchodního cestujícího* od Arthura Millera ukazuje frustraci, která vede až k sebevraždě. Žádná lidská bytost nemůže zůstat lhostejná vůči patetickým snům Willyho Lomana. A ztotožňujeme se s tímto mužem takřka ihned. Začínáme se zabývat sny či našimi životy. Také zvědavost je citem. Takové *S vyloučením veřejnosti* od Sartra oživuje naši zvědavost. Postavy zde žijí v „pekle“, ale tohle je mnohem více zničující než peklo Dantovo. Neukojená touha je horší než smrt. Poté přichází monotónnost, nuda a utrpení, které jsou krutější, než si člověk vůbec může představit. „Není třeba rozžhavených pohrabáčů, peklo totiž tvoří ti ostatní.“ Budeme se dívat na podobné drama s narůstajícím citem plným hrůzy. Ještě bych chtěl naposledy zopakovat, že identifikace je předurčena emocí. Mohli byste zkoušet vyvolat tuto emoci postupně, ale váš úspěch nebo naopak propad budou záviset na vaší schopnosti udržet narůstající emoci, která bude po svém korespondovat i se vzrůstajícím napětím.

A nyní dvě slova o původu emoce. Proč má cit takovou rozhodující moc o našich životech? Protože smůla ostatních v nás vzbuzuje tak obrovské reakce?

Strach ztratit život přivedl naše předky žít na stromech a hlad je zase přiměl sestoupit znovu na zem.

I když myslíme na strach jako na něco abstraktního, něco, čeho se nemůžeme dotknout v okamžiku, kdy napadne naše vědomí, se stane hroznou skutečností a vyvolá v nás opravdovou bolest. Strach je univerzální emocí a tou nejsmrtelnější lidskou zkušeností, jaká existuje. Ale je to právě tato tak ojedinělá emoce, aby vymezila člověčí přežití.

---

[2] HELLMAN, Lilian. *Lištičky.* Přeložila Věra ŠEDÁ. Praha: Dilia, 1978. ČNB 000417160. Bez ISBN, s. 6-7. Mírně upraveno s přihlédnutím k: HELLMAN, Lilian. *Lištičky.* Přeložil Ota ORNEST. Praha: Dilia, 1971. ČNB 000430563. Bez ISBN, s. 4-6.

Bude se to zdát jako paradox, ale je pravdou, že nenávist nebo láska, zrada nebo věrnost vycházejí ze stejného pramene: z nejistoty. Proto je tedy cit víceúčelovou zbraní, jež zachraňuje naše životy. Princip základu naší zkušenosti, tato nejistota slouží k tomu, aby nám zajistila přežití. Teď již je to zřejmá pravda, že život by byl nemožný bez oné nejistoty, která nás děsí k smrti. Ta samá nejistota podněcuje stimuly vynálezců, aby zachovali naši existenci.

Avšak nejistota se může jako hrubé zrno proměnit ve sled nekonečných událostí. Je takřka nemožné rozeznat strach nahý, převlečený, řekněme od filantropie.

Může se zdát být drzé definovat filantropii – ušlechtilé gesto plné lásky a porozumění – jako následek strachu. Ale když následuji uvažování, které jsem navrhl rozvíjet, dokážu, že všechny emoce a lidské konflikty, osobní, národní nebo mezinárodní pocházejí ze stejného zdroje: z nejistoty.

Logika nemůže vždy vyhrát nad citem, protože cit má moc zapříčinit také malou věc nebo se nechat červenat studem za předsudky. A je to též nejmocnější zbraň, jakou může člověk použít proti člověku, prvotní moc, jež předchází každé lidské chování. Pravdou by bylo na konci zvítězit, ale bude to cit, který zaručí úspěch každého projektu. Ale emoce je ještě další jinou věcí: neviditelným řetězcem, který váže všechny lidské bytosti jednu k druhé. Nebezpečí jakéhokoli druhu, jež může uvrhnout do hrozby život člověka rovněž na hony vzdáleného, je potenciálním ohrožením pro všechny. Pokud je nějaký vrah na svobodě v Anglii a policie není schopná jej zadržet, přestože užívá veškeré vědecké triky a všechny metody, které má k dispozici, budete se cítit bezbranní, třebaže vás bude rozdělovat oceán.

Toto se děje, protože všechny emoce jsou podřízené nejistotě, která po svém není nic jiného než sebeobrana, jež vzbuzuje veškeré lidské chování. Naše city dosahují nejvyššího vrcholu, pakliže ve skutečnosti nebo v představách je naše bezpečí uvrženo do rizika.

Není pravdou ani logické, že nás emoce ovládají. Mnohem častěji jsou totiž spontánní. Bez citu by však byl život nemožný. A to, co předpovídá zprávy dobré nebo zlé, je neviditelný strážce nejen v naší pohodě, ale v neposlední řadě také v našich životech. Přízrak ohrožení, který ovládá postavy v literatuře, má na svědomí návrat našeho bezpečí do naší mysli. Cokoli by se mohlo stát ostatním, mohlo by se stát též nám. Takže to je důvod, pro nějž v nás stín nebezpečí vzbuzuje strach a okamžitě probouzí naše emoce.

ZARUČENÉ ZTOTOŽNĚNÍ

Když jsou nějaký muž, žena nebo dítě ohroženi ohněm, záplavami, zemětřesením, divokými zvířaty, nějakou ztrátou nebo jiným nepohodlím; když touží po lásce, přátelství nebo po odplatě; jakmile je postava stydlivá, osiřelá, nemocná, urážená nebo ponižovaná; pokud jsou zobrazovány dobročinnost, pokora, laskavost, věrnost nebo odvaha, publikum nemůže dělat nic jiného než se identifikovat. A je dalších milión způsobů, jak vnést do hry právě emoce.

Kapitola čtvrtá

DŮLEŽITOST BÝT DŮLEŽITÝ

Důležitost být důležitý. Překvapil bych vás, kdybych řekl, že všechna díla se od samého počátku zakládají na tomto?

A je to pravda! Zkuste si přečíst nějaké drama nebo scénář a objevíte, že ať už se v něm jedná o lásku nebo nenávist, čest nebo potupu, za tím vším se skrývá přání být důležitý.

„Přání“ je delikátní slovo pro nejsilnější motivaci, která existuje, a je hned druhé za „sebeobranou“.

Troufnul bych si říct, že být důležitým je součástí sebeobrany. Bezpochyby je to síla, která nutí člověka k jednání, přestože je dobře živen a dalek od materiálního nebezpečí.

Žádný spisovatel nemůže stvořit trojrozměrnou postavu, aniž by věděl, co nutká postavy k jednání.

Porozumět důležitosti být důležitý nám pomáhá pochopit, jak se může lidská bytost, přestože zcela jednoduchá, skrývat do té míry, že jsme jen tak náhodou nebo možná díky předvídavosti schopni rozpoznat za okázalou fasádou vyděšeného člověka bez charakteru a vůle.

Člověk je největším tajemstvím na zemi. Na zdání je velmi prostý, poddajný, ale ve skutečnosti je mnohem složitější. Říká jednu věc a za okamžik si bezostyšně protiřečí, a pokud jej budeme definovat jen jako nespolehlivého nebo nestabilního, smrtelně ho raníme.

Říká nám, a je možno tomu doopravdy věřit, že je neschopný udělat nějakou chybu. Má lepší úmysly. Vina padne vždy na jinou osobu, která má zaručeně na svědomí všechny omyly.

Nepoznali jste takového člověka? Jsem si jist, že znáte alespoň jednoho. Je ho všude plno jako plevelu. Ne? Nemůže to tak být, protože jsem to já nebo jste to vy, jsme to my všichni až na malé výjimky. Protože ti, kteří připouštějí, že by se mohli občas mýlit, jsou osoby vzácné nebo přímo bláznivé. Všeobecné pravidlo zní, že i když já nebo vy

přiznáme chybu, ve skutečnosti to není naše chyba; ale ospravedlníme situaci, dokud se nepřesvědčíme, že vina musí padnout na někoho jiného.

Ale proč by to tak mělo být? Protože musíme být stále bez viny? Protože musíme mít neustále pravdu? Je to jednoduché: protože jsme hrůzostrašně nejistí.

Mohli byste mi namítnout, že vy jste možná nejistí, ale že takoví nejsou všichni. Odpusťte mi, přátelé moji, ale jen šílenec nebo idiot může žít v nirváně tak šťastně, že připustí, že nejistota neexistuje.

Nejistota je základním zákonem bytí. Všechny emoce a lidské jednání, jakkoli jsou zlé nebo dobré a bez jakékoli výjimky, vyvěrají z tohoto věčného pramene. Bez nejistoty by neexistoval pokrok. Život by byl statický. Život by byl nemožný.

A jistota? Ano, ta existuje, ale je natolik prchavá, že jeden okamžik vystřídá druhý, který už tu není. Není možné ji zachovat nadlouho. A nikdy vás nebude nudit, protože nejnepatrnější a neurčitý pocit nesouladu ji rozpráší v jemném vzduchu, aniž by zanechala stopu.

Důvody mohou být různé, ale vše to může být ještě mnohem jednodušší, jestliže přijmete myšlenku, že nejistota je nejdůležitější a nejsložitější mezi všemi city a lidskými konflikty.

Nejistota je dobře maskovaná, stejně jako jsou neutrony či elektrony v té nejnezlomnější schránce, která existuje: v atomu. Shrnuto všeobecně, nemůže být rozpoznána na první pohled.

Navíc nejistota stojí na základu veškerého lidského jednání, ať už jakkoli dobrého nebo zlého. Zbabělost nebo hrdinství, všechny lidské oběti, to všechno se děje, protože autoři těchto činů si přejí zneplatnit vnější ohrožení a nezničitelnou podstatu nejistoty.

Je to člověk, který vítězí. Ty zasahuje nejobjemnější vina a vyzbrojuje je pro vraždění s parádou jako ohromným diamantem v kravatové sponě. Musí být důležitý. Tak se cítí a tak chce, aby si jej všiml celý svět.

Důležitost je první obranou proti nejistotě. Poté je tu jiný člověk, člověk mnohem známější jako třeba milionář, který vypadá jako obyčejný dělník. Co ukrývá? On je opravdu velice důležitý. Proč to ale nedává na odiv? Znali byste odpověď? Jistě, že ano. Kdokoli, kdo ví, jak je bohatý, vlivný a mocný, nechce na sobě pro závist nebo nenávist dát znát, čím se zabývá. Proto dává přednost schovat své bohatství a svou slabou jistotu za slupku dobře předstírané prostoty.

Nejistota je nestálá. Může se schovávat na těch nejnepravděpodobnějších místech. Dokonce věrnost coby pojem vznešenější není nic jiného než útočiště, záruka jistoty s vyhlídkou, že se domníváme dostávat lásku zpět výměnou za vlastní. Ale jistota je v mnoha případech pouze vrtkavou a nespolehlivou přítelkyní.

Láska je také opravdovým či pravým protiatomovým úkrytem, v němž se schováváme před nejistotou. Výměnou za naši nehynoucí lásku doufáme v přijímání lásky věčné, jež by pro nás znamenala bezpečí a jistotu. Avšak láska, stejně jako všechno v životě, je pomíjivá. Mění se s tím, jak ubíhá čas, a pakliže na ni nedáváme pozor, věčná láska se může proměnit v opak: nenávist a smrt.

Nyní se vynasnažím, jakkoli to bude možné, povyprávět několik příběhů těch, s nimiž jsem osobně přišel do kontaktu.

Jeden šťastně ženatý muž, otec tří skvělých dětí, milovaný všemi, jednoho dne vyjde z domu a spáchá sebevraždu. Proč?

Jedna okouzlující dívka s láskyplným manželem a malým dětským géniem se zničehonic vrhá do náruče kteréhokoli muže, jakého si namane. Promiskuita? Ne. Chybějící láska? Ne. Její manžel by se zabil nebo někoho zavraždil, pokud by odhalil její nevěrnost, ale ona pokračuje v návštěvách ostatních mužů i za cenu smrti. Proč?

Jeden bohatý muž zfalšuje podpis na šeku, je uvězněn, souzen a je mu odňata svoboda na jeden rok ve vězení. Nebyl k tomu přitom nucen z ekonomických důvodů. Tedy proč to udělal?

Mohl bych tak pokračovat donekonečna, ale je příhodné, abych blíže analyzoval tyto příklady pro prokázání opravdovosti mého předpokladu, podle něhož je právě nejistota u vzniku každé emoce.

Důležitost je prvním rysem obrany. Dělá dobře našemu egu a našemu zdraví, ale může dobýt jistotu, sen snů, za velmi krátké časové údobí. Jak víte, vaše důležitost je velmi prchavým cílem. Mnozí lidé ji závidí a snaží se ji napadnout a zneškodnit. Je však mnoho způsobů, jak se udělat důležitým. Vezměte si za příklad skromnost. Je pořád funkční. Někteří lidé ji předvádějí okázale jako drahý šat.

A je to dobrý důvod k úctě. Veliká skromnost dělá člověka důležitým. Velká oběť vede ke stejnému výsledku. Pozvedá nás z masy. Lidé mají uchováno v paměti, že obdiv nemá cenu, a mnozí vydávají v ohrožení svůj vlastní život, aby toho dosáhli.

Člověk, který se zabil, měl ve skutečnosti možná správné důvody k tomu, aby se tak stalo. Pitva prokázala, že měl rakovinu a byl odepsaný, avšak pro lásku ke své rodině to nechával v utajení.

V každém případě je vzácné, že se zabíjíme jen z důvodu nemoci, ačkoli se jedná o nevyléčitelnou nemoc. Lidé obvykle zůstávají pevně připoutaní ke svému životu až do konce. Jaký jiný důvod je tedy v základech takovéhoto chování?

Finanční potíže by mohly být jedním z motivů a snad i nejdůležitějším z nich. Přes jakékoli zdání muž věděl, že jeho milující žena po tom všem již tak láskyplná nebyla a možná mu při dlouhé nemoci tak neasistovala. Zabíjejí se pouze lidé, kteří ztratili i tu poslední jiskřičku naděje.

Dobrý kandidát na sebevraždu musí mít víc než jeden důvod, aby uvěřil, že vše, co ho drží připoutaného k životu, vyprchalo, vyprchalo navždy. A tak umírá, protože už nemůže být důležitý a cítí se moc potupený na to, aby se ukazoval ostatním, jež miluje, ve stavu natolik žalostném či zavrženíhodném. Jediný způsob, jak uniknout z tohoto dilematu, jak se zdá, je smrt.

Spolu se smrtí se od nás očekává vzbuzení soucitu, něhy, a dokonce bolesti u těch, kteří jí holdují. To nás znovu a naposledy činí důležitými i za cenu života.

Nyní k té mladé manželce, která se odevzdá každému muži, jehož si usmyslí, a která tak riskuje provokace zakončené vraždou nebo sebevraždou. Proč? Je to velmi smutný příběh. Ona se cítí, nakolik je ženou, jako totální selhání. Její tělo, jak se říká vzrušující, se nikdy nevyvíjelo tak, jak by mělo. Má velmi malá prsa. Nicméně i přesto je to velmi elegantní žena, půvabná, atraktivního vzhledu. Co víc by si mohla přát?

Že by si ji její manžel nevzal? Ne, neudělal to, řekla mi: „Pronásledovala jsem ho, nadbíhala mu, ve všem mu vyhovovala, byla jsem mu po vůli, abych jej přemluvila, předčítala jsem mu panenské básničky, aniž bych pannou byla, pochlebovala mu, pozvedala jsem jeho ego a pomáhala mu v obchodech. Stala jsem se nepostradatelnou, a teď…“

„Teď, když jsi nepostradatelná,“ řekl jsem jí, „co jiného si můžeš přát?“

„Chtěla bych být jako jiné ženy. Umírám závistí, když vidím nějakou ženskou s bujným poprsím. Prsa totiž vyjadřují krásu, ženskou pýchu, symbol plodnosti…“

„Ale ty máš báječné tělo…“

„Muži si mě tak nepřejí, jak to dělají s ostatními ženami. Chtěla bych být žádanou…“ naříkala. „Vím, že není zrovna hezké lézt z postele do postele, ale chci se utvrdit v tom, že alespoň v jedné věci jsem tak žádaná jako každá jiná žena.“

„Když někoho ulovíš, nejsi spokojená?“ zeptal jsem se jí.

„Jak bych mohla?“ odpověděla naštvaně. „Muži, které si umanu, nejsou nikdy takového typu, že bych s nimi mohla jít na výstavu. Mají se mnou jen soucit… nebo jsem to snad pořád jen já, kdo jim nadbíhá, ale oni se nedvoří mně. Ach bože, nejsem žádná žena,“ pokračovala v nářku.

Definovali byste ji jako zlou ženu? Ne, já ne. Nemohl bych. Je to jen nešťastná osoba, vrhaná do nelítostných objetí a zdánlivě věčné nejistoty.

Mám starost dodat, že samozřejmě ne všechny ženy s malým poprsím se snaží prověřovat svou ženskost tím, že ulehají do postele se stále novými a vzrušujícími muži. Ale jedna věc je jistá: jestliže někomu něco chybí, bude se snažit to kompenzovat jakýmkoli způsobem.

Řekl jsem to již dříve a budu to opakovat donekonečna, že nikdo se sebou není úplně spokojený. Z toho důvodu všichni hledáme nějaký druh kompenzace. Rozdíl mezi lidmi je ve stupni jejich deficitu.

Stupeň spokojenosti z nás samotných závisí na naší fyzické struktuře a okolí, jež nás obklopuje. Přecitlivělost na ten nejlehčí odpor je obvykle typická pro člověka s chabým tělem a nízkou fyzickou odolností.

Bezpečně jsou vám dobře známé některé z těchto příkladů. Jsem si tím jist. Velký nos nebo velké ruce či nohy, chybějící vlasy nebo naopak mnoho, špatně fungující ledviny nebo křečové víly mohou zapříčinit každému nejzáludnější oběť nemoci: strach. Strach a nejistota jsou nerozdělitelné.

Znal jsem dívenku, která si vzala život, protože měla jeden kotník větší než druhý a neměla peníze, aby si zaplatila operaci. Neměla žádnou ctižádost a žádné jiné místo, do něhož by projektovala svoje představy. Tak byl pro ni zřejmě jeden větší kotník otázkou života a smrti. Avšak není třeba zapomínat, že všichni se zabíjejí jen z jednoho důvodu. V tomhle případě byl větší kotník jenom kapkou, která naplnila celý pohár.

Ať už to víte nebo ne, lidé stále hledají východisko pro své schopnosti, chtějí mít úspěch, chtějí se zlepšovat, být zaznamenáni a být důležití. Velké ambice jsou přitom obvykle formou kompenzace pro nějaké osobní strádání. Valná část těch

nejdůležitějších mužů na světě se stala takovými právě proto, protože přemýšleli o tom, že v nich bylo něco, co nefungovalo.

Pamatujete si ještě na muže, který zfalšoval podpis a nechal se zavřít? Jsem si jist, že si představujete, proč udělal natolik hloupý překlep. Že by možná jen nevěděl, co by se mu stalo, kdyby byl dopaden? Jistě, že ne. Udělal to zrovna právě proto, aby byl zatknut. Nemůžete uhádnout proč? Přesně, z důvodu nejistoty. Možná by si byl jistější ve vězení než na svobodě? Zřetelně.

Již jsem uvedl, že nejistota se skrývá na těch nejnemyslitelnějších místech. V tomto případě muž zfalšoval podpis záměrně, protože jeho rodina ho považovala za potulnou stravenku. Vícekrát si stěžoval, že nikdo se o něj opravdu nezajímá. Vysmívali se mu do obličeje a říkali: „Jistě, že tě máme rádi, papínku.“ Ale poté ho čím dál víc začali zanedbávat. Zfalšování podpisu tak bylo jen vhodným prostředkem k tomu, aby je očistil a probudil z jejich samolibosti. Chtěl být zaznamenán, chtěl být ještě aspoň jednou ve středu pozornosti.

Gesto tohoto muže nemůže být zrovna považováno za hnutí génia. Jednoduše značí jeho psychofyzický stav. Jiná osoba na jeho místě by si třeba našla nějaký koníček. Další by například ztratil hlavu pro nějakou ženu. Záleží na osobnostech. Chci znovu zdůraznit, že všechny emoce a lidské konflikty vyvěrají z jednoho jediného a jedinečného zdroje: z nejistoty.

Strach je vždy ponižující, protože ukazuje čistou nejistotu. Ukazovat nejistotu znamená vysvléci člověka z jeho ctnosti. A co jiného je důstojnost, pokud ne převlékání za důležitost?

Ukazovat chybějící čest může vést až k přehánění. Člověk, který se vystavuje jen aby zaplnil onu chybějící důležitost, začne řvát, provokovat, urážet nebo dokonce prokazovat odvahu, přestože má ve skutečnosti strach ze smrti.

Důležitost být důležitý je schovávání strachu, dcera nejistoty a matka všech lidských citů.

Nutnost vnějšího dojmu důležitosti je tak vrozená jako hlad.

Kapitola pátá

UTVÁŘENÍ POSTAVY

Mnozí z mých studentů si stěžují, že přestože mají v mysli zajímavé postavy, neví, jak je využít. To, co v prvé řadě radím, je těmto postavám porozumět. Opovrhujte jimi i je obdivujte a objevíte (a napíšete), z čeho jsou utkané a kdo jsou.

Průzkum postavy, její minulosti a její přítomnosti, může být fascinující částí psaní. Profil postavy, vržený již na čtvrtku papíru, sám o sobě postačí k navržení scénáře nebo dramatu.

Následně pro příklad uvedu profil jednoho žárlivého muže.

Žárlivý člověk je zpravidla naštvaný, nezávisle na faktu, že o tom více nebo méně něco ví. A mohl bych pokračovat říkaje, že je zároveň vysazený. Tento chudáček by pokračoval donekonečna, aby vysvětlil a dokázal sám sobě i ostatním, že jeho chování je oprávněné, a nemohl by být jiný, i když to vyústí v tragédii.

Kdybyste se pokusili změnit jeho názor, zjistili byste, že je neústupný. Co je v něm v nepořádku? Proč je tak rozhodnutý? Proč by raději umřel, než aby opustil svou žárlivost? Odpověď je jednoduchá: nemůže se změnit. Jeho žárlivost se může zklidnit jen málo, ale rozohněná nenávist zděděná po předcích a založená na stejné bázi zůstane stále v něm.

Říkejme mu Otto. Otto se právě chystá zabít svoji ženu. V momentu, kdy začíná náš příběh, je Ottovi pouze sedm let a předtím ještě musí uplynout spousta let, než se stane mužem, který se zrovna rozhodne zavraždit svou manželku. Nemá ještě ani ponětí o tom, jaká ta žena je, odkud pochází nebo kde se narodila!

Jaká odvaha! Jaká smělost! Jaká je z mé strany domýšlivost vydávat se za Boha! Jak je vůbec možné přesně předpovědět s takovými léty dopředu, co se stane onomu muži?

Dámy a pánové, to, co se právě snažím udělat s tímto mužem, není však žádná věštba, ale předurčený čin. Od koho? Odpověď zní: ode mě! Jistě již žili mužové, kteří zabili vlastní manželky, ale nikdy jsem je nepoznal. Neznám jejich minulost, ani ne jejich vnitřní charakteristiku. Neznám ani hromadu zdánlivě nedůležitých epizod, které je utvářely.

Musím tudíž stvořit svou postavu, tu, která zavraždí, a musím si přisoudit roli osobního boha nad tímto člověkem. Stvořím ji a pak ji nechám jednat! Nechám ji vykonat chyby, padnout a zase vstát, zabíjet jako v řecké tragédii, a tak si ověřím, zda je skutečně odsouzena k vraždě.

Začnu od začátku. Otto je jedinečný syn. Nemá víc než sedm let. Jeho matka je elegantní dámou vlídných způsobů. Je moc ustaraná pro svou vychrtlost, přestože by si ji manžel vzal i nezávisle na tom.

„Olgo, spíš? Proboha, nepředstírej! Je jen půl druhé ráno. Nepodařilo se mi přijít dříve. Olgo, řekni něco! Všiml jsem si, že jsi zhasla hned, jak jsem vložil klíč do dveří."

Olga byla na svého manžela anomálně žárlivá a nikdy by neusnula, dokud by se nevrátil domů, ale měla strach to přiznat. Plakala, aby provokovala co nejméně. Tragédii svého života připisovala skutečnosti, že měla pravou nohu mírně kratší než levou. Ale ani po devíti letech manželství si tohoto postižení její manžel nikdy nevšiml. Olze se s velkou pečlivostí podařilo schovávat to, co považovala za hrůzné znetvoření. Z důvodu své vyzáblosti se také obávala jistého dne, kdy ji manžel opustí pro jinou, fyzicky lépe vybavenou krásku. Vrhajíc na něj nenápadné pohledy, zatímco se dívali na televizi, se jí dařilo zaznamenat, kdy v něm pohled na vnadné ženy s bujným poprsím vzbuzoval zájem. Snažila se jíst všechna jídla, díky nimž by přibrala, ale bezúspěšně. Obava z rozvodu ji provázela do té míry, že si s ním pořídila dítě. A tak se malý Otto po poněkud smutném těhotenství stal záchranou jejich manželství.

Malinký Otto, který se jmenoval po maminčině dědečkovi, který zemřel záhy, byl křehký jako ona, ale podobal se spíše Oscarovi, což ji neustále zneklidňovalo. Živila v sobě tajnou zášť vůči manželovi. Měla své oči tak blízko u sebe, že její pohled mnohdy vyzařoval téměř groteskní výraz, jenže maličký Otto měl stejný šilhavý pohled po otci, z čehož byla tolik zoufalá.

Její manžel byl však dobrý člověk, starostlivý a pozorný, jakož i advokát se solidním příjmem a vážený uvnitř své komunity. Přesto by si jej Olga nikdy nevzala, kdyby možná neměla kratší nohu a nebyla nadměrně štíhlá.

Časem si zvykla i na oči svého muže do té míry, že se jí dařilo dívat se na něj bez škubnutí. Byla rovněž spokojená, že všichni jeho přátelé jej sympaticky drželi a nikdy nemluvili o jeho očích, jako by to bylo něco, za co se stydět.

V tomto bodě se zastavím, abych rozvedl má pozorování spisovatelům. Chtěl bych poznamenat, že toto dítě, jak již jednou vyroste, se stane vrahem, a jsem přinucen

proti němu snovat pikle. Faktem je, že tendence zabíjet byla počata ještě před Oscarem. Jak se to stalo? Olga se bála vzít si normálního muže, který by měl právo dopálit se, jestliže by objevil její nedokonalost. Proto cítila jakousi povinnost vdát se za muže s nějakým fyzickým defektem.

Po narození malého Otty měla Olga pocit, že nikdy neměla mít dítě. „Můj ubohý andílku!“ vzdychala často. „Můj smutný andílku!“ Měla srdce plné bolesti a cítila se strašně vinná za to, že na svět Ottu přivedla. Více než jednou si klekla před dětskou kolébku, aby tloukla hlavou do podlahy a hystericky plakala.

Když dítě vyrostlo, jeho sympatie a neodolatelný spontánní úsměv její srdce naplňovaly pýchou. Otto byl malý divoch a měl bujnou představu, že znovu uvede na scénu bezchybným způsobem všechny pohádky, které mu maminka vyprávěla. A tak často zůstávala udivená nad mnohostranností svého syna. Potíže však začaly, jakmile dítě začalo chodit do mateřské školy a poté na školu základní. Spolužáci z jeho třídy mu přezdívali „Charlie s jedním okem“. Otto se proti nim bránil zuřivě a často se vracel domů se skvrnami od krve.

Zde se zastavím znovu, abych rozebral, o čem jsem dotud pojednával. Máme tu jednu matku pronásledovanou strachem, nervózní a žárlivou, přesvědčenou faktem, že všichni muži i všichni bozi budou naladěni na to, aby ji nechali trpět. Lituje také svého syna víc než sebe samotné. Dala Ottovi tolik lásky, že ho jí skoro zadusila spolu se svými výlevy úcty a něhy. Sužující a dusivá láska je pro jakoukoli bytost – ať již partnera, rodiče, dítě nebo přítele – vždy známkou slabosti, závislosti a strachu ze samoty.

Narůstající strach Olgy, že by ji manžel mohl nechat pro jinou ženu, zapříčinila další ztrátu její hmotnosti do té míry, že nyní se zdála být skoro průhledná ještě spolu s její našedivělou a nepřirozenou bledostí.

Jednoho dne se její strach proměnil v realitu: manžel ji požádal o rozvod! Již jednou překonaný počáteční šok a hysterická reakce ji přiměl stát se až patologicky tichou, načež se uzavřela zcela do sebe. Otto ale dále a pomalu rostl díky tísnivé a ochranné lásce své matky. Neznal nepřátelství, dokud si jej nedobírali spolužáci ve škole.

Po jednom náročném dni ve škole přiběhl domů a vrhl se do náručí matky, aby našel útěchu. Olga jej však odstrčila a zařvala: „Ty groteskní příšero, šilhavý hlupáku, neobtěžuj mě!“

Nebylo to období přechodu mezi ochrannou láskou jeho matky a tím mrazivým přívalem nenávisti. Jemný mechanismus jeho důvěry se roztříštil na kousky. Nemohl se již spoléhat na lásku své matky, ale následně ani od nikoho a ničeho jiného. Den poté byla Olga citupln ější než dříve; po dvou dnech ale nemohla přijít na jméno žádnému muži a navážela se znovu do Otty, jestli si vůbec někdy všimla jeho přítomnosti. Toto schéma se pak neustále opakovalo.

Ve věku patnácti let Otto napadl svou matku velkým kuchyňským nožem. „Zrovna když jsem se mu chystala dát pusu!“ naříkala si ubohá žena. „Vyprostil se a vrátil se, aby mě zabil hrozným nožem na krájení masa!“ Naštěstí ho díky sousedům, kteří zaslechli křik, zadrželi. Nedokázali si vysvětlit, jak tolik poslušný a klidný chlapec by vůbec byl schopen spáchat tak hrůzný čin. Ale až teď byl Otto opravdu nepříčetný. Děsil ho jakýkoli náznak laskavosti, protože očekával, že za zdánlivým úsměvem se bude skrývat nevyhnutelné odmítnutí.

Otto již nebyl schopný důvěřovat lidem. Octnul se tak velmi osamoceným jedincem. Mohl se přetrhnout, aby pomáhal těm méně šťastlivým, ale pokaždé utíkal dříve, než by mu mohli příjemci této laskavosti vyjádřit svůj povděk. Měl také strach vytvářet si přátele, poněvadž si myslel, že přátelé dneška by mohli být nepřáteli zítřka.

Nyní je Otto dospělý, inženýr chemie, respektovaný a obdivovaný svými kolegy, avšak děsivě osamělý.

Tady by mohl spisovatel najít způsob, jak se seznámil s tou, kterou si vezme a nakonec i zavraždí.

Jaký typ ženy by si vzal muže, jenž je výstrahou všech, kteří mu polichotí? Měla by to být žena silná a inteligentní, nadevše s velkou dávkou cti. Měla by nenávidět a být nedůvěřivá vůči falši. Možná žena takovéhoto druhu by jej mohla okouzlit. Byli by tak dokonalý pár.

Vezmou se a překvapivě za spoustu let po svatbě se ona opravdu zamiluje do manžela a její zbožňování se stane bezmezným. Je to právě tohle chování, které uvrhne Ottu do hrozivého stavu neklidu. Bojí se zrady.

Tragédie je na spadnutí. Stačí malá jiskřička, nehoda nebo moment slabosti, v němž by ona mohla ztratit trpělivost a říci mu, že si ho vzala jen ze soucitu.

Zde končí mé rady pro postavu; zbytek zůstane na vaší invenci a představivosti jako jednotlivých spisovatelích.

Otto je sympatický, ale hrůza, jakou má z přetvářky, z něj dělá nenapravitelně nešťastného člověka. Co vlastně ví o pokrytectví? Nic. Nikdy nedovolil žádné lidské bytosti přiblížit se natolik blízko, aby zabránila spáchání tak strašného zločinu. To, co o něm ví, všechny ty úsměvy, laskavost a obzvláště všechny ty chvalořeči, nejsou podle něj nic jiného než jen urážky a chabé převlékání za zradu, kterou se ho snaží zničit.

Postava jako Otto musí být utkána z látky, která se nedá změnit za žádných okolností. Protagonista, aby dosáhl svých záměrů nebo cílů, jež si stanovil, se může podvolit, ale tady je jakákoli změna mimo diskusi.

Postava, která je předurčena ke změně, je antagonista.[3]

Protagonista se může pohybovat od rozhodnutí k beznaději nebo od beznaděje ke krutosti, jakmile ho antagonista vyzve na zkoušku svými útoky. Protagonista je připraven nechat se zničit spíš, než aby se vzdal. Tato neústupnost musí být pevně zakotvena ještě předtím než spisovatel či dramatik napíší první řádek.

Viděli jsme, proč je Otto tak žárlivý a proč jeho nedůvěra nemůže být vymýcena z jeho hlavy. Ta jeho žárlivost není spontánní, ani nenadálá. Žárlivost, o níž zde hovořím, má hluboké kořeny, je horšího typu a nemůže být nic než vrozená nebo nabytá v dětství. Pokud bychom vzali v úvahu osobu žárlivou všeobecně, je třeba mít na vědomí skutečnost, že bude podřízená všem, kdo ji obklopují. Takováto osoba si také musí všimnout faktu, že její schopnost udělat pokrok je omezená. Pro ni je zároveň šokující přijmout tuto omezenost, což ji učiní ještě přísnější a žárlivější. Pozoruje svoje protivníky ještě pozorněji, než jak by to dělal průměrný člověk. Je stále ve střehu z napjatých převleků předstírajících faleš. A nezávisle na faktu, že vidí něco reálného nebo ne, neumí nic jiného než vykřiknout: „Je to podvodník!“ Bylo by zapotřebí křížového výslechu nebo být špiclem, aby se odkryly podvody a tím zakryly vlastní nedokonalosti.

Ještě před žárlivostí je podezření; před podezřením je protiklad, terén, z něhož vyrůstá nenávist. Nikdo nemůže být žárlivý, aniž by předtím nezakusil zášť.

Mohou však existovat formy antipatie či averze, které neústí v žárlivost. Spisovatel si musí být vědom rozdílu, jaký plyne mezi žárlivostí a dalšími negativními následky, jež s sebou přinášejí emoci. Všichni velcí lidé mají nějaký fyzický nebo mentální

[3] Srovnej s EGRI, Lajos. *Umění dramatického psaní*. Přeložil Jiří ZYGMA (Matteo DIFUMATO). Atény: Quadrom, 2013. ISBN 978-80-905290-6-9.

nedostatek, který je svádí něco skrývat, ale když se takový člověk vrhne do víru lidské zkušenosti, láká jej ukazovat všemi svými silami, že není tak schopný jako ostatní lidé, ale ještě schopnější, a jeho verva se tak promění v ctižádost. Zatímco žárlivost je ve skutečnosti sterilní, protože se točí kolem své osy, ambice je pohyb, který se napíná k budoucnosti. A přestože může i ctižádost na konci padnout, je pořád konstruktivnější než sebezničující žárlivost.

Ctižádostivý člověk touží po úctě, nadřazenosti, moci, slávě a bohatství. Proč? Aby zaplnil chyby, za něž se stydí. Přehnané ambice jsou však jen známkou nejistoty nadřazené tomu běžnému a vědomí, že důležitost být důležitý je absolutní nutností k tomu, jak vnutit svou vlastní nadřazenost masám.

Kapitola šestá

IMPROVIZACE

Je to několik dní, co jsem cítil nezadržitelný impuls napsat něco, aniž bych přesně věděl co. „Proč něco plánovat?“ – ptal jsem se – „Proč si vybírat všude respektované téma, o němž psát? Proč bych nemohl být svobodný jako pták a lítat si naslepo v nekonečné modři?“ Dobře, budu se bavit. O čem napíšu?

Je zvláštní, že ačkoli jsem se rozhodl nezabývat se strukturou, konceptem a všemi těmi těžkostmi, jakým čelí spisovatel, zablokoval jsem se už na začátku. Musím přeci začít s nějakou postavou... Dobře, začnu s postavou a nechám ji jít, kamkoli si zachce. Jaký typ postavy si zvolím? Nechci nějakou normální či běžnou osobu. Musí to být někdo, koho doopravdy neznám.

Bude to experiment. Třeba nějaká dovolená. On bude… řekněme… nemůžu být příliš ukvapený. Navíc to musí být chlap, se kterým se budu chtít jít bavit. Co byste řekli na umělce? Ne, bude to letec. Ne, také ne. Bankéř? Jistě, že ne… Flákač… pasák budižkničemu? Ale co bych si počal s… Počkejte minutku… Nikdy jsem žádného pasáka neznal. Jak bych s ním tedy mohl začít? Počkejte chvíli! Mohl bych mu pokládat otázky. Budu jeho *alter ego* a budu mu klást otázky, které může dávat jen *alter ego*… nebo na něž by mohl odpovědět.

Vím, že takový pasák musí být mimo zákon, kriminálník, chlap s vyšinutou myslí. Jeho svědomí bylo narušeno nebo snad ani nikdy žádné neměl. Ale jedna věc je jistá, že tenhle chlapík musí mít takovou vnitřní charakteristiku, jíž nikdo jiný na zemi nedisponuje až na něj. A právě, abych se dozvěděl víc o tomhle úmyslu, musím být současně protagonistou a tím, kdo mu pokládá otázky, až se rozhodne po svém žít jako parazit. Nyní vám ukážu, co mám na mysli:

D: Co si myslíš o svém otci, Victore?[4]

[4] Zkratky D. a R. jsou nepřeložené, protože v češtině by se jednalo o dvě O., což by nerozlišilo osoby v dialogu (Otázka/Odpověď / Domanda/Risposta).

R: Je to ožrala s ušima jako květák, a pak tu není žádný svědek, že je to opravdu můj táta.

D: Předpokládejme, že je to tvůj otec. Máš ho rád?

R: Já ne. Každý mužský může být otcem. Co je na tom tak speciálního?

D: A proč ho nemáš rád?

R: Nesnáším jeho způsoby. Když jsem si přinesl kašpárka, dokopal mě, a ještě dnes cítím, jak mi buší hlava. Říkal mojí matce, že jsem byl pro něj odpudivý jako šváb a že jestliže se mě nevzdá, jednoho dne mi rozdrtí mou hnusnou hlavičku tak, že mi z ní vyteče mozek.

D: Ale nemůžeš to připomínat!

R: Možná ne, ale je to pravda.

D: A co mi řekneš o své matce?

R: Fuj! Moje máti! Je to nejnechutnější ženská, jakou jsem kdy viděl. Má cecky jako kravské vemeno, visí jí jako dvě prázdné tašky, z kterých by se ale mužský měli teoreticky zbláznit. Nechápu, jak nějaký muž, včetně toho opilce mého táty, s ní vůbec mohl jít do postele. Ale někdo to asi musel udělat vzhledem k tomu, že jsem tady!

D: A tvoje sestra?

R: To je taky stupidní kráva bez mozku!

D: Jak se zdá, máš asi velké mínění o sobě.

R: Jsem jedinečný svého druhu.

D: Jakého druhu?

R: Jsem pořád na nohách a nemám v úmyslu nechat se zabít prací v továrně.

D: A co bys tomu řekl v kanceláři?

R: Ani to není nejlepší nápad. Den za dnem, pohlcený rutinou.

D: Zkusils to někdy vůbec?

R: Jistě. Je to dobrý pro nějakou cizí špínu, která nezná nic lepšího.

D: Ale, chlapče můj, co mi pak řekneš o všech těch Američanech, kteří na takových místech pracují?

R: I oni jsou hloupí. Bohatí nepracujou jako otroci.

D: Ne všichni lidé se narodili bohatí.

R: To vím! Ale jsou i takoví, kteří nepracují. Opravdoví McCoyové bývali jejich drazí staří otcové. Tím, že se narodili v nuzných poměrech, se stali největšími kriminálníky

své doby, hrdlořezy, kteří nechali nějaký ten miliónek svým mrňousům, kteří se ukazují dnes, aby zjednali spravedlnost. Ať jdou k čertu.

D: Kolik je ti let?

R: Třicet.

D: Co děláš pro život?

R: Dělám nějakou prácičku sem a tam.

D: Jaký druh práce?

R: „Práci“ a to stačí. Zbytek je moje věc.

D: Ok. Dělej, jak myslíš. Chceš se oženit?

R: Proč bych si měl kupovat krávu, když můžu mít mlíko zadarmo?

D: Co si myslíš o ženách?

R: Využij je a nech je být!

D: A o ostatních mužích? Důvěřuješ jim?

R: Mnohokrát jsem překvapil sám sebe, jak já si nedůvěřuju.

D: Jak je to možné?

R: Rozhodnu se udělat jistou věc a pak na poslední chvíli přemýšlím, že by byl lepší způsob, jak ji udělat.

D: A je to tak?

R: No to, co se tu snažím říct, je, že když nemůžeš důvěřovat sám sobě, jak bys probůh mohl důvěřovat ostatním?

D: Myslíš si, že jsi génius?

R: Pracuju na tom, nestarej se!

D: Musím se starat. Chystám se psát o tobě a musím vědět, kdo doopravdy jsi.

R: Jsi uvnitř mě, můžeš si představit, jaký jsem!

D: Čteš knihy?

R: K čemu? Jsou plné řečí a keců. Nějaký mladík s dívkou moc mluví a potom jdou spolu do postele. Se mnou je to jinak. Nejdřív jdu za ženskou do postele a pak už není nic, o čem si s ní povídat.

D: Takže láska je pro tebe problém, který je velmi jednoduché vyřešit.

R: Jasně.

D: Myslíš někdy na svou budoucnost?

R: Jakou budoucnost? Žijeme, dokud nejsme někým zabiti.

D: Jak si představuješ svoje stáří?

R: Jednoho z těch dní budu probodnut nebo zastřelen, a problém stáří bude vyřešen.

D: Proč by tě někdo měl zabíjet?

R: No, je řada vdaných ženských, které jsou znuděné a mají chuť experimentovat, a pakliže jejich manželé objeví, že někam jezdí za zábavou, jsou schopní střílet a zabíjet.

D: Myslíš, že můžou mít pravdu?

R: Jistě, že ne!

D: Ani pokud se týká dobrých mravů nebo věrnosti?

R: Och, nech to být…

D: Ty bys to nemohl vědět, to je jedno. Děláš pasáka dvěma dívkám?

R: Čtyřem.

D: Není ti před tebou stydno?

R: Poslouchej mě, já jsem se nezavázal dělat tuhle práci. Stydím se za sebe, že po mně chtěli pomoct.

D: Takže prodáváš bílé maso?

R: Prodávám? Nedělám nic jiného, než jen že je chráním.[5]

D: Před čím?

R: Před ostatními pasáky, týpky, kteří by je okradli!

D: A co děláš ty?

R: Jsem jiný. Dají mi prachy a basta, jsem pro ně jako jejich manžel.

D: Jaký skvělý manžel, žiješ z prostituce!

R: Dej mi za příklad jediného chlapa nebo ženskou, kteří se někomu neprodávají. Jsme všichni na stejné lodi. Jak to vidím já, jsme všichni prostitutky, v tom nebo onom smyslu.

D: Věříš v Boha?

R: Jasně.

D: Nemáš někdy strach?

R: Proč bych ho měl mít? Jsem jen součástka soukolí, nech, aby měli strach ti skutečně závažní delikventi.

D: Ale to ti opravdu nezáleží na tom, co si o tobě myslí ostatní lidé?

R: Teď jsi to vystihl! *(Ticho.)* Teď už mě znáš trochu líp?

D: Vůbec si nebereš žádné servítky. Nectíš morální principy a respekt před nikým. Chtěl bych vědět, jak můžete žít takovým způsobem, ty nebo jiné lidské bytosti?

---

[5] Pasák se italsky řekne „protettore“, což má i význam „ochránce“.

R: Já to dělám.
D: Vidím, že to děláš, přesto jsi živočich s lidskou podobou. Kdokoli, kdo nemyslí než jen na sebe a na nikoho jiného, nezasluhuje si být považován za člověka.
R: Dobře, přestaň už si stěžovat. Jaký je verdikt? Použiješ mě ve svém příběhu?
D: Předložím tě jako příklad lidské degradace. Jsi představitel té nejnižší kategorie, se zkostnatělou a neměnnou myslí. Ty ses urazil, Victore?
R: Ne, ksakru. Beru tě takového, jaký seš, šéfe, i když nemáš selský rozum. Jsi konformista. Myslíš jen na své zatracené způsoby a každý, kdo nepřemýšlí jako ty, toho hned považuješ za zvíře! Rozumím ti, příteli, můžeš si tím být jist! A víš proč? Protože já mám otevřené myšlení.
D: Victore, nyní ti položím moc důležitou otázku, proto dávej moc velký pozor na to, než odpovíš. Myslíš, že by ses mohl změnit? Chci říci, stát se více člověkem?
R: Co má znamenat „víc“ člověkem? Já jsem člověk!
D: Podle mého stále jen ztrácím čas. Typy, jako ty, se nikdy nezmění. Teď si myslím, že už jsem tě poznal dost. Ale ještě poslední věc. Je zřejmé, že máš sexuální styky se všemi těmi čtyřmi dívkami.
R: Jasně. Jsou to moje holky. Ty na mém místě bys to nedělal?
D: Nevyjádřím se, Victore, a nebudu ti už dávat žádné otázky.
R: Příteli! Nemusíš mít ze mě strach! Vím, že bys to neudělal… Hej, ty! Kam spěcháš? Proč jste bouchal na poškozené dveře tak silně? Chápu, protože je to jen šváb bez mozku!

Doposud jsem za celý svůj život nikdy nepotkal nějakého pasáka nebo jakýkoli jiný typ kriminálníka. Victor žije jen v mých představách a jen jsem si představoval, jak by reagoval na základě mých myšlenek. Přesto jistě jsou i jiní mnozí Victorové a považuji za samozřejmé, že i oni by jednali podle vlastní vnitřní charakteristiky. O Victorovi toho víme dost. Nyní bych chtěl spojit tohoto muže bez skrupulí s nějakou ženou. Jaká slečna by mohla nebo by chtěla milovat takového člověka? Prozatím je to jen rétorická otázka, protože ji dosud neznám. Najdu však ženu, která bude přesně jeho opakem. Vzhledem k tomu, že je to kriminálník, nejlepší způsob je najít někoho, kdo nebude mít žádný pojem o špatnosti.
Měla by to být nějaká idealistka, která zosobňuje nevinnost s neutuchající počestností. Můžu jí dát také jméno: Barbara Watson. Nic zvláštního, jméno jako každé jiné.

Nemám přitom důvod klást této dívce otázky, jak jsem to dělal s Victorem. Nemohla by mi toho moc říct, jestliže ji život příliš nezasáhl, jak si ji představuji. (Odněkud je v hloubce mých vzpomínek jedna obzvláště dojemná. Jednou jsem totiž potkal děvče jako tohle, ale nemůžu si vzpomenout, kdy a kde.)

I kdybych objevil vše, co chci vědět o této dívce, nebude jednoduché dát dohromady dvě blízké osoby na tolik různých způsobů. Jak bychom toho mohli dosáhnout? Jak může být tak nevinná, nějaká devatenáctiletá či dvacetiletá dívka? Jak je možné, že dosud neměla žádný kontakt s mužem? A i kdyby se to podařilo, jak by mohla zůstat tak naivní a nezkušená před lidskou zvrhlostí? Možná pochází z nějakého zapadlého místa, kde jsou návštěvníci vzácní a dlouho si se připomínají. Jsem rozpačitý. Nevím nic o takovém místě a nechci v tomto okamžiku dělat rozsáhlé rešerše. Raději bych vybral dívku z místa mně dobře známého.

Děvče… pocházející odněkud, kde to dobře znám… tady, našel jsem dívku, která tomu odpovídá! Jedna má dávná studentka, na niž si velmi dobře pamatuji. Dokonale sedí do příběhu a pomůže Barbaře Watson nabýt formu.

Vím, že má bývalá studentka je jedinečnou dcerou šťastně oddaného páru, ale mnohé podrobnosti o jejím dětství jsou již jen výplodem mé fantazie. Její otec prodával auta v jednom texaském městečku, jež se spěšně rozmáhalo. Barbara byla ve věku jedenácti let postižena velmi závažnou revmatickou horečkou. Po mnoho smutných let byla upoutána jen na své lůžko. Školu dokončila mezitím, co stále ležela (naneštěstí je to dotud všechno pravda). Doktoři a specialisté řekli jejím bezútěšným rodičům, že bude šťastná, pokud se dožije pětatřiceti let. (A abych řekl pravdu, žila skutečně jen do pětatřiceti.) Barbara nedobrovolně zaslechla lékařskou diagnózu, její rodiče to ale nevěděli, a tak se v její přítomnosti ukazovali jako klidní a lehkověrní a slibovali jí dlouhý a šťastný život.

Četla dvě až tři knihy denně, mnohé z nich o přírodních jevech nebo o vědě. Lékaři jí původně přislíbili, že postel opustí ve dvaceti letech. Ale po tragické smrti obou rodičů po dopravní nehodě se na lůžko vrátila s oboustranným zápalem plic. Někteří členové církve pomáhali Barbaře v jejím zdlouhavém a bolestivém uzdravování.

Její pastor, reverend Bert Hutchins, přesvědčil jednoho mechanika, který byl součástí farnosti a přítelem jejího otce, aby vytěžil z prodeje ojetých vozů a napůl sdílel tento podíl s Barbarou.

Neměl žádné příbuzné až na jednu pratetu, která žila v New Yorku. (Jak vidíte, snažím se dostat Barbaru do scény v New Yorku, aby přišla do kontaktu s naším pasákem Victorem.)

Napsal tedy tetičce, aby jí požádal, zda může přijet, aby tam s ní žila. Stará paní souhlasila. Barbara přijela do New Yorku pár dní poté, co obdrželi odpověď. Teta, která ji nikdy neviděla, byla už stará, plná vrásek, antipatická a svá. Byla to vdova, která pronajímala pokoje na Greenwich Village. Přijala Barbaru se vším porozuměním, jehož byla schopna, a věnovala jí tmavý pokojík v přízemí vedle svého.

Ačkoli se Barbara s tetou společně stravovala, trávila většinu času sama, aby četla vědecké knihy vypůjčené z knihovny nebo aby se dívala na televizi.

Jednoho večera, zatímco teta byla venku, vypadla pojistka zrovna v té části domu, kde se nacházela Barbara. Když bouchala na dveře vedle, aby přivolala pomoc, vysoký blonďatý a pohledný mladík se jí zeptal, co potřebuje. (Evidentně se jednalo o pasáka Victora.) A i když si pomyslel, že tahle dívka není jeho typ, vyšel, koupil a nahradil pojistku, takže se brzy vrátilo světlo. Barbara, aby mu poděkovala, mu nabídla kávu. Victor si nepomyslel jen že byla naivní, ale zároveň neposkvrněná v nechutném slova smyslu vzhledem k většině jejích vrstevnic.

Ale i ona na něco přišla. Victor s celou svou sebekontrolou a jeho ironií, která nestála za nic, za celý svůj život nepřečetl ani jedinou knihu! Povídali si mnoho hodin a od toho momentu i nadále se vracel každý den k Barbaře, aby si vyslechl její vzrušující čtení o vesmíru a nekonečných galaxiích. Vysvětlila mu vztah mezi Zemí a Sluncem, neomezeným zdrojem života, tvůrcem všech ostatních družic, a postavení Slunce ve vesmíru vzhledem k seskupení planet nejblíž Zemi: Mléčnou dráhu.

Victor byl úplně vedle, když poslouchal, jak moc toho ví ona, tak jednoduchá dívka s dětskou a jasnou tváří, jak seděla klidně vedle něj.

Victor si to nedokázal vysvětlit, ale všiml si jistého dojmu zmatení. Neustále se vychloubal, že je bystrého ducha, s pohotovou a připravenou odpovědí, s pronikavými kvalitami a že vždy jedná správně. V jeho jednoduché hlavě tak bylo vše vlastně jednoduché. Ale Barbara, ani neví jak, vše rázem změnila. Začal proto pochybovat o tom, že je nejchytřejší člověk na světě. Cítil se popletený, neschopný, se znepokojivým přáním dozvědět se více.

Bavilo ho sedět, aby poslouchal její nevzrušený hlas, který jej neuvěřitelně uklidňoval. Jednou, když mu vyprávěla o světelných letech, se s úžasem zeptal: „Kdo sakra

jsem?“ Barbara, která se potichu zaradovala, vysvětila, že světlo má rychlost 300 000 kilometrů za sekundu a že na základě tohoto faktu si můžeme jen domyslet, jak daleko bychom mohli cestovat za šedesát sekund, za jednu hodinu, za jeden den, týden, měsíc nebo rok. Victor byl uchvácen.

Ten samý den se vydal do bytu svých čtyř partnerek a v drzosti se jich zeptal, co vědí o světelných letech. Děvčata o tom samozřejmě nic nevěděla, ani se o to nezajímala. Navzdory tomu mu Betsy, blondýnka, řekla, že je velmi chytrá, a Arah, brunetka, zase že by mohla dělat profesorku.

Barbara žila pro rozhovory s Victorem, ale její prateta tomuto přátelství nepřála a vyzvala Victora, aby ji v klidu zanechal, jinak by to pro něj mohlo být horší.

A tak Barbara začala chodit do Victorova pokoje, aby vyprávěla svému horlivému studentovi o objevech, které učinila, nebo o nashromážděných okolnostech o své dlouhé nemoci. Victor byl obzvláště zasažen konstelacemi a vztahem mezi Měsícem a přílivy a odlivy.

Jednoho dne zaslechla teta jejich hlasy a vtrhla do pokoje. Píchla Victora svou vycházkovou holí a urazila jej hrubými a ošklivými slovy tak, aby to Barbara slyšela. Ale tento útok nijak neukončil jejich přátelství. On ji pozval do bytu svých čtyř přítelkyň. Barbara to přijala s potěšením a byla spokojená, když viděla děvčata zabraná do jejich příběhů o vznešenosti vesmíru anebo malosti atomu. Arah dost překvapivě kladla rozumné otázky a Barbara jí na ně odpovídala s velikou péčí, jako se zbožností k misionáři. Neměla tušení, jakou práci holky dělaly, ani o jejich zábavě, kterou z ní měly, když viděly dívku tak ponořenou do vědy. Po prvních návštěvách v bytě si všimla, že okruh posluchačů se začal jaksi navyšovat. Stala se takovým Sokratem tohoto zvláštního uskupení. A aby úspěšně čelila jejich otázkám, chodila do veřejných knihoven a muzeí a se zápalem dále četla, aby uspokojila jejich narůstající zájem.

Nějaký čas poté si Barbara všimla, že dívky na střídačku mizí za pokojem s nějakými cizinci a pak se spěšně vracejí zpět, jako by se nic nestalo, a jsou netrpělivé, aby si vyslechly probíranou látku.

Barbara se zeptala Victora na důvod. Měly už snad plné zuby jejích promluv nebo udělala něco špatného, čím je urazila? Victor byl šokován její neuvěřitelnou bezelstností. Byl však zvědavý a začal jí klást otázky o její minulosti, a tak mu Barbara postupně vyprávěla o sobě a násilné smrti jejích rodičů.

Zůstal hluboce zasažen. A snad poprvé ve svém lehkovážném životě zakusil soucit pro nějakou osobu. Pro něho to nebyla jen slečinka, ale osobnost, která mu dávala něco, o čem nikdy nesnil, takový nový svět.

Sex byl ve Victorově životě potěšení za dobrou cenu, a proto respektoval Barbaru, aniž by si něčeho všimla. Mnohokrát ho však uváděla do rozpaků a často tak nevěděl, jak mluvit nebo se chovat v její přítomnosti.

Poté, co si doposlechl její příběh a co pozoroval její křehkou postavu, byl si jist, že umře v pětatřiceti letech, ne-li dříve. Nevěřil v anděly, avšak pro něj byla Barbara něco, co nepříslušelo tomuhle světu, něco znepokojivého a neobvyklého.

Ale shledával těžkým říci Barbaře o opravdové práci jeho děvčat. Nicméně i tak si Victor všiml toho, že když dívky odcházely dozadu na pokoj s klienty, vracely se velmi rychle a spěchaly na své zdráhající se hosty, aby si šly vyposlechnout něco o fenoménech stvoření.

Holky obzvláště milovaly vědění o dešti a sněhu či o dechberoucím utváření duh. Barbara je upozorňovala na to, že je do vědy jen nadšená, a doporučovala jim také si přečíst nějaké knížky v knihovně. Ony však přesto raději jen poslouchaly.

Victor byl dotčen i Barbařinou laskavostí. Jednoho dne s ní proto začal laškovat. Ona ho sice odsunula, ale ve skutečnosti se jí spíš ulevilo, než že by se cítila pohoršená. On měl pocit, že něco tomu divnému tvorovi dluží, a rozhodl se pro ni něco udělat (neměl představu co, ale něco neuvěřitelně velkého). Chtěl jí tak ukázat vděk za její laskavost. Kdyby byl býval měl peníze, vzal by ji pryč, aby si navrátila zdraví. Chtěl vytřískat to poslední ze specialistů, kteří se spokojili s tím, že nedovrší ani věku třiceti pěti let. Dal by jí život, a ne kožichy či šperky! Byl v šoku ze svých vznešených myšlenek.

Rozhodl se, že pro Barbaru ty peníze sežene. Nebyl si ještě jist jak, ale věděl, že by měl být moc opatrný, aby ji nezklamal nebo dokonce nenaštval, kdyby odhalila jeho plány.

Pro čisté slitování Victor udělal spoustu dalších pokusů s lehkými návrhy. Ona mu řekla, že oceňuje jeho laskavost, ale nedokázala moc uvěřit tomu, že by ji chtěl zrovna v tomhle smyslu. Urazil se, ale vytrvale v tom pokračoval dál. Toužil po ní! Nakonec se i ona podvolila a souhlasila v milování s ním. Poprvé za svůj život však Victor selhal ve výkonu své fyziologické funkce. Tento neúspěch měl katastrofický dopad na jeho budoucí život.

Bude lepší, když s improvizací nyní skončím. Přečetl jsem si po sobě příběh a zasáhl mě způsob, s jakým jsem instinktivně zorchestroval postavy. Co prokazuje moje improvizace? Podle mého zdání je svědkem toho, že v každém způsobu psaní musí být postavy na sobě vzájemně závislé.

Scénář nebo drama postrádají barvy, pakliže nejsou dobře zorchestrované. Bez tohoto kontrastu nemůže existovat ani dobrý scénář, ani drama.

Troufl bych si nějaký scénář nebo dobře zkonstruované drama srovnat s určitým člověkem těšícím se dobrému zdraví, jehož orgány fungují harmonickým způsobem a bez jakékoli námahy. Taková improvizace otevírá cestu vzrušujícím situacím, jelikož vám dovoluje pracovat bez zdržování. A je to opravdu zábavné. Nebo spíš mělo by to být zábavné. Jen tak mimochodem – tvořit by neměla být těžká práce, ale hra.

Victorova neschopnost osvobodit se od jeho fyziologických funkcí jako u normálního člověka předvídá velkou změnu v jeho životě. Je předzvěstí stárnutí nebo dokonce impotence. Jeho ctižádost bude nadále živena strachem ze směšného. Příběh by se měl nadále zaměřit na jeho ambice nabýt určité prestiže, ať již bude více či méně počestná. Jeho znepokojení se odvíjí od utrpení být důležitým, přestože je z těch nejprostších.

Kapitola sedmá

ROZPOR POSTAVY

Každá člověčí motivace je bohatým zdrojem látky pro příběh. Moc mě zajímá, zdali se člověk mění anebo ne.

„Jaké hloupé tvrzení“ – dalo by se říct – „je jasné, že se mění.“ Přesto mám vágní podezření, že je něco v člověku – stejně jako v každé žijící bytosti na zemi – co se ve své podstatě nemění.

V této kapitole bych chtěl prověřit tento můj názor.

Sokrates, moudrý to filozof minulosti, dospěl k pravdě následující metodou: jako první věc stanovil tvrzení, poté hledal protimluv ve větě, a nakonec jej opravil k dobru tohoto rozporu. Následně hledal nové a opakoval postup. Teze – antiteze – syntéza.

Věřím, že se jedná o skvělou metodu, kterou je třeba následovat. Jako první vyjádřím koncept, podle nějž se lidé mění. Toto bude teze. Udělám to nejlepší pro to, abych ji vyslovil co možná nejjasnějším způsobem.

Poté popřu, že se lidé mění. Toto bude antiteze. Zbytek bude rozřešení.

TEZE: *Lidé se mění.*

Jeden můj přítel, maďarský kolega, mi vyprávěl následující příběh.

„Mohl jsem mít tak dvanáct let. Byl jsem vysoký chlapec, neústupný a zbrklý, abych se pohádal se všemi, a neměl jsem strach z nikoho, ani z ďábla v lidském těle. Jednoho dne, zatímco jsem se vracel domů ze školy, jsem se bavil zvoněním na zvonky u domů, kolem nichž jsem procházel. Poslouchal jsem se zalíbením nadávky mužů a žen, kteří běhali ke dveřím. Bylo to zábavné. Den nato jsem však na to doplatil.“

„Jeden spolužák ze školy, bojácný a bledý kamarád jménem Louis, jehož jsem mockrát zachránil před šikanou, všechno řekl našemu profesorovi, který byl takový starý bručoun. Učitel se mě zeptal, jestli ta obvinění byla pravdivá. Řekl jsem, že ano. Nakázal mi zůstat po škole každé odpoledne od čtyř do šesti po celý týden a psát jedno hloupé přísloví pětsetkrát za den. Byl to těžký kopanec za mou pýchu.“

„Den poté jsem slíbil svému zrádci, že jakmile se dožiju toho, až dostanu vysvědčení, tak jej zmrzačím. Scházelo ještě mnoho měsíců do konce školního roku, ale nezapomněl jsem ani na chvíli na svou osobní mstu.“

„Nakonec ten den nadešel. Celá třída věděla o mých plánech, takže po vysvědčení se shromáždila, aby to představení spatřila. (Naštěstí mí rodiče nebyli ten den ve škole, aby se předání zúčastnili.) Téměř půlka třídy se sjednotila, ale po Louisovi ani stopy. Nikdy nezapomenu na ty rozporuplné pocity, které mi zamotaly střeva. A pak jsem jej znenadání zahlédl! Vyšel jsem rázem z víru davu a rozutíkal jsem se jako vystrašený králík, který se bojí o svůj život. Honil jsem ho a chlapci nás následovali. Stále víc jsem získával svou pozici, když se vše náhle přesunulo do jednoho domu, kde se s obrovským hlukem bušilo na dveře. Byl jsem venku a díval se dovnitř. Kluci se cítili popletení a řvali na Louise, aby vyšel ven. ‚Nebuď srab', pokřikovali. Ale Louis měl selský rozum a věděl dobře, co pro něj bude lepší. V domě bylo ticho. Chlapci začali zvonit na zvonek a bušili na velké dřevěné dveře. Uvnitř jako by nikdo nebyl. Čas utíkal a kluci, zbavení své legrace, pomalounku odcházeli pryč."

„Zůstal jsem tam sám. Mohl jsem jít klidně taky já, ale moje pýcha mi v tom zabraňovala. ‚Ten lišák mi jen tak neuteče,' přísahal jsem sám sobě."

„Musela uplynout tak hodina, když se otevřely těžké dřevěné dveře a nějaký vysoký robustní muž obezřetně vyhlédl ven. Jakmile mě spatřil na opačné straně ulice, zařval: ‚Běž domů! Představení skončilo. Upaluj domů!' Pak se otočil, udělal znamení na někoho vevnitř a vyšel Louis. Zůstal však po boku toho obra, jeho strážného anděla."

„‚Jestli toužíš po tom, abych tě vypráskal holí, pak tedy přistup!' křičel na mě muž. Nepřiblížil jsem se, ale vzal jsem ze své aktovky obzvláště špičatý kámen, namířil jsem ho na jeho tlustý pupek a vystřelil. Zasáhl svůj cíl. Muž se schoulil a zaklel. Vzal jsem Louise za krk, odvlékl jej dovnitř a znovu zabouchal na dveře. Byl jsem spokojený a jásal jsem. Teď už Louis pochopil, že mi nemůže utéct."

„Trpělivě jsem se připravil na další dlouhé čekání. Ale stalo se něco nečekaného. Jen pomalinku se tentokrát dveře otevřely. Uskočil jsem, protože jsem očekával toho tlusťocha, který ke mně teď přistoupí snad s puškou v ruce."

„Podíval jsem se, ale viděl jsem jen osamoceného Louise, jak se ke mně bez zaváhání přisunul. Celý jsem ztuhnul. Myslel jsem si, že měl možná nůž nebo přinejmenším hrst pepře, kterou by mi vhodil do očí. Vycouval jsem, protože jsem byl ze začátku vyděšený, ale současně zvědavý, co mohl udělat. Ve tváři jsem mu četl zbabělý výraz strachu. Viditelně s sebou otřásal. Bezbranné paže mu pohupovaly podél boků a dlaně svých rukou měl otevřené. Nic neskrýval a mezitímco se přibližoval, trochu zpomalil. Obličej měl zasažený strachem, žlutý a vydutý jako smrtelný výraz mého dědečka pár

dnů předtím, než byl pohřben do rakve. Dál jsem se na něj upřeně díval. Vypozoroval jsem neústupnost v jeho pohledu, jakýsi druh odvahy. Ale nebyl to strach, jak jsem si myslel. Bylo to něco víc než odvaha. Přijetí smrti. V ten moment jsem nevěděl, psychologicky řečeno, kde našel takovou nezbytnou sebekontrolu, aby překonal svou zbabělost, jeho strach z fyzického střetu. Stále přede mnou na nohou a svým chabým hláskem mi řekl: ‚Dobře, Martine, jsem tu. Zabij mě!'"

„Pozoroval jsem jej hypnotizován. Nevěděl jsem, co říct nebo dělat. ‚Udělal jsem chybu, Martine. Prosím, odpusť mi!' Poslouchal jsem ho, aniž bych ho pochopil. Myslel jsem, že se dá na útěk, ale neudělal to. Zůstal tam stát, nebyl vystrašený, čekal a byl připraven, aby přijal vše, co nastane. Cítil jsem se bezmocný. Všechen můj hněv se počal rozpouštět a věděl jsem, že bych mu ani nemohl ublížit. Jak bych také mohl, ve jménu nebes, natlouci někomu, kdo se nebránil? Nikdy by se mi nepovedlo vztáhnout na něj ruku, i kdybych moc chtěl."

„V jistém slova smyslu jsem byl znechucen a zároveň se mi ulevilo. Obrátil jsem se a šel pryč, aniž bych se díval nazpátek."

Na tomto příběhu jsme viděli, jak se plachý kluk, srab, pod strašným tlakem zpevnil jako diamant a stal se někým, kým nikdy předtím nebyl.

Nemůžeme se vyhnout uspokojující myšlence, že druh, jakého jsme součástí také my, se může vyvíjet z omezené mysli k absolutní otevřenosti. Ve skutečnosti je nárys života každého z nás poznamenán nějakými stopami z dětství, avšak dopad na žhavou přítomnost – ne vždy, ale častokrát – je tak zdrcující, že jakýmkoli způsobem neotřesitelný základ je změkčován, a nakonec snad i rozptýlen. A ejhle, odtud se opět vynoří zcela nový člověk jako bájný fénix.

Strach je jednou z nejmocnějších emocí člověka. Proč ne? Celkem vzato má velmi úzce co dělat se životem. Můžeme tento strach vyeliminovat? Ano! Můžeme! Mnohem častěji, než si myslíme, se necháme hýčkat v poklidnosti míru, dobrého zdraví a nevzrušeného života až do té doby, než že jakmile natrefíme na nebezpečí, jsme tak nepřipravení, že můžeme jít dokonce vstříc totálnímu zničení. To, co zde chceme zdůraznit, je fakt, že strach se může vyvinout i v důvěru.

Až do tohoto bodu je evidentní pravdou, že žárlivost se odvíjí od komplexu méněcennosti. Tato méněcennost je strachem, strachem z neadekvátnosti. Je možné ubrzdit tento cit méněcennosti se souhlasem? S úspěchem? Odpověď zní ano, je to

možné. Záleží na síle a trvání tohoto schválení a úspěchu a také na respektu, jaký chováme k těm, kdo nám zavdali původ k této pozlacené propusti.
Ve skutečnosti se může komplex méněcennosti vytratit až v okamžiku, kdy dáme život novému procesu, který by mohl kulminovat v nenávistný komplex nadřazenosti. Tato metamorfóza je však zřetelně stejně škodlivá jako původní komplex méněcennosti.
Nějaká nenasytná osoba, zvyklá myslet pouze na své vlastní zájmy, se vůbec nezajímá o to, pokud nějaký člověk nebo celý svět půjdou k čertu. Bude slepá a hluchá, dokud nedosáhne svého cíle, ať už by to bylo cokoli. Dychtivec, jemuž chybí citové bezpečí, se bude soustředit na ekonomickou nadřazenost. Ví, že nemůže očekávat lásku nebo sympatie, a proto se rozhodne snažit se zjednat si alespoň respekt nebo přímo vyvolávat strach. Strach a respekt jsou totiž zdatnými náhražkami lásky a současně slouží jako jednotka, jak vyvážit to, když je nablízku vrcholu k dosažení, což je tehdy, kdy je nakonec zadostiučiněna jeho lačnost. Teď již je to starý a velmi unavený muž, ale ne unavený v pravém slova smyslu. Ovládne jej nový druh dychtivosti. Nyní je nenasytný pro respektování, důležitost a nesmrtelnost.
Jak může být respektován nebo dokonce nesmrtelný, člověk tak surový a bez srdce? Je to nejjednodušší věc na světě: stačí, aby měl dost peněz. Na začátku byl krutý a rezervovaný, ale nyní si hraje na velkého filantropa. Bezpochyby je si vědom toho, že za deset, padesát nebo za sto let si nikdo nevzpomene na jeho nízkou stránku, nelidskou a amorální. A s jistotou ví, že jeho jméno bude oproti tomu oslavováno v mnoha vznešených institucích a že všichni budou vzpomínat na báječného a obětavého Signora Joea Lakomce jen jako na brilantní příklad člověka.
Tímto způsobem se tedy může měnit i skrblík, a my všichni se měníme, v lepším nebo horším a proti naší vůli, protože příroda je ve své definici proti neměnnosti…
A motiv? Stále ten samý příběh: sebeuspokojení. Přes to všechno, pokud nám skromnost pomůže získat si sympatie nebo důležitost, do té skromnosti se převtělíme a budeme ji okázale stavět na odiv, jako by to byla právě skromnost, která nám dala největší radost v našem životě.
Tento diskurz měl prokázat, že lidské bytosti jsou předurčeny ke změně. A toto je první krok dialektického přístupu. Nyní se vynasnažím znegovat nebo rozporovat vše, co jsem dosud řekl.
Toto byla moje teze: *Lidé se mění.* Teď přistoupím k antitezi.
ANTITEZE: *Lidé se nemění.*

Kdo je lhář? Někdo, kdo zarputile překrucuje, chrání nebo utajuje fakta. Lhář se noří do písku a podvádí. Ale proč by měl lhát? Lež pramení ze strachu, z úzkosti, z touhy zbohatnout, pomsty, zábavy, momentální chlouby, slávy či štěstí, anebo jednoduše jen z přání vytvořit iluzi o tom být důležitý. Cokoli je původem lží, jejich finálním produktem je vždy vypočítaný prospěch.

Takový lhář by mohl chtít z nějaké nepřípustné situace utéci nebo pomáhat ostatním, aby utekli, popřípadě šířit nepravdivé ošklivé nebo zneklidňující zprávy. Ať už je však jeho záměr jakýkoli, v poslední fázi rozboru lež slouží k zatajení současné události nebo bezprostředního rizika.

Na konci každé lži je potom tedy zastírání. Bylo by třeba ukrývat pravdu po určité časové období nebo také navždy, protože odkrýt ji v současnosti by mohlo mít příliš škodlivé nebo dokonce katastrofické účinky.

Lež by mohla také zatajovat přání k náklonnosti pro nějakou ženu nebo předstírat oběť. Má mnoho tváří a každá z nich reprezentuje trochu něco jiného.

Nyní vám představím velmi sympatického džentlmena, který je naneštěstí známý pro svůj zlozvyk říkat lži. Většina lidí řekne nějakou lež tu a tam, ale náš člověk je nepolevující lhář. Přehání fakta a schovává se za faleš i tehdy, kdy k tomu není zjevný důvod. Samozřejmě, že zde existují důvody – a je jich mnoho, nejen jeden – které ospravedlňují onu kompulzivní mánii lhaní. Byl to sirotek, jenž vyrůstal v rodinném prostředí, kde byl za minimální porušení pravidel mlácen a fackován. Nakonec mu jeho tendence přehánět ve lžích – byl totiž lhářem od přírody – pomohla v jeho profesi. Stal se na nich závislý. To mu však nebránilo v tom oženit se a mít děti, ani v tom být šťastný. Byl tak trochu sukničkář, jak to ostatně dělá i mnoho jiných mužů, kteří nelžou. (Muž, který lže o svých avantýrách, není nutně příkladným lhářem.) Ale náš lhář-Casanova nebyl často dost opatrný a jeho žena se stala žárlivou. Snažil se dostat z bryndy a kritických situací právě lhaním, ale jeho manželka nebyla hloupá. Zvykla si na jeho lži. Hádali se a pak se odloučili.

Náš protagonista poté na chvíli žil s jinou ženou, ale nepodařilo se mu zapomenout na jeho vlastní ženu. A tak jí začal znovu nadbíhat. Přísahal jí nadevše, že odteď jí bude věrný. Jeho manželka se podvolila pod jednou podmínkou: jestliže ji překvapí vyřčením i jediné nevinné lži, musí jít pryč! A proto jí slíbil, že s tím přestane. Nicméně si všiml toho, že nemožnost lhát v něm vyvolávala jisté úzkostné pocity. Cítil se nešťastný a ztratil zájem o vše, co dělal. Jeho život se stal monotónním a nepřijatelným, tudíž jeho

staré zvyky se počaly pozvolna vynořovat zpět. Zřídkakdy překvapoval sám sebe, aby řekl jen jednu malinkou a nevinnou lež jako vločku sněhu, načež se hryzal s výčitkami svědomí. Navzdory všemu potřeboval jako toxikoman svou denní dávku. Lhát bezpodmínečně musel!

Každá lež musí mít nějaký základ, nějaký podklad, na nějž je možno ji položit, a je jedno, zda rozviklaný. Jakýkoli fragment výčitky nebo částička pomluvy jsou dostačující.

Abychom však vystavěli dobrou a stabilní lež, je třeba imaginace. Jen uvěřitelná lež je totiž skutečným tvůrčím aktem. Autor – a je na místě říct lhář – na ni musí být pyšný! Ale nevěřím tomu, že lhář utváří své lži vědomě. Je impulzivní. Zaposlouchá se do nějakého drbu a jeho mysl reaguje jako seismograf s ohledem na otřesy země. Reaguje téměř, jako by nepřemýšlel. Cítí se čiperný a je plný energie na základě své přirozenosti. Život je tak víc živější!

Bohužel u našeho lháře jeho nové lži utvářejí pomalý odraz, který roste, až zasáhne jeho manželku. On se na počátku stydí, poté se rozhořčí. Následují vzájemná obviňování. On to sice popírá, ale jeho žena už se rozhodla.

Spisovatel by mohl pokračovat v tom, jak by sledoval tohoto člověka napříč veškerými emocemi, jaké by mohla lidská bytost pravděpodobně zakusit. Mohl by přejít od milovaného a chápavého manžela k zuřivci a žárlivci. Ať již však přijmeme jakoukoli formu, ve své podstatě zůstane stejná. Vždycky se bude jednat o lháře. Možná to bude lhář zahloubaný, vyrušovaný z ticha. Faktem zůstane, že kterákoli změna si tohoto muže podvolí, zůstane jen na povrchu. Nutkání lhát může být skryté, ale bude vždy naživu. To je, proč je lhaní jedinečným prostředkem, jež má pro své vyjádření.

Ano, zdá se, že člověk se mění pouze když je pod tlakem, ale v nejtemnějších zákoutích mysli ctižádost nebo jakákoli jiná pro něj důležitá věc přežívá a je pálivá víc než dříve. Jeho cílem, ať už se stane cokoli, je verva, s jakou potřebuje přetrvat v životě. Toto se nikdy nemění.

Mně se jednou stalo, že jsem potkal velmi starou a milou paní, jednu starou pannu, která docházela do jedné malé presbyteriánské komunity. Je jasné, že slečna K. neměla žádnou rodinu. Žila sama a trávila volný čas v kostele nebo u svých blízkých, přikládajíc ruku ke všemu, co bylo potřeba. Měla by tak být nejmilovanější osobou na světě, ale byli tam nějací členové výkonné stolice, kteří by ji raději viděli mrtvou.

Co mohla udělat tato nevinná a postarší paní, aby vzbudila kolektivní hněv od tak důležitých lidí, jako byl lékárník, advokát, bankéř, obchodník a další členové vedoucího komitátu kostela?

Slečna K. byla pověřenou pracovnicí účetnictví v jedné továrně na papír. Pobírala skromný plat. Přesto přese všechno darovala jeho půlku do skrovného rozpočtu své náboženské obce.

Od momentu, kdy bylo upevněným zvykem oznámit v církevním měsíčníku jméno každého mecenáše a vyčíslit celkovou částku donace, paní K. rozproudila bezměrné podráždění mezi boháči, kteří se podíleli na farnosti. Tento strašný nepoměr mezi nabídkami jejich a starší paní byl trapný a nepříjemný. „Nemůžeme si dovolit dávat tolik," naříkali jeden mezi druhým. „Mimo to máme mnoho dalších výdajů." Nicméně se zastyděli a byli přinuceni dávat teď víc, než chtěli. Slečna se sice dostala do potyčky, ale chovala se jako dříve, jako by na to nebrala ohledy. Hrůzou nad všechny hrůzy však znenadání zdvojila svůj dar. Neuvěřitelné! Ohromující! Na podporu to bylo až příliš. Tato záminka vedla k následné poradě farnosti. Odkud berete peníze? Jak můžete dávat tolik? Sladce se usmívala a řekla, že věří v Boha a že myslí na prostý lid. Pak ze schůzky odešla. Pár týdnů potom se stala šokující událost. Slečna K. byla uvězněna za krádež. Místní noviny popisovaly epizodu v záhlaví. „Stará čarodějnice! Není to nic než zlodějka a nestojí za nic. Tím lépe, aspoň jsme se jí nakonec zbavili!" Členové náboženské obce si byli jistí, že nebude mít tu drzost objevit se znovu.

Odehrál se proces. Všechny důležité osoby se jej chtěly účastnit. Nebylo pochyb o tom, že se chtěli jen zlomyslně zabavit. Tato nedůležitá paní s mánií obětovat se je uvedla do potíží a přinutila darovat pořád více, dokud ve skutečnosti neutrpěli škodu.

Na shromážděních farnosti jim dost často připomínala se svým sladkým a třesoucím se hlasem: „Váš Pán a Bůh potřebují něco více, než jen pouhou službu ve slovech!"

„Je nebezpečné diskutovat se starou čarodějkou," usnesli se.

A teď, během procesu, dostali další šok. Slečna K. otevřeně přiznala, co ukradla pro slávu boží! Jakmile se jí soudce zeptal, jak by mohla objasnit svoje přiznání, začala vysvětlovat, že církev je v tak zhoubných podmínkách, že už to tak nemohlo pokračovat dále! Darovala osmdesát procent ze svého týdenního platu, ale zdálo se, že to nikdy nebylo dost. Žila na pokraji hladovění a vypadalo to, že zde nebylo úniku. Každopádně neváhala dokázat, že nikdo se jí neptal, zda umře hladem, ale vlastně to bylo důvodem, jenž ji donutil při plném vědomí krást.

Postupně ukradla z pokladničky 637,30 dolarů. Ani o cent víc. A okamžitě všechno předala reverendovi, aby zorganizoval rekonstrukci kostela.

Reverend tedy dosvědčil, že slečna K. mu skutečně dala tento obnos. Doplnil, že na práci mu domluvila truhláře, malíře a další řemeslníky. Ve skutečnosti by tato práce stála více než 2 000 britských liber, ale členové kongregace, ustrašení z Boha, souhlasili, že budou pracovat zadarmo, jestli farnost zaplatí materiál.

V aule vypukl chaos. Takový příklad obětování a oddanosti by pohnul s každým. Také představitel procesu z továrny na papír, kde pracovala slečna K, byl obměkčen emocionálním dopadem okamžiku. A proto nahlas prohlásil, že jeho podnik proti ní stáhl obžalobu. Každým pádem paní odmítla velkorysou nabídku od svého zaměstnavatele a vyjádřila se, že zhřešila a že nyní bude spravedlivé, pokud bude očištěna.

Soudce dal za pravdu této patronce víry a odsoudil ji na šest měsíců manuálních prací. Poté s obeznaným úsměvem náhle oznámil, že povoluje odklad trestu! V aule nastal spontánní potlesk. Soudce ujistil obžalovanou v rozpacích, že jeho shovívavost byla založena na vědomí, že skutek se již nebude opakovat. Slečna K. slíbila, že už se tak nestane. Všechno, dokud ne…

„Dokud nic!“ zakřičel jeden z členů farnosti. Mluvčí řekl přísným a pobouřeným tónem: „Odteď, pokud bude něco farnost potřebovat, musí se slečna K. obrátit nejdříve na výkonný výbor, aby si vyžádala pomoc. Ujišťuji vás, že jestliže její námitky budou oprávněné a situace ospravedlní tento zákrok, uděláme vše nejlepší pro to, aby se problém vyřešil.“

Lidé říkali, že doba zázraků ještě neskončila. Nemohlo tomu být jinak, protože ještě předtím, než ji dvůr zprostil viny, členové komitátu se zvedali jeden po druhém a požadovali, aby slečna K. zaplatila 637,30 liber[6] z vlastní kapsy, které ukradla. Proces se tak završil ve stopách této úžasné bratrské lásky.

Kdo byla slečna K.? Pouze běžná placená účetní, bez rodiny, která se rozhodla věnovat svůj život Bohu a církvi. Byla známá coby neúnavná pracovnice nejen pro sebe, ale rovněž pro ostatní. Budila dojem altruisty a nezajímala se o prospěch. Co ji tedy vedlo k tomu, aby to udělala? Jak se zdá, její jedinečná ctižádost na této zemi byla uctívat Boha a prokazovat svoje štěstí ve službě Bohu a jeho syna Ježíše.

[6] V předloze se hovoří jednou o dolarech, podruhé o britských librách. Zřejmě chyba italského překladu nebo se v dobovém textu hovořilo o obou měnách ve stejném významu.

Podařilo se jí to dokázat, ale byla teď spokojená? Ne! Místo aby usínala na vavřínech, její oslavovaný triumf jí dodal více odvahy než kdy jindy. Dožadovala se dalších obětí, stále větších a početnějších, dokud se nestalo nevyhnutelné. Byla vyslána z farnosti pryč, až se snažila pomáhat na okraji společnosti a ocejchovaná jako někdo, kdo jde z bláta do louže!

Zdá se, že slečna K urazila cestu od jednoho extrému k druhému. Nikdo nemohl váhat jako ona nad svátostí zločinu. Ale tato změna byla jen na povrchu. Neochvějná odhodlanost a obsesivní impulz posílit své místo před Bohem se nikdy nezměnily. V zásadě nikdy nepřestala mířit s narůstající energií na jediný cíl, který znala: být důležitou.

A hle, nyní přichází člověk opravdu zvláštní. Je to spisovatel, otec tří překrásných dětí, jenž ke svému přiznání nikdy nezpůsobí ve světě psaní žádné pozdvižení. Přesto tento člověk, který není žádným géniem a ani nemá žádnou chuť se jím stát, dal smysl své existenci poněkud bizarnějším způsobem, aby si zajistil nesmrtelnost.

Pokud se účet v nějaké restauraci vyšplhá na jeden dolar, zaručeně zanechá alespoň tu stejnou sumu jako spropitné (je to pravda, viděl jsem to). Taxikářům dává zpravidla vždy až třikrát větší dýško, než byl skutečný tarif. Jakmile jsem se ho zeptal, co ho vede k tomu, že je tak velkorysý, když si to může jen těžko dovolit, usmál se a řekl: „Měl bys vidět tvář toho taxikáře, když jsem mu dal 3,50 za jednu jízdu, která mě stála jen dva dolary!“

„Jsi exhibicionista, příteli můj,“ řekl jsem. „Myslíš, že taxikáři nebo číšníci zůstanou zasaženi takovým druhem věcí? Vědí, že ti, kdo nechávají největší spropitné, jsou zároveň nejchudší.“

Ujistil mě, že to ví, ale vysvětlení, které nabídl potom, bylo skutečnou pravdou: „Nezajímá mě, jestli si číšníci nebo taxikáři myslí, že jsem imbecil, hlupák nebo exhibicionista, protože vím až moc dobře, že nejeden z nich na mě nezapomene! Ve skutečnosti by díky mně mohli být zdvořilí na takové bastardy jako jsem já v naději, že se ukážou být stejně tak štědří! Víš, co mám na mysli, příteli můj.“ A dodal: „Podle mě nějaký dobrý čin bude přežívat v čase a dílo, jakýsi druh tiché magie, v lidské mysli.“

„Velmi zajímavé,“ podotknul jsem. „Takže věnuješ svůj život na to, abys rozšiřoval vlídnost mezi lidmi?“

„Ano," řekl zaníceně. „Ale není to nic proti tomu, co dostaneš nazpět. Jejich nevěřícná děkování vyvedená z míry jsou neustálou hudbou pro mé uši a zakouším tak intenzivní radost, kterou jen stěží dokážu popsat."

„Zajímavé," poznamenal jsem. „Jsem si jist, že za to něco dostáváš, a když to vezmeme v úvahu, cena je nadmíru nízká."

Tento můj přítel spisovatel byl vždy považován za čestného člověka, ale poslední dobou začal psát plagiáty. Kopírování je nečestné. (I Shakespeare to dělal, ale on byl génius!)

A tak se stalo, že zatímco dříve byl tento člověk veselý, stal se z něj melancholik. Dokonce i jeho tvář, jež byla zprvu napnutá a bodrá, nějak ztvrdla. Jen malé vrásky z výrazu kolem jeho hnědých očí mi připomínaly, že v minulosti měl ve zvyku se pořád smát.

Pouze jedna věc zůstala vzhledem k minulosti nezměněná: jeho šílený popud být velkorysý a být tak důležitý.

SYNTÉZA: V tezi jsem potvrdil, že každá věc se mění; jen změna je věčná. V antitezi jsem se pokusil protiřečit toto tvrzení a prokázat, že i když se člověk mění, zůstane neměnným jeho přání být důležitý, stejně jako zůstat naživu. Tato „nutnost žít" zůstane nezměněnou až do konce.

Není zde mým záměrem mluvit o těch, co se ze života vymaní. Nicméně i tak bych mohl poznamenat, že dokonce i sebevražda je posledním pokusem být důležitý, když zůstane jen zoufalství a beznaděj.

Louis, takový malý sráč, čelil momentu krize, aniž by ustoupil faktu, že tam nebylo jiného východiska. Důvodem toho bylo, že doufal v únik před krutým potrestáním a nevyhnutelným zraněním. Jeho zbabělost a původní charakter zapříčinily, že se stal hrdinou, i když v podstatě zůstal jen tím, čím byl: srabem, který měl strach ze souboje. Tento úprk před střetem se zrodil ze strachu a následně jeho podvolení vytrysklo z téhož pramene. Chtěl se vyhnout trestu.

Jak je zřejmé, slečna K. se oproti tomu nikdy nezměnila.

Lhář byl ze začátku terorizovaný, poté změnil postoj, což nicméně vyvolalo jednu krizi za druhou s jeho neměnnou kompulzivní potřebou lhát. Zůstal tak věrný svému charakteru od počátku až do konce.

Spisovatel využíval své nadměrné štědrosti pro to, aby byl důležitým. A stal se nečestným, když potřeboval uspokojit tu samou potřebu!

Lakomý muž takový zůstal od začátku do konce. Poté, co byla jeho šílená touha po moci uspokojena, změnil však poněkud své metody a stal se rovněž štědrým, aby si zaručil mnohem trvalejší důležitost, totiž svou původní ctižádost.

Ano, dá se měnit.

Nějaký nečestný muž může být pod tlakem nucen udělat nemožné: stát se čestným. A čestný muž, pro něhož je čest otázkou života a smrti, si s hrůzou všimne, že při konkrétních okolnostech by se mohl stát nečestným. Jiný člověk, který se dušuje být tou nejvěrnější osobou na zemi, se může stát tím nejnevěrnějším. Nespolehlivý a nepoctivý by mohl obětovat svůj život, aby vyslyšel neporušitelný slib.

Jak můžeme porozumět těmto, tak zvláštním a protimluvným tvrzením?

Musíme připustit, že beze změny by byl život nemožný a že se měníme proto, abychom přežili.

Zvířata v přírodě, a dokonce hmyz, mění svou barvu v soubojích, aby přežili. Pro člověka je nutné dělat to samé. A víceméně v okamžiku, kdy člověk ztrácí svou schopnost měnit barvy a slaďovat se tak se svým přirozeným habitatem, je nucen používat důvtip, aby zakryl postoje k sobě rovným a zachránil si tím život.

Láska, nenávist nebo žárlivost jsou jen jednou částí charakterizace. Postava by se mohla stát čestnou, nečestnou, lživou, vyděračskou či dokonce se dopustit sebevraždy, to vše pro jediný základní cíl: upevnit svou pozici v životě a také vlastní bezpečí. Všechny tyto nekonečné chameleonské změny spějí k jedinému konci: zůstat při životě, být v bezpečí, šťastní a více než cokoli jiného – *být důležití!*

Kapitola osmá

JAK VYTVOŘIT NEROZDĚLITELNÉ POUTO

Předpokládejte, že chcete-li psát o nějaké postavě, která sní s otevřenýma očima, nebo o té, jež věří, že svět by jí měl poskytnout prostředky obživy, a ten, pokud jí dá možnost stát se advokátem, vynálezcem nebo někým jiným důležitým před očima druhých, mohla by se k světu otočit zády. Má v sobě neomezenou důvěru, jenže nedělá nic pro to, aby uskutečnila své sny. Nedělá nic jiného, než že o tom jen mluví. Postava takového druhu činí neuvěřitelné příběhy zcela konkrétními. Snít s otevřenýma očima je univerzální zálibou každého z nás.

Avšak o postavě takového druhu stojí za to psát. Jak zahájíme náš příběh?

Nejlepší způsob, jak začít nějaký příběh, je zapojit vašeho protagonistu do nějakého konfliktu. V tomto bodě byste se mohli zeptat: proč do konfliktu? Z prostého důvodu, že postava, jakákoli postava, takže také já nebo vy, může pouze v konfliktu odkrýt sebe sama v co nejkratším možném čase.

Pokud chcete nastolit konflikt již od samého počátku, je vždy radno mít nějaké protiklady, které se střetávají jeden proti druhému, ve všech žánrech psaní.

Tyto postavy mezi sebou vržené, jak je asi jasné, by měly být agresivní. Bez tohoto násilného opaku by nemohl vzniknout ani konflikt. Konflikt představuje život; statická situace smrt. V přírodě se však stabilní situace nevyskytují.

Dáme-li dohromady různé osoby a zařídíme, že budou vystupovat jedna proti druhé, tomu se říká „orchestrace“. Toto je životně důležité pro dobré psaní.

Optimista by tak mohl být v antitezi současně s pesimistou. Jsou přesně ve svých protipólech a pokud jsou oba agresivní, konflikt bude nevyhnutelný.

Zkuste si představit, co by se asi stalo, kdyby dva fanatici, například jeden snivec a jeden realista, k sobě byli vázáni nerozdělitelným poutem, oba nemilosrdní a přesvědčení na sto procent, že jejich životní filozofie a jejich přístup k nim samotným jsou zároveň jedinou zákonitostí v souladu.

A jestliže z jakéhokoli důvodu jeden z těch dvou vyzývajících začne tolerovat slabinu toho druhého, příběh selže hned na počátku. S příliš shovívavým antagonistou by se

dala realizovat studie pitoreskní postavy, ale nikoli vyprávění, které udrží živý zájem čtenáře až do konce.

Realista si myslí, že snílek se dopustil nejhoršího z hříchů, zatímco snílek si myslí, že realista je jen zbytečným hlupákem, jenž si nezaslouží žít.

Nyní s dvěma postavami vrženými jedna proti druhé, tedy jedné, co sní s otevřenýma očima, a realistou, máte již základy pro skvělý příběh. Přesto, než půjdeme dále, je třeba také objevit, proč jeden z těch dvou nemůže opustit bojiště, zatímco konflikt ještě probíhá.

Předpokládejte, že realista a snivec jsou manželé. Muž sní a žena je realistkou.

Proč si tak realistická žena dosud nevšimla tak evidentních chyb svého muže? Měla třicet pět let, cítila se moc sama a vystrašená. Ptala se s velkými obavami, zda někdy vůbec najde správného muže, kterého by si mohla vzít. Byla to jednoduchá osoba, vyrostla v tradiční rodině a měla za sebou katastrofální zkušenost s láskou. Po této smutné události se začala mužů bát a cítila se tak sama a zoufalá, že po jednu dobu byla na pokraji sebevraždy. Měla nějaké peníze v bance, s nimiž mohla jít dál, dvougenerační dům, který jí zanechali rodiče v dědictví, a byla zaměstnaná v jedné advokátní kanceláři.

Když se jí představil ten snílek, byla uchvácená přítomností muže pěkného vzezření. Snílek zůstal z jeho pohledu více než zasažen její oddaností, porozuměním, a abychom byli upřímní, také její finanční pomocí, jíž mu poskytovala. Neměl žádný pocit viny brát si peníze od ženy, protože věřil v to, že během krátkého času se stane velkým spisovatelem jako třeba Hemingway nebo Dreiser. Pak by jí totiž tisíckrát vrátil něco za to všechno, co pro něj udělala.

Ano, snivec byl velmi špatným spisovatelem. Nějaké jeho náčrty byly vydány v jednom malém časopise o umění, a to ho přimělo cítit se docela důležitým, ale nepřinášelo mu to žádné peníze. A tak se vzali. Na začátku ona potřebovala jej a doufala, že vše se bude vyvíjet lepším směrem. Snílek si to představoval stejným způsobem. Žena však tím, že byla realistkou, své práce nezanechala. On zatím pokračoval v práci na svém velkém románu… dokud se o tom nezačal bavit se svými přáteli. Tragédií bylo, že nakonec trávil víc času mluvením než prací. A jakmile se vyčerpalo nadšení o novinkách, začaly problémy.

Teď vám navrhnu mou verzi, jak vzniknul a vyvíjel se konflikt mezi těmito dvěma.

Co si myslíte, že způsobilo problémy mezi nimi? Mohu vás ujistit, že snílek to nebyl, protože měl zoufalou potřebu klidu a pomoci. To žena se oproti jemu stávala stále víc netrpělivou vzhledem k manželově lenosti, letargii a ješitnosti. Nakonec ho označila za vejtahu. Pojmenovávala ho všemi možnými způsoby, jakmile byla naštvaná, ale nic ho nezraňovalo tolik jako označení chlubila. Občas se po několik týdnů mračil, protože měl chuť k jídlu, a omlouval se s velkou skromností a sliboval, že se změní.

Poté, co takto uplynulo pět let, si konečně všiml toho, že by měl udělat něco, aby si znovuzískal důvěru své manželky. Nemohl však udělat nic víc, než že zaznamenal, že její netrpělivost a neklid narůstaly a že se začal bát toho, aby nebyl zbaven ekonomické pomoci, bez níž by nikdy nemohl dotáhnout do konce své životní dílo, velký americký román.

Ona se však podle sebe nechtěla osvobodit od tohoto zaháleče, a to z prostého důvodu, že nemohla zapomenout na smutek ze samoty, který zakoušela předtím, než si jej vzala. Navíc stále věřila, že se mu možná podaří sejít na správnou cestu a že napíše knihu, která mu přinese štěstí. A proč ne? Podařilo se to i jiným. Tak proč by se to nemohlo stát jemu? Tento druh uvažování měl zcela jasně původ v čiré beznaději a nikoli v realismu.

Neporušitelný svazek byl tedy založen na vzájemné závislosti mezi oběma těmito lidmi.

Konflikt jakožto opravdová krize jejich společného života započal, když se snivec jednoho dne vrátil domů s vítězným návrhem. Řekl, že je to jeho životní příležitost. Chtěl se stát členem jedné malé vydavatelské agentury. A připojil, že cena za to byla zanedbatelná a směšná, jen něco kolem mizerných 10 000 dolarů. Odpověď ženy bylo tak suché „ne“, že mělo na svědomí rozběhnutí sporu, který se táhl po týdny.

Nakonec si sbalil těch pár osobních věcí, co měl, a připravil se k odchodu. Vypadalo to, že to doopravdy udělá. Oslepilo ho zoufalství a vůbec si tak neuvědomil, že ve skutečnosti nemá kam jít, protože bez finanční podpory bude ztracený. Konečně ona, i když se zdráhala, podlehla strachu, že zůstane sama. Jeho práce by již netrvala dlouho a mávnutím proutku by přišlo vniveč vše, co měli.

Naštěstí ona stále pracovala, ale fakt, že by ztratila tolik peněz, ji učinil nejistou a bojácnou tak jako nikdy předtím. Byla na tom špatně duševně i fyzicky a neustále žila ve strachu, že by ji mohl opustit, zvlášť teď, kdy už tu nebylo nic, co by jej mohlo ještě udržet. Pro ni to byl opravdu hrozný okamžik.

A tak si začala plnit svá přání. Stala se víc přátelskou, kolegiální a cituplnou. Snivec se oproti tomu stal víc nepřátelským a nelítostným.
Teď, když si byla jistá skutečností, že ho nikdy nezastihne doma, se jala k tomu navštěvovat své kamarádky.
Jak tento příběh ukončit? Záleží na tom, co chcete dokázat. Jaká je vaše premisa? Mít hlavu v oblacích vede k rozvodu? Nebo snad vyvolá vraždu? Měl by asi zabít svou ženu, protože očividně odhalila jeho extrémní sobectví, jeho bezohlednost a jeho nečestnost. Na veřejnosti dělal jeden skandál za druhým a konal vše pro to, abychom jej nyní pokořili záměrně.
Mohli byste vytvořit pro ten samý příběh také jinou premisu: mít hlavu v oblacích vede k úspěchu a ke štěstí. To víte, že je to možné! V poslední minutě, předtím, než poslední kapka nechá přetéct džbán, se něco stane. Snílkova kniha je vydána a je to velký úspěch.
V každém případě, pokud budete mít v hlavě podobný konec, je fakt, že být snílkem není zrovna dobrým základem k premise pro vaše vyprávění. Můžete ji však zaměnit takto: „Vytrvalost vede k úspěchu a ke štěstí.“ Osoba se zatvrzelým odhodláním a absolutní vírou ve vlastní prostředky či schopnosti mnohokrát riskuje, že bude zdolána tím, kdo jen sní s otevřenýma očima, zvlášť když se zaměstnává spoustu času předtím, než dosáhne úspěchu.
Existuje obrovský rozdíl mezi snílkem a člověkem vytrvalým, poněvadž zatímco snílek jen sní, vytrvalý člověk jedná, místo aby si svůj úspěch jen představoval. Protiklad mezi dvěma postavami, tedy neporušitelný vztah, zároveň učiní příběh možným. Premisa je totiž tím stejným příběhem v mikroskopické formě.
Můžete vytvořit schéma tak, jak jsem jej nyní představil, a ptát se, o čem se opravdu chcete vyjádřit. Formulujte premisu a začněte vaše vyprávění do bodu krize, která bude představovat obrat v životě vašeho protagonisty.
Právě citovaný příběh se narodil v orchestraci postav. Snivec vržený do protikladu s realistou, kde jsou oba agresivní a netolerantní vůči idejím druhého.
Jinou postavou by mohl být milovník hudby, jenž potká dívku, která miluje hudbu po svém. Ten rozdíl mezi těmito dvěma je ten, že zatímco pro něj je muzika posedlostí, dívčí ocenění je umírněné, normální, nic víc. Na začátku jsou jejich vzájemné vzplanutí a mnohé zájmy společné, ale v druhém plánu způsobí principiální problém, což následně způsobí tak děsivý nepoměr, že se z toho vyvine série komplikací.

I toto vyprávění se může rozjet na základě orchestrace. Snažte se pochopit, proč se nemohou rozdělit, přestože jsou v konfliktu, formulujte premisu a budete připraveni napsat příběh.
Opakuji to ještě jednou: ve vyprávění je spousta látky, s níž se dá pracovat, jestliže jsou mezi sebou dvě naprosto rozdílné postavy vázány nezničitelným svazkem a jakmile bojují, aby toto pouto zpřetrhaly, přirozeně vyvolají konflikt.
Tady je ještě několik příkladů dokonalé orchestrace, která dá život příběhu:

Citlivý – Necitlivý
Poklidný – Podrážděný
Hrubián – Sebepozorovatel

Vezměte si jakoukoli postavu a najděte její protiklad, představte si, proč se nemohou oddělit, i když je to ta věc na světě, co si nejvíc přejí, a váš příběh bude hotov.
Člověk nemá nic vzácnějšího než bránit svou osobně prohlášenou důležitost a bude ji bránit všemi svými silami.

Kapitola devátá

ODKUD BEROU SPISOVATELÉ NÁPADY

Lidé se ptají, odkud berou spisovatelé nápady. Musí nejdříve experimentovat, než něco napíšou? Utíkají tam a zpátky, aby našli nápady pro své příběhy?

Přední spisovatelé hledají „osobnosti“, protože nápady jsou spontánně skryté za postavami jako plody ze stromu.

Z každé postavy pak vyvěrá nikoli jeden, ale hned několik nových příběhů, originálních a použitelných.

Spisovatelé, kteří chtějí napsat dobré příběhy nebo dramata, musí znát své postavy lépe než sami sebe. Lépe, poněvadž nejčastěji si nejsme vědomi vnitřních stimulů, jež nás nutí jednat. Zvláštní, avšak pravdivé je, že poté je mnohem jednodušší utvořit nějakou živou a trojrozměrnou postavu spíše než nějakou neskutečnou a jednorozměrnou.

Nejedná se ani o žádný zázrak.

Předpokládejme, že známe člověka, který je extrémně okouzlující a obdivovaný všemi. Pro takovou postavu stačí jen jeden povahový rys, abychom ji učinili antipatickou či zavrženíhodnou.

Předpokládejme, že tato osoba je jedna slečna. Je tak okouzlující, jak jsem právě řekl, ale přidám k ní také jednu nemilou charakteristiku: je až příliš důvěřivá. Co je špatného na tom někomu důvěřovat? Nic, pokud je to činěno umírněně.

Každý občas jednou zadůvěřuje, ale tato postava je důvěřivá dvacet čtyři hodin denně! Je to snadná kořist pro podvodníky. A to, co je horší, od okamžiku, kdy se jí nedaří být nedůvěřivou, by ji to mohlo dostat do vážných potíží, jako jsou vydírání, procesy, rozvody a dokonce vraždy. Tato jediná nekontrolovatelná charakteristika maže všechno to, pro co je milována.

A nemůže se změnit.

Jago v *Othellovi* se také nikdy nezmění. Ve *Včera narození*[7] se nezmění ani darebák. Ani Tartuffe se nikdy nezmění. Hlavní postavy ve všech velkých dramatech, filmech nebo románech a jiných velkých příbězích se nemění. Nemohou to udělat.

Pokud máte nějakou neústupnou postavu, vytvoří sama svůj příběh. Ne ten váš nebo můj, ale svůj, protože nemůže udělat nic jiného než být sama sebou. Je silná? Nechce udělat dojem nebo ukazovat svou sílu, aby vyděsila ty nejslabší. Chce být pouze ponechána sama sobě a být sama sebou, jelikož nemůže změnit barvu svých očí, ani své jiné vzezření a ani svůj charakter, přestože by na tom závisel její život.

Aby spisovatelé našli originální příběhy, nemohou dělat nic jiného než hledat individuum s charakterizujícím rysem mezi jejich známými. Jen jeden takový může sloužit jako narativní látka pro tucet příběhů.

Postavy, které následují, dají život jejich vyprávění. Mohou ztělesňovat veškeré existující ctnosti s přidáním té jedné jedinečné charakteristiky, jež zajistí soužití s tím, co je na nich milováno a co netolerováno. Proč by měly tyto postavy vytvořit nějaký příběh? Poněvadž disponují charakteristikou ve své totalitě na sto procent. Nekontrolovatelným povahovým rysem.

Zde uvádím několik příkladů:

- ANALYTIK: Je normální, jen kompulzivně analytický. Představuje si, že musí existovat důvody každého pohybu, i když to tak není.
- KONFORMISTA: Je to sympatická a klidná osoba, ale spíš by raději umřela, než aby udělala něco, co se vymyká normálu. Dejte ho dohromady s poněkud neústupným antikonformistou a uvidíte, jak mezi nimi přeletí jiskra.
- HYPERSENZITIVNÍ: Zorchestrujte jej spolu s vulgární showgirl a mějte na paměti: zapůsobí to na něj do konce života.
- NEOMYLNÝ: Jaká to musí být hrůza žít s člověkem, který má vždycky pravdu!
- MATERIALISTA: Vrhněte ho do protikladu s idealistou. Mezitím co bude idealista obdivovat západ slunce, uslyšíte druhého vyvolávat: „A co je na tom?“
- HYPOCHONDR: Zorchestrujte jej společně s přítelem, který se těší dobrému zdraví a jenž považuje nemoc za největší a nejneodpustitelnější hřích na zemi.
- BEZCHYBNÝ: Uveďte ho do opozice s nějakým šupákem.

[7] Americká divadelní hra Garsona Kanina (1912-1999), podle níž byla natočena poměrně úspěšná filmová komedie r. 1950.

Nyní, když se vám podaří představit si, jak rozbít nezničitelné pouto mezi nimi, tento souboj bude pro jeho porušení vaším příběhem či vaším dramatem.

ŠTĚDRÝ
OPORTUNISTA
OPTIMISTA
OBSCÉNNÍ
PESIMISTA
PERFEKCIONISTA
ZVRÁCENEC
PÁMBÍČKÁŘ
NELÍTOSTNĚ CTIŽÁDOSTIVÝ
POŽITKÁŘ
NEDŮVĚŘIVEC
EXTROVERT
SKEPTIK
ZRÁDCE
DŮVĚŘIVEC
BEZ SKRUPULÍ
JEŠITA
SPROSŤÁK
JASNOZŘIVEC
NESKUTEČNÝ MARNOTRATNÍK
POCTIVEC
STOIK
SNOB
UMĚŘENEC
POVRCHNÍ
HRABIVEC
NAIVKA
NÝMAND
STYDLIVKA
EXHIBICIONISTA
EXCENTRIK
POMSTYCHTIVEC
ROZHAZOVAČ
NÁROČNÝ
INTRIKÁN
SOBEC
VRTKAVEC
METODIK

Je spisovatelova povinnost představit postavu – jakoukoli postavu – jako osobnost, i když se jedná o ďábla. Žádná postava není jenom bílá nebo jenom černá. Vzrušující odkrývání se stane, jakmile se z nějaké lidské bytosti, na vnější dojem čestné a spolehlivé, vyklube nespolehlivý hazardní hráč bez záblesku svědomí či rozvahy a uvrhne v ohrožení život toho, kdo mu bezmezně důvěřuje. Nyní uvedu opačný postup. Jiná postava je zavrženíhodná, nečestná a zkažená do té míry, že byste raději žili na opačném kontinentě než ona. Je podlá takřka nesnesitelným způsobem, ale má jedinečnou slabost, která ji činí lidskou. Má strach ze stárnutí. Nemá strach ze smrti, dávejte pozor, ale ze zestárnutí. Tento muž je krutý ke všem, s nimiž má co do činění,

vyjma starých lidí. Dělá výjimky, aby se k nim choval laskavě. Kdo jej nezná a vidí ho se staříky, by jej jednoduše mohl obdivovat. Na druhou stranu ten, kdo ho zná, by nemohl nikdy uvěřit, že je schopen jediného laskavého činu, i kdyby na tom měl záviset jeho život.
Tajemství dobrého psaní tkví v tom, že vaši postavu musíte znát a musíte ji ukázat ve všech jejích odstíněních. To je možné jedině tehdy, pokud spisovatel zná minulost postavy, její vnitřní charakteristiku, její ctižádosti, to, co nenávidí, i to, co miluje, její vzory a všechny malé i velké epizody jejího života, jež mohou vrhnout světlo na člověka v celé jeho komplexnosti.

SPISOVATEL: Můžeš mě považovat za hlupáka nebo člověka bez představivosti, je mi to jedno. Ale po všem tomto vysvětlení stále nevím, jak vytvořit konflikt. Znám minulost i budoucnost mého protagonisty, ale moje postavy se stále odmítají hýbat. Co dělám špatně?
RÁDCE: Vytvořil jsi také nezničitelné pouto mezi protagonistou a antagonistou?
SPISOVATEL: Udělal jsem to, ale nestačí to.
RÁDCE: Znáš premisu i konec svého protagonisty?
SPISOVATEL: Jistě. Jsem si jist, že pořád něco chybí, ale absolutně se mi nedaří pochopit co.
RÁDCE: Tak čti příběhy, které se dějí, a myslím, že pochopíš, jak uvést v pohyb i tvoje postavy.

Neexistuje žádný konstrukční vztah mezi následujícími příběhy a chaotickými radami. Původ každé postavy je ještě neprobádaný. Rozuzlení těchto příběhů však dostávají na světlo světa možnosti vývoje spojené s historií.

LAKOMEC

Dá se popsat jedním slovem: držgrešle! Je to mladý lakomec, silný a energický, s penězi v bance. Nicméně je natolik vyděšen ze svého budoucího finančního bezpečí, že utrácet je i za základní potřeby mu dělá zle. Ale je lidský a chce se také zamilovat a oženit.

Potká ženu, jež je z něho u vytržení. Zdánlivě přijme její chování i touhy. On věří, že budou nerozlučné duše, a ani nesní o tom, že ona by mohla souhlasně vyjít téměř komukoli vstříc s tím, aby jí navlékl na ruku prsten. Po pravdě řečeno si vezme mladého lakomce s pevným záměrem změnit jeho myšlenky o úsporách.

Začíná tušit, že její plán nebude mít úspěch, dokud její manžel bude odmítat koupit jí antikoncepci, kterou potřebuje. Proto otěhotní. Skrblíkovi je pokaždé špatně, když pomyslí na hromadu doktorů a nemocniční účty, jež je třeba zaplatit, a aby se nemluvilo o výdajích, které vyžaduje další hladový krk.

Mezitímco ještě neustále porovnává různé ceny, jeho žena je hospitalizována na porodním oddělení. Trojčata! Je pobouřený. Neuváženost ženského pokolení! Rozvod. Tohle je správná odpověď. Jenže jakmile jej jeho advokát informuje o útratách z následné povinné obživy, znovu si to rozmyslí. Je to opravdu moc drahé! Rozhodne se tedy zůstat se svou manželkou a rodinou. „Ale nemůžeme si dopřát luxus, abychom udržovali manželský vztah," upozornil svou krásnou ženu.

I přesto se časem tato hladová bestie, která tvořila část lidského svazku tohoto mladého lakomce, projeví. Jeho žena, znajíc sílu své pozice, mu odmítá být po vůli. Vyzve ho, aby si našel jinou ženu. Vyhazovat peníze vniveč za rodinné záležitosti se mu zdá být potupné. Ona jeho mínění posílí, a nakonec mladý spořivý manžel dospěje ke konci svého podporovaného limitu. Je přesvědčen, aby jí přispěl na její noční „mimoškolní" aktivity. Stojí ho to sice více než kdyby byla na volné noze, ale vypadá dobře. A hlavně je tady pořád možnost, že by mohla nějakým způsobem utrácet peníze i za něj.

Lakomá postava nabízí námět pro nespočet humoristických situací. Vykrystalizovaná postava dává život většímu množství nápadů, jaké byste nemohli vyčerpat ani za celá léta!

PERFEKCIONISTA

Ví přesně, co chce, a je si jistý to i dostat. Proč ne? Je bohatý, pohledný a jeho jméno je respektováno všemi. Navíc má honosný dům po předcích, na nějž může převést svou pozornost.

Je to tak, že Gadahad také potřebuje ženu. Evidentně hledá dokonalou manželku, jak už ostatně detailně vysvětlil svým skeptickým přátelům. Galahad není typ člověka,

který se vrhá střemhlav do všech věcí. Když už si myslí, že našel pravé děvče, prozkouší si ji na základě puntičkářského seznamu kvality. Je dost vzdělaná a vzrušující? Dokonalá bez chybičky? Bezchybně dokonalá? S okouzlujícími způsoby a bezvadným vkusem, elegantní v držení těla, příjemná v konverzaci, z dobré rodiny? Ano, ano, ano! Gadahad a Cinderella se vezmou za velmi okázalého obřadu a je to absolutně dokonalý pár.

Jen Cinderella si to nemyslí. Její nápadník je neohrabaný v noci a přes den je zase monotónní. I ona má svůj seznam kvalit o tom, jaký má být dokonalý muž, a Gadahad podle ní není dost na úrovni. Nicméně i tak je to inteligentní děvče a domnívá se, že každý muž nemůže mít všechno, a proto hledá různé nadání u spousty jiných mužů. Jeden, s nímž může mluvit, a druhý, s kterým jít do postele – skutečný milovník – a další, s nímž se oženit: je to Gadahad, vzpomínáte? Fantastická rodinka.

Gadahad se chce skoro vrhnout do studny, jakmile objeví, co se stalo s jeho dokonalým manželstvím. Ale sebevražda je něco tak zbytečně senzačního! Měl by se s Cinderellou rozvést, jenže to by znamenalo připustit vlastní selhání sobě a ostatním. Mimo to by mu to jeho přátelé vyčítali a dělali by si z něj celý život legraci a, jak je zřejmé, nemůže si ani dovolit ztratit tvář po tom všem, co jim navyprávěl. Ne, nejlepší rozhodnutí je zdánlivě udržovat bezvadný stav.

Strach perfekcionisty z toho, že si z něj budou dělat srandu, činí zároveň neporušitelné pouto mezi ním a jeho ženou. Tajná potupa, která vychází z jeho jednání, je snesitelnější než veřejné pohrdání nad rozvodem. Perfekcionista ví, že lidem se líbí vidět poníženého člověka, obzvláště pokud předstírá být lepším než omezenci, již ho obklopují, a tak raději trpí v tichosti.

MUŽ ZALÁSKOVANÝ DO LÁSKY

Přirozeně je mladý a vlídný, ve zdraví a nadšený ze života. A prozatím i nenapravitelným optimistou. V životě se samozřejmě stávají hrozné věci, což si vědomě připouští, ale je dětinské se jimi zabývat. Vše je proměnlivé i rozřešitelné. Určitě si myslí, že lidé musí být báječní. Život je báječný!

Je to jen úchvatný pitomec, nemyslíte? Nemá nejmenší pocit, že život není jen procházkou růžovým sadem a že může být i neuvěřitelně ošklivý. Opakuji: tato postava má oči, které září. Považuje se za Atlanta s falešnou tělesnou schránkou a domnívá

se, že je dobře vybaven, aby na svá silná záda mohl naložit všechny problémy světa. Ale těmi se nezaobírá ani za mák. Jak se zdá, je to silná osobnost, a jeho fyzický vzhled i jeho minulost se nutně musí přizpůsobit jeho vitální duši. Jeho činy přirozeně vyvěrají z jeho nezměrného optimismu, který, jak je jasné, je důkazem jeho bezelstnosti.

Tento muž by byl bezchybný jako postava nějaké komediální frašky. Mohl by se zamilovávat do všech atraktivních žen, jež potká, a každé by mohl nabídnout sňatek, a to nezáleží na tom, jestli jsou v jeho věku nebo staré jako jeho matka. Možná tuto možnost zredukuje na pouhé tři, z níž se každé zeptá, zda by se chtěla stát jeho ženou. Rozhodne, že ta třetí je děvče jeho snů, ale jak se osvobodí od těch dalších dvou?

Naneštěstí obě z nich navštěvují ten samý okruh přátel. Je nucen vyvléct se ze šlamastyky tím nejelegantnějším způsobem, a aniž by vyvolal zmatek.

Snaží se udělat krok zpátky s tou první. Zatímco blekotá něco nesrozumitelného z důvodu potíží, ona ho přeruší, aby mu řekla, že už se zamilovala do jiného. Doufá tak, že si všimne, jaký způsobil problém. Mladík se cítí zasažen i pokořen, ale to, co je horší, uvědomí si, že nikdy nemiloval žádnou jinou, jen ji. Jeho palčivé ego mu řekne, že už nikdy nebude schopný milovat nikoho jiného! Raději by spíš zemřel, než že by ji nechal jít. Se svou výřečností a v zoufalství nakonec přesvědčí dívku, že jejich láska je obrovská a že se dá najít jen v pohádkách. Když se vrhnou vstříc do náruče jeden druhému a odpřisáhnou si věčnou lásku, ona mu slíbí, že toho druhého muže opustí. Vyčerpán nadšením, mladík si znovu uvědomí, že se octl v horším postavení než dříve. Jak může vyřešit problém? Jak udělat, aby si zachoval svůj věčný optimismus? Je všechno skutečně tak řešitelné, jak si myslel? Jeho problém je, že je nezralý z fyzického a mentálního hlediska, prostý a nevinný. Scénář nebo drama ho zastihne v okamžiku jeho růstu. Toto tedy není jen myšlenka, ale postava, která zraje přímo před našima očima.

Pouhý nápad nikdy nevytvoří příběh, ale postava ano.

EXHIBICIONISTKA

Je to děvče hezkého vzezření, kolem třiceti let, má blonďaté až platinové vlasy a nosí krátké a přiléhavé oblečky. Nabízí sexuální služby! Nikdy byste si nedokázali přestavit, že je zároveň vdaná a má tři děti.

Není to tajemství. Snažíme se všichni ukázat z nás to nejlepší. U Virginie Lee Matsonové je to její ženský šarm. Je pyšná na to, co může ukázat. Zdánlivě sklízí úspěch, alespoň pokud bychom posuzovali podle komentářů, které získává na ulici. Její tvář je mistrovským dílem schopností, dokonalé umělecké dílo na modelce bez duše. Její poprsí se hýbe do rytmu v souladu s vlněním dobře stavěných boků.

Bezpochyby je exhibicionistkou. Ale to neznamená, že bychom ji znali. Mohla by se zdát holkou na zavolání, ale není tomu tak. Jak jsem již řekl dříve, je vdaná a má tři překrásné děti. Proč se tedy tak obléká a prochází, aby se ukazovala světu, vzbuzujíc libido u mužů a nenávist od představitelek stejného pohlaví?

Pakliže odpovíte na tuto otázku, budete mít skvělý příběh. Pokusím se vám dodat základní skicu její minulosti.

Vdala se již v šestnácti letech. Svého manžela Johna nenáviděla mnohem víc než delikventa, který ji zanechal těhotnou a pak zmizel. Po pravdě řečeno byl John dobrý člověk, účetní. Jeho jedinou chybou bylo, že si ji vzal vlastně nechtěně. Byl to jiný kluk z vedlejšího vchodu, kdo by miloval Virginii do doby, než by přišly děti, přestože ona by ho již nikdy nezaměnila. Nicméně jakmile objevila, že je s ním těhotná, a její matka jí zabránila v sebevraždě, byl to právě John, kdo jí přispěchal na pomoc. Zachránil ji z beznadějné situace a vzal si ji, přestože věděl, že otěhotněla s jiným.

Johnova dobrota přesto nestačila, aby přesvědčila Virginii. „Jsi poslední muž na zemi, jakého bych si kdy chtěla vzít," říkávala mu v jednom ze svých mnohých záchvatů hněvu.

Přezdívala mu „Elderly" (stařík), druhým jménem, jež nenáviděli oba, aby ho rozčílila. „Chováš se jako staříček," fňukala. „Připadá mi, jako bych spala s mrtvolou."

John měl dvacet šest let, když se vzali. Byl robustní, inteligentní a také ošklivý, třebaže nikdo by o tom Virginii nemohl přesvědčovat. Jakákoli jiná dobrá žena by byla spokojená mít ho po svém boku. Ale Virginia nebyla ani skvělá, ani racionální. V hloubi svého nevědomí ho nenáviděla z toho důvodu, že jí byl posedlý v okamžiku, kdy si jej nevybrala. Její jediná východiska byly smrt, hanba nebo John Edlerly Matson. Pokoušela se o smrt, ale skončila s Johnem. Nebyla schopná odpustit jemu ani sobě samé, že si ho musela vzít pod nátlakem.

Toto je zběžný kontext, v němž se pohybuje žena, která je exhibicionistkou.

Pak jsou samozřejmě i jiní exhibicionisté, kteří si dají velkou práci s tím, aby nad sebou vzbuzovali pozornost s jejich vlastními projevy odporu. Někteří z těch nejobdivovanějších mají velmi nasupený výraz.

Funguje to báječně. Představte si třeba takovou veselou slavnost. Bylo by úžasné, kdybyste byli nějakým děvčetem, řekněme velmi pohledným děvčetem. Mohli byste jednoduše budit dojem nevrlosti, lhostejnosti, znuděnosti nebo dokonce znechucení nad tou oslavou. Váš přísný pohled by prostě nikdy nemohl přejít do úsměvu. Beze stínu pochybnosti se vás někdo zeptá: „Není něco v pořádku?“

Odpovíte: „Nic.“ „Dala by sis chlebíček nebo něco jiného?“ A vy zas řeknete: „Ne, děkuji.“ Jsem si také jist tím, že si někdo přisedne a pravděpodobně prohlásí: „Ty se nudíš, že?“ „Och, ani bych neřekla,“ odpovíte vyhýbavě. Taková vaše odpověď hned nutně neznamená, že jste asociální. V tomto bodě se muž bude snažit uvést do pohybu nějaké téma, jež by mohlo vést k zajímavé diskusi. Pokud to neudělá, mohli byste navrhnout téma vy. Jestliže je muž oslnivý, moc se tomu nasmějete a poté po nějaké době byste mohli s více než přívětivým úsměvem zmínit: „Je tu moc velký zmatek.“ Pokud bydlí někde poblíž, navrhne vám: „Půjdeme si něco vypít ke mně domů. Je to útulné místečko a mohli bychom si tam povykládat v klidu.“ Mohli byste z toho vyjít jako vítěz a poté se odebrat k němu domů a dělat co se vám zachce, nebo někam jinam.

Jedna věc je jistá: váš nabručený výraz znovu vzbudil úspěch. Našli jste muže. Není-li to váš typ, mohli byste to zkoušet dále, dokud nepřijde ten pravý. Zamračenost je dobrý trik! Častokrát je dokonce přínosný.

Není muže, ženy nebo dítěte, kteří se nebudou snažit dělat ze sebe exhibicionisty, pokud tu možnost mají.

V každém případě jsou převleky pro vyjadřování nějakého postoje nejšlechetnějším projevem umění při sebeprosazování.

Pod tímto převlekem, abychom tak shrnuli, se za tím exhibicionismem může schovávat velmi prchlivá osoba. Chuť se předvádět se odvíjí od frustrace, jež se vzápětí transformuje v zoufalství. Mohou být zároveň tisíce rozdílných důvodů, pro něž se by se nějaký člověk mohl stát exhibicionistou, avšak ať už jsou jakékoli, slouží k tomu, aby skryly opravdovou podstatu individua za jeho zevnějškem. Může se zdát divné tvrdit, že pod maskou zabijáka by se mohl schovávat nedoceněný zbabělec, který se chce jen pomstít na lidstvu za svou frustraci.

ŠŤASTNÝ MUŽ

Je prosté rozeznat šťastného člověka. Je veselý a vypráví legrační historky. Dává všem dobré rady. Především je však zarytý stoupence optimismu. Ničeho na světě se nebojí, kromě bolesti. Bojí se jí však jako se den bojí noci. Samozřejmě má ženu, která ho zbožňuje. Nemá finanční problémy a je dojemné slyšet ho, jak všem říká: „Peníze nejsou všechno.“ (Můžete se vsadit klidně i za poslední cent, že člověk, který má podobné poznámky, žádné finanční problémy skutečně nemá!) Přirozeně, že tento šťastný muž je také zdravý jako ryba.

Nerozpoznal by smůlu, ani kdyby ji měl pod nosem. Mohl by být autorem prohlášení královny Marie Antoinetty, které řekla vyhladovělému lidu: „Nemáte-li chleba, jezte briošky!“

Jsem si vědom skutečnosti, že pro takového spisovatele, jenž umírá hlady, nebude zrovna tento šťastný muž nejlepším námětem, ale ani výdělečným. Většina spisovatelů totiž neví, že šťastné osoby jsou tou nejhorší látkou, o níž mohou psát. Nejsou to zajímavé postavy, protože se jim neděje nic vzrušujícího. Spisovatelé uspívají se zločinem a neštěstím. Slavný citát, podle něhož zločin nevydělává, je platný všeobecně, ale neplatí pro spisovatele.

Neexistuje však člověk, který může být šťastný dvacet čtyři hodin denně. Všichni jsme tvořeni z průměrných 96 prvků[8]. A následně všichni žijeme v určitém stavu plném obav. Nepochybuji o faktu, že naše postava by se měla ptát, jak dlouho bude trvat její štěstí. Co by dělala, kdyby zjistila, že má rakovinu? V takovém případě by jí žádné peníze na světě nepomohly, aby se sebou byla znova spokojená. A co by se stalo, kdyby ho jeho milovaná žena nemilovala tak, jak miluje on ji? Jeho jistota a stabilita by se roztříštily, pokud by utekla s jiným mužem.

V jakémkoli momentu se může stát cokoli, co je schopné to štěstí rozdrtit. Jeho dokonalá manželka, v minulosti coby zdroj pohody, by mu samozřejmě mohla setrvat po boku po zbytek jeho života. Avšak co by se stalo, kdyby se jí zmocnila monotónnost, jakýsi stav kómatu, který by jí znecitlivěl mysl?

Není potřeba říkat, že to nemůže být statická okolnost. Všechno se neustále proměňuje. Budoucnost se stává přítomností. Naše přítomnost bude naší minulostí.

[8] Nepodařilo se mi bohužel dohledat, jakou teorii zde má autor na mysli. Zřejmě šlo o příklon k nějaké módě aktuální jen v té době.

Je nevyhnutelné, že po dni přichází noc. Nechte však tohoto šťastného muže, ať žije obklopený jeho aurou optimismu. Určitě tu ještě bude příležitost, díky níž bude moci šťastlivý spisovatel vynést na zemský povrch i ono neštěstí skryté ve šťastném jedinci.

SEBESTŘEDNÝ ČLOVĚK

První slova, jež Steve Berna vyslovil otevíraje dokořán dveře mé kanceláře, zněla: „Ta malá nechutná nána!“ Vstoupil spěšně se svou pohlednou tváří zčervenalou hněvem a zastavil se před mým psacím stolem. Díval se na mě se skelným zrakem, jako by se na mě chystal vrhnout drsná a nezodpovědná slova. Ale po chvíli vzrušení se bezvládně usadil do křesla. Slova najednou ztratila každičký význam v jeho zoufalém stavu. Nechal spadnout hlavu do rukou a začal bezostyšně vzlykat.

Měl šedesát let, ale zdál se být mnohem mladší. Měl fyzičku dobře cvičeného zápasníka, jenže namísto tváře zbavené projevit jakýkoli výraz měl spíš vzezření a pohyby jako ředitel nějaké respektované instituce.

Od malého bručení, jež jsem zaslechl, jsem si začal představovat, co se mu asi mohlo stát. Děvče, které vymanil z chudinské čtvrti před pěti lety, jej opustilo. Když se potkali, ona byla štíhlou osmnáctkou s tváří anděla modrých očí. On zase zralý pán, který se oženil s bohatou vdovou, s níž už po delší dobu neudržoval dobré vztahy. Nakoupil milence spoustu drahého oblečení, komfortní zařízený byteček ve čtvrti West 70´s a zaplatil jí studia. Bral ji s sebou do divadla i na konference a zkrátka, abych to zestručnil, udělal z ní váženou slečnu.

Jeho láska ke Glorii se umocňovala spolu s léty. Daroval jí kožichy, diamanty a fantastické šaty. Každý den, kdy ji neviděl, byl ztraceným dnem.

Steve na můj psací stůl vhodil srolovaný lístek a brblal jako někdo, kdo zcela ztratil své duševní schopnosti.

Na lístečku byly napsány jen dva řádky: „Sbohem navždy, má lásko. Je mi líto. Budu se vdávat. Gloria.“

„Ta zatracená malá děvka! Dal jsem jí všechno.“

Jeho beznaděj byla rozhořčující. Kdo si ksakru myslel, že je? Nějaký šestnáctiletý školáček? Nepřestával trvat na skutečnosti, že jí dal všechno. Ale dobře věděl, že šperky, kožichy ani jiné ozdůbky nejsou projevem laskavosti. Ani výrazem lásky. Nebylo to nic jiného než dobře zamaskované úplatky, které ji k němu připoutají pro její

zhnusení. Měl bych mu to říct? Pochopil by, že nikdy a navždy pro nikoho nic neuděláme?

Byl to ten správný moment k tomu, abych tomu zoufalému muži vysvětlil, že veškerá dobrota a záslužné činy, jimž se obětujeme, mají své hranice, aby v nás vzbudily zalíbení a pozornost? Měl by pochopit, že láska i v té nejčistší formě nebo podružná náklonnost, které jdou až za hrob, nejsou nic jiného než akt směřovaný k našemu uspokojení, bezpečí a našemu štěstí?

Rozhodl jsem se však nevystavovat ho nyní těmto argumentům. S poplácáním po ramenou jsem mu dal na srozuměnou, že rozumím jeho enormní bolesti. A když mi stiskl ruku, aby mi poděkoval, řekl mi sotva zřetelným hlasem: „Co můžu dělat?“

„Zdá se, že utajený vztah, který s tebou udržovala, ji nenaplňoval,“ odpověděl jsem. „Neopustila tě kvůli jinému muži, Steve. Nechala tě pro svatbu, dům a možná i děti.“

Věděl jsem, že se mnou nebude sdílet toto vysvětlení, ale byl jsem si jist, že bude lepší, když bude vědět, že Gloria ho opustila pro jedinou věc, již jí nemůže dát: sňatek. Rozvod by totiž byl ve Stevově případě začátkem katastrofy.

Tímto příběhem jsem chtěl ukázat, že úspěch nebo propadák v jakémkoli typu vyprávění závisí na motivacích osob a správném porozumění ze strany spisovatelů nebo na tom, co chtějí vyjádřit.

Steve Berna, muž, který ztratil svoji milenku, zůstal vyvedený z míry, jakmile jsem mu sdělil, že v realitě nebyla jeho velkorysost namířená vůči Glorii, ale na něj samotného. Zřetelně nemohl přijmout toto mé vysvětlení jeho chování. Byl zcela ubezpečen v tom, že vše, co udělal, bylo správné. Ona si ho sice vybrala spontánně, ale byl to on, kdo byl štědrý. Jednoduše obvyklý starý příběh. Snažil se mi vtlouci do hlavy, že dívka byla nevděčná, slečna, která se snažila vdát za jiným účelem, zkrátka dobrá tak akorát na nic, navíc vše ošklivě zakončivši.

Nikomu se samozřejmě nelíbí vidět sám sebe v nedobrém světle. Zaslepen záští se pustil do své starší ženy. Zapřemýšlel, že kdyby byla mladá a hezká, tohle všechno by se nikdy nestalo. Ale mladá nebyla a krásná už vůbec ne, přestože byla bohatá. Teď by mu bylo vyhovovalo zapomenout, že bez ní by se nikdy neměl možnost stát se zámožným člověkem. Potíže však přivolal. Začal se se svou ženou hádat a ke konci jedné z těchto popuzujících kontroverzí vyhrožoval dokonce rozvodem! Manželka přijala tuto výzvu klidně. A až moc dobře věděla, že kdyby se rozvedli, zůstal by švorc, takže by byl jednou donucen kleknout si na kolena a ona by si vychutnávala onu hořkou

příchuť ponižování. Přiměla by ho přijmout východiska, která by zachránila jejich pověst, ale Steva už ne. Její ego bylo až příliš těžce zasaženo. A tak se rozhodla, že Glorii vyhledá. Našla ji a přiblížila se k ní drze a naštvaně, přičemž si byla jistá, že má pravdu, když jí přikáže, aby se znovu stala jeho milenkou. Byla už ale šťastně vdaná. Vyděšená ji prosila, aby ji nechala být a aby nezničila její manželství. Ona o tom nechtěla ani slyšet. Nebojácně tedy nepřestávala v naléhání. Její manžel ho proto zbil. Tak vypukl skandál a jejich fotografie byly vytištěny ve všech novinách. A jeho žena navrhla rozvod.

Je mnoho způsobů, jak tento příběh uzavřít. Gloria by mohla být poslána pryč od svého manžela, aby znovu našla Steva a požadovala po něm ochranu. Avšak rozdíl mezi opuštěnou manželkou a milenkou je moc velký na to, aby byl překonatelný. Co se tedy přihodí? Popřemýšlejte.

To, co je důležité vědět, je, že ať budou myšlenky a zvyky postavy, které vytvoříte, jakékoli, nezávisle na faktu, zda s ní souhlasit budete nebo ne, ona vyjádří svou osobnost a vaší povinností je rozpoznat její opravdovou přirozenost, stejně jako její pohnutky.

REKAPITULACE

D: Tak odkud berou spisovatelé nápady?

R: Z postav, zřetelně.

D: Takže hnát postavy k tomu, aby vytvářely konflikt, tvůj problém vyřeší?

R: Ano. Zdá se, že tihle lidé jednají ve strašném stavu obsese. Poté, co jsem dočetl *Muže zaláskovaného do lásky*, jsem konečně pochopil, co bylo tím, co mi nešlo. Všechny tyto postavy měly vrozený nebo získaný kompulzivní impuls, který z nich vyzařoval určitý typ bolesti. Po chybném prvním kroku se octnou v potížích a propadají se ještě hlouběji do písku. A zatímco bojují, aby si zachovaly život, nacházejí na své cestě stále nové překážky, a ještě horší než předtím. Není jejich volbou, zda chtějí zápasit či méně. Ale dělat to musí, pokud chtějí přežít.

D: Velmi dobře. A teď mi řekni, muž zaláskovaný do lásky měl kompulzivní podnět?

R: Ano. Jeho přebujelý optimismus, jeho chybějící předvídavost a zkušenost. Nejednalo se jen o milování, ale o absurdní a neodolatelný impuls, který ho nutil brát si za ženy všechny, s nimiž se miloval. Vypadá to, že se mu nedaří kontrolovat jeho

popudy. Avšak je v dobré společnosti. Macbeth, bezcitný ctižádostivec par excellence, měl kompulzivní přání stát se králem. Hamlet měl zase kompulzivní dychtění po odplatě. Tartuffe měl kompulzivní touhu pro Orgonově manželce. Vetešník z *Včera narození*[9] se cítil být nucený zřídit si obchod za jakoukoliv cenu. Ježíšův impuls bojovat proti pokrytectví a na straně nešťastníků ho dovedl až do Golgoty. Michelangelova kompulzivní potřeba sochat, jakou cítil už v dětství, ho nakonec učinila nesmrtelným. Nyní si všímám toho, že jestliže chci, aby se můj protagonista vyvíjel, musím stvořit postavu, která jedná kompulzivně a jaká se hýbe slepým a neodvratitelným způsobem vstříc svému osudu, ať už míří do pekla nebo do ráje.
D: Jsem rád, že nakonec jsi našel odpověď, jakou jsi hledal. Teď dál postupuj sám a začni psát. Vyhovuje ti to?
R: Jsem zvědav, jestli uspěju!

Kterákoli přecitlivělost, zlozvyk, strach nebo hypersenzitivita, jež je součástí postavy, představuje význačný zdroj látky pro spisovatele.
Předkládám náčrtek postavy s neobvyklou přecitlivělostí. Jak bylo známo, Charlotte byla zblázněná do koček. Asi rok předtím, než potkala Billa, svého budoucího manžela, přibrala si do života tu nejkrásnější a nejsladší siamskou kočičku, jaká mohla existovat. Měla také rodokmen, jakým se chvástala. Protože si uvědomovala svou vlastní vášeň ke kočkám, Charlotte věděla, že tento neobvyklý citový vztah ke zvířeti by mohl skončit i ošklivě.
Není třeba říkat, že Bill, který si ji vzal, protože ji miloval, byl dost vyděšený jejím nepřirozeným zbožňováním Estegy, její drahocenné siamské kočičky.
Charlottě se nedařilo tolerovat, že by zůstávala doma sama. Kamkoli šla, kočka ji musela následovat. Také během líbánek Esteg asistovala intimním dotekům dvou milenců, dokud rozlícený Bill nevzal zvíře za šíji, nevhodil jej do koupelny a nezavřel za ním dveře.
Ona začala řvát a běžela, aby zvířátko osvobodila, jenže Bill ji upozornil přísným tónem, že pokud otevře dveře, jejich manželství v tu ránu skončí. Samozřejmě, že zabouchla, ale jejich vztah se od toho momentu stal napjatým.

[9] Viz poznámka č. 6.

Charlotte si uvědomovala, že její chování nebylo normální. A tak dělala všechno možné, aby Estegu držela stranou před Billyho očima spíše přátelsky než jako nepřítel. Mezi Esteg a Billem byla tajná válka.

Jediný lidský charakterový rys může být v základu uchvacujícího příběhu. První otázka, na niž musí autor odpovědět, zní: „Proč je Charlotte tak bláznivá do siamských koček? A proč obecně kočky mají tak důležitou roli v jejím životě?“ Pokud si spisovatel přeje napsat strhující vyprávění, musí vědět, do jakého bodu až je schopná Charlotte zajít, aby ochránila svou kočku od svého manžela.

Voltairův *Candide* je hořkou satirou na námět, podle něhož se „vše dělá pro to, aby to bylo co možná nejlepší ze všech možných řešení.“ Candide nalezne ženu, která ho toužebně miluje. Hned poté jej však tchán nachytá a vyhodí ven. Propukne válka. Candide je donucen narukovat. Jeho žena je znásilněna, stane se inkvizitorovou milenkou a je zmrzačena piráty. On přežije nemoc, ztroskotání, potyčku s ohněm a další možná neštěstí, která se odehrají jedno po druhém, dokud nezestárne a neonemocní. Nicméně i přesto tento bodrý a bezelstný muž nikdy neztratí svůj optimismus.

Přirozeně, že neexistuje nikdo, kdo by byl optimistou ze sta procent, takže Candide pro nás představuje tak trochu nemožný vzor. Jenže Voltaire věděl, co dělal. Přes veškeré přehánění vyvolal ve čtenáři záminku, aby popřemýšlel nad svými vlastními nedostatky. Jakmile se totiž Candidův optimismus vyjeví jako idiotský, čtenář se zastydí sám za sebe.

V *Hamletovi* je princovým cílem pomstít vraždu milovaného otce. Víme, že přízrak ho přiměje ke spáchání zločinu, ale tato Hamletova neoblomnost objevit sám, co se opravdu stalo, nás uchvacuje.

Předpokládejte, že máte nějakou postavu vykrystalizovanou v maniakální nutnost spáchat zločin nebo v chuť obětovat se pro nějakou ušlechtilou věc. Podobná postava by vám dovolila napsat zajímavý příběh nebo drama. Budete nad tím pracovat (kdoví, jak dlouho) a po nesmírném úsilí dospějete ke konci. V tomto bodě budete mít chuť za tuto tvrdou práci, již jste vykonali, obdržet chválu, avšak díky zvláštním okolnostem vaše postavy jaksi nikdy nezhmotní.

Co se mohlo stát? Já vám řeknu, co se ve skutečnosti stalo. Neznali jste postavy tak, jak by je měl znát opravdový autor.

Tady je další příběh, nad nímž můžete přemýšlet.

Vy se jako spisovatelé ocitnete v opravdu nebezpečné situaci. Chtěl bych však zdůraznit, že se jedná o situaci, v níž jste vy a o které chcete napsat, netýká se postavy. Nacházíte se v malé loďce s vaší překrásnou a zbožňovanou ženuškou, vaší sladkou dceruškou a vaší máti, nejlepší mámou, jaká kdy existovala. Loď se potápí. Veslovat už je nemožné a nikdo z vás neumí plavat.

Doufáte, že by vás mohlo zahlédnout letadlo, které by zavolalo vrtulník, aby vás zachránil, ale prozatím je vaším úkolem snažit se zůstat na hladině.

Loďka pod váhou všech se stále potápí. Jeden z vás proto musí obětovat vlastní život, aby zachránil druhé. Kdo bude první? Vaše žena? Vaše dcera? Nebo vaše matka? Nemůžete to být vy, protože bez vás by zahynuly během několika málo minut. Jeden z vás se spontánně obětuje pro zbytek rodiny. Jasně, že to bude vaše máma. Ochotně daruje svůj život, aby zachránila zbytek rodiny.

Zůstanete tedy tři: vy, vaše manželka a vaše dcera. Ale loďka se stále více potápí. Musí se obětovat další. Kdo si myslíte, že to bude? Vaše žena hystericky prohlašuje, že se musí zachránit především její dcera. Zničehonic se proto vrhá do vody, ne aby zachránila vás, ale svou holčičku.

Zůstali jste sami s posledním členem vaší rodiny. Jste tu už jen vy a vaše dcera. Je to nejkritičtější moment této zoufalé situace. Obětujete se, abyste zachránili vaši dceru? Neunáhlujte se, ale popřemýšlejte o tom. Pokud totiž skočíte, je pravděpodobné, že bez vaší pomoci děvčátko stejně nepřežije.

Jen vy jakožto autoři můžete rozřešit toto dilema. Je to váš příběh. A je to váš život, ne těch druhých. Jak vidíte, musíte být každou postavou, poněvadž i když se vaše žena a matka obětovaly, nezáleží už na tom, jak to bylo mučivé, protože se ještě stále nejednalo o vás. Jenže teď je ten zápas o přežití mezi vámi a vaší dcerkou. Koho zasáhne? Necháte raději zemřít vaši dceru, abyste jen trochu prodloužili svůj život, nebo se potopíte s ní? Jestliže si představíte tuto situaci, vaše odpověď bude zohledňovat pouze váš život, a ne ten té smyšlené postavy; váš popis souboje mezi životem a smrtí pak bude tak realistický a tak ničivý, že vtisknete nesmazatelný obraz do mysli čtenáře, který tam zůstane a přetrvá neporušený po léta.

D: Až dosud tomu rozumím, ale román nebo drama musí mít nějaký příběh k vyprávění, který bude vycházet například z toho o zatvrzelém muži, jenž se snaží podrobit si své soky na svou stranu.

R: Pověz mi nějaký.

D: Momentálně mě nic nenapadá, ale určitě jich existuje spousta.

R: Představ si nějaké poklidné městečko kdekoli na světě. Všichni se v něm znají od dětství. Jejich předci také žili tam, bok po boku, po staletí. Mají své zvyky, své náboženství a nikdy se nestalo nic neobvyklého. Na tom místě panuje nepopiratelná harmonie. Tito lidé jednají a přemýšlejí stejným způsobem a mají dokonce stejný vkus, pokud se týká jídla nebo barev. Jako včely je takřka nemožné je od sebe navzájem odlišit.

Otázka zní: co se může stát těmto tak vlídným a mírumilovným lidem?

Řeknu vám, co se může přihodit. Vneste mezi ně jediné individuum, které bude mít rozdílné názory na etiku a náboženství, a uvidíte, jaký hrozný konflikt to v nich vyvolá.

D: Co mi řekneš o lásce?

R: O jakém druhu lásky?

D: O lásce, lásce...

R: Je hodně druhů lásky. Zatímco pro jednoho může být láska frustrující, pro druhého majetnická. Platí pro ni ten stejný diskurz jako dříve. Jakýkoli druh lásky, je-li silný, může být přirovnáván k síle nenávisti nebo pomsty.

D: Co si myslíš o lásce k sázení?

R: Pokud je silná, stoprocentně může zhatit manželství, ukončit přátelství nebo přímo donutit k sebevraždě. Bod, do něhož chci dospět, je ten, že cokoli chce spisovatel říci, musí vyvěrat bezprostředně z kompulzivní síly postavy. Ostych může být stejně kompulzivní jako jakákoli jiná věc pod sluncem. Nevýrazná emoce nebo nejistý směr bezpečně povedou váš rukopis do jediného místa, které mu právem náleží: do koše!

Zapřemýšlejme nyní na chvíli, jakou roli hraje hypersenzibilita u postavy.

Těžko se mi to povídá, ale před několika lety výbuch mých emocí rozbil nejhezčí přátelství, jaké jsem kdy měl.

Měl jsem skvělého psa, křížence mezi kolií a ovčákem, který se jmenoval Chang. Nepovažoval mě jen za svého pána, ale povýšil mě až na stupeň jakéhosi jeho osobního boha. Každý večer po večeři jsme já a Chang seděli na křesle a četli noviny. Byl to rituál, který se opakoval po všechny večery.

Pak se ale stala jedna věc, která dočista nabourala naši idylickou rutinu. Měl jsem zrovna jeden z těch dní, kdy se mi nic nedařilo. Jasně, že ani večer nestál za nic, protože jsem přemýšlel nad hloupostmi, jaké jsem udělal během dne.

Byl jsem moc naštvaný, ale i tak jsem začal se čtením mých novin – nebo spíš by se dalo říct, snažil jsem se číst – ještě, než jsem se navečeřel. Jako obvykle se Chang nenechal čekat, jenže jakmile položil svou chytrou hlavičku na má kolena, aby mě upozornil, že tam je, řekl jsem mu přísným tónem: „Poslouchej Changu, nechej mě dnes večer. Mám blbou náladu. Rozumíš?“

Nebylo vůbec nic zvláštního na tom, že jsem se s ním bavil, jako by byl lidská bytost, poněvadž jsme to tak dělali pořád a vždy rozuměl. Ale ne tenhle večer. Rozhodl se, že se bude dělat hluchým. Stále tam byl a díval se na mě s nevinností dítěte. Laskavým, ale rozhodným způsobem jsem odstranil jeho hlavu z mých kolen, a ještě jednou jsem mu zdůraznil: „Dnes večer ne. Běž pryč.“

Odcouval pár kroků, schoulil se a dal se do čekání. Myslel jsem, že jsem se ho zbavil. Pokusil jsem se znovu dát do čtení, snaže se zapomenout na ten strašný den, jaký jsem měl. Zničehonic jsem si všiml, že z půlky zase ležel na mém klíně. Ta věc mě rozčílila do dalších rozměrů a s nadávkami jsem ho odstrčil na zem. Tvrdě s sebou žuchnul.

Brzy jsem pocítil výčitky. „Prosím tě, Changu, promiň mi to, moc mě omluv, ale copak ty nevidíš, jak jsem dnes večer unavený a jak trpím? Proč mě nenecháš na pokoji?“

Posadil se a díval se na mě, jako by mi konečně porozuměl, jelikož zavrtěl ocasem. To znamenalo: „Dobře, necháme jej být.“

Znovu jsem si začal číst, ale Chang si teď musel myslet, protože jsem se mu omluvil a on mi odpustil, že se může vrátit a znovu se opřít o má kolena.

Ale jakmile se přiblížil, všiml jsem si jako rány proudem, že mě opět překračuje, a vyskočiv z křesla jsem zařval: „Ty zatracený pse, běž k čertu! Vypadni!“ Zatímco jsem to ze sebe dostal, už jsem litoval, že s ním zacházím takto. Vyděšený a chvějící se Chang se stáhl dozadu s ocasem mezi nohama.

„Víš, co děláš?“ zařval jsem úpěnlivě. „Proč mě nenecháš na pokoji aspoň jeden večer?“

Snad konečně pochopil tón mého hlasu. Zdál jsem se mu příliš shovívavý a znovu se rozveselil. Nedokázal pochopit, že já bych coby jeho bůh byl tak nespravedlivý, že bych ho potrestal za něco, co dělal vždy s mým naprostým schválením. Teď se přibližoval

už pomaloučku a zase vrtěl ocasem. Velmi nerad jsem usoudil, že mě opět špatně pochopil.

Chtěl jsem být stranou rozumu, a proto jsem vzkřikl rázně: „Ne, ne, ne! Ty nerozumíš? Ne! Jdi pryč!“

Ani se nehýbal, s ocasem jako tyčkou, a díval se na mě prosebně. Teď dostal potvrzení, že jsem tak doopravdy myslel to, co jsem řekl. Vzal jsem odhodlaně noviny do rukou a začal jsem znovu číst. O minutu nebo dvě později jsem nenápadně zkontroloval, jestli mě ještě bude chtít rušit. S velkou úlevou jsem zjistil, že nakonec zřejmě odťapal pryč.

Kdybych věděl, co se následně stane, rád bych, aby mi v tom samém okamžiku odpustil, ale to jsem neudělal, ba naopak jsem byl spokojen, že jsem mu vysvětlil, že chci zůstat sám. Něco se naučil, řekl jsem si pro obhajobu svého chování, a znovu jsem se ponořil do čtení novin.

Následující den se věci urovnaly, jak se obvykle stává, a já měl lepší náladu. Po večeři jsem se opět usadil do křesla, abych si četl, když jsem se najednou pocítil nějak nesvůj. Něco nebylo v pořádku. Chang tam totiž už nebyl. Neměl svoje nožky na mých jako to dělal každý večer.

Zavolal jsem na něj laskavě: „Changu! Kde jsi, můj chlapečku?“

Přišel ke mně z kuchyně, aby se dozvěděl, proč jsem si ho zavolal.

„Pojď jsem, chlapče můj, a vyskoč. Přečti mi noviny.“

Zavrtěl ocáskem, ale ani se nehnul.

„Nechceš jít ke mně, můj příteli?“

Zůstal tam stát, připraven vyslechnout jakýkoli povel až na tenhle. Bylo to poprvé, co odmítl udělat něco, co jsem po něm žádal. Měl jsem malé tušení. Věděl jsem, že jsem na něj byl včera večer prudký, ale pomyslel jsem si, že život přeci není jen procházkou růžovým sadem.

Začal jsem poklepávat na kolena, aby beze slov pochopil, co jsem chtěl, tedy to, co pro něj nyní bylo hrozbou, a došlo mi, že to bylo to nejchytřejší zvířátko, jaké jsem kdy poznal. Tentokrát se však odmítl pohnout. Upřel své velké hnědé oči na mé a ty mě skoro úpěnlivě prosily, abych mu přikázal něco jiného, vlastně cokoli jiného, jen aby se vyhnul ponižující zkušenosti předešlého večera!

Chtěl jsem přesto znovu upevnit naše staré přátelství, ale když jsem pochopil, že se svými málo přesvědčivými způsoby se mi nepodaří změnit jeho myšlenky, rozhodl

jsem se využít jeho přehnanou vášeň pro sladkosti. Vzal jsem tedy z ledničky velký řez dortu posypaného cukrem. Chang mi byl okamžitě v patách, jakmile jsem se s ním vrátil do jídelny. Posadil jsem se a on se velmi pomalu připlížil ke mně. Usmál jsem se a pomyslel si: „Jak to bylo jednoduché!“ Ihned poté jen krok ode mě se zastavil a pozoroval mě plný očekávání.

„Pojď, pojď sem, můj příteli. Tenhle krásný kus dortu je pro tebe.“ Ukázal jsem mu ho co možná nejlákavěji. Ale odmítl se nechat podplatit. Snažil jsem se ho přesvědčit, ale nepodařilo se mi ho nalákat, aby mi skočil do náruče. Byl jsem vytočený a na závěr jsem řekl: „Ať už se ti to líbí nebo ne, příteli můj, sedneš si mi na kolínka jako obvykle,“ a nato jsem ho chytil za obojek, přitáhl jsem si jej k sobě a nadzvedl ho.

Zůstal nehybný, avšak cítil jsem, že každý sval v jeho těle byl napnutý. Pověděl jsem mu, aby se uvolnil a že ze mě nemusí mít strach a že, přestože jej má, bylo by to nespravedlivé, poněvadž jsem mu nikdy neublížil. Měl jsem konejšivý tón hlasu a lehce jsem ho šťouchl do hlavy. Zdá se, že porozuměl mým záměrům a myslel jsem si, že už se uklidnil, ale nebylo tomu tak. V ten moment, kdy jsem trochu povolil sevření, skočil na zem. Jeho chování se v následujících dnech opakovalo. Od toho dne se mi ani nadále nedařilo spřátelit si ho, ač jsem se o to snažil sebevíc. Zkoušel jsem to po několik týdnů, ale bezúspěšně. Až do dne, kdy umřel, což bylo nějaký rok potom, už mi nikdy neodpustil za ten osudný večer.

A to byl jen pes.

Och, milosrdný bože! Jak asi musí být citlivá taková lidská bytost, když dokonce i pes reaguje jako člověk.

Je snad nějaká lidská bytost, která si nepřeje být důležitá? Takový člověk nikdy neexistoval. I mrtvola ve svém majestátním tichu je plná zmražené důstojnosti. V přítomnosti nějaké umíněné váženosti by byla každá lehkomyslnost zneuctěním.

Kapitola desátá

UVEDENÍ DO MOTIVACE

Pokud bychom chtěli definovat slovo motivace co nejjednodušším způsobem, zvolili bychom synonymum proč.

Motivace je věc, která nutí osobu nebo postavu jednat určitým způsobem. Každá akce má svůj důvod: nic na zemi se totiž neděje bez podnětu.

Jako spisovatelé byste se měli neustále ptát, proč nějaká osoba či postava jedná určitým a zrovna tímto způsobem. Máte povinnost tuto motivaci odhalit.

Jak se to dělá?

Jako první věc vezměme v úvahu následující aspekt.

Všechny postavy, které existují, mají přisouzenu neoddiskutovatelnou univerzalitu charakteru. Lidské bytosti, ať už jsou to Řekové, Římané, Němci nebo Američané, jsou v zásadě stejné. Jen vnější věci – jako obyčeje, morálka nebo sociální konformismus – je odlišují jeden od druhého. Ovšem základní emoce a pudy, jako jsou hlad, láska, nenávist nebo pobožnost, jsou univerzální. Lidé je zakoušejí různou mírou intenzity. Emoce tak tyto motivace utvářejí. Výbornou látkou k začátku studia motivace je běžný lid.

Ale kdo je běžný?

Nejjasnější odpověď by zněla: nějaká osoba, která působí, že jedná jako většina ostatních. Pokud by to byl někdo, kdo je příliš krásný, příliš vysoký nebo příliš malý, popřípadě příliš tlustý nebo zase hubený, zřejmě nebude běžným člověkem. Běžným typem je pak tedy ten, kdo může splynout s davem, aniž by poutal něčí pozornost či zájem. Dívejte se do tváře obyčejným lidem na ulicích a ihned zapomenete jejich tváře, jako byste je nikdy neviděli.

Jenže, abych řekl pravdu, ačkoli se nějaká osoba snadno ztratí v davu, nemusí to hned nutně znamenat, že je to běžný typ člověka. Oproti tomu je dost pravděpodobné, že bude hypersenzitivní, ať už je jeho vzezření jakékoli. A být přecitlivělý není zrovna běžné. Je také nepochybné, že bude proklínat osud pro svou banálnost, právě jako ten, kdo má oči moc blízko u sebe, takže tento fyzický defekt odmítá. Tito anonymní lidé by mohli rozvíjet svůj děsivý komplex méněcennosti, jakmile si všimnou toho, že

je ostatní jen stěží zaregistrovali. Chtějí být totiž zaznamenáni za každou cenu kýmkoli, odkudkoli a kdekoli.

Jak mohou upoutat pozornost? Osoby zdánlivě jednoduché a nezáživné to mohou udělat bezelstně, chytře, vroucně a velkoryse. Nejlepší ženy a muži pocházejí právě z této skupiny.

Ale proč tomu tak je?

Zklamání a frustrace, častěji, než by se věřilo, jsou pohnutkou k tomu udělat něco velkého. Na druhou stranu však ti, co jsou dobře vypadající, se budou snažit zachovat dojem potěšených, usmívajících a naprosto jistých lidí alespoň zdánlivě.

Nakonec ale i ti nejzajímavější navenek končí tak, že jsou skutečně jen obyčejnými lidmi.

Není tomu tak. Pokud by to bylo celé pravda, museli bychom tuto věc bláznivě uzavřít tím, že všechny přitažlivé osoby nutně postrádají kvality k tomu, aby excelovali v mnohem důležitějších souvislostech. V realitě i oni sice mají všechno to, v čem vynikají nad ostatními, ale od chvíle, kdy obdrží chválu a jsou dokonce zahrnováni lichotkami bez vyvinutí nějaké zvláštní síly, jejich schopnost udělat cokoli užitečného v intelektuální oblasti zůstane často nevyužitá.

Z druhé strany, jestliže je nějaká osoba výjimečně atraktivní a současně myslící lidskou bytostí, může věřit, že upoutala pozornost nebo dosáhla určitého stupně důležitosti pro svůj půvab, a ne za úsilí, jež vykonala.

Následně však také sličné osoby mohou v sobě rozvíjet ničivé komplexy méněcennosti. Mohou si přát, aby jejich fyzický zevnějšek byl zapomenut, a zkusit světu dokázat, že přestože jim bylo naděleno hezké vzezření, mohou být zároveň inteligentní a plní dalších prostředků jako ti, kdo se vynoří v jejich blízkosti.

Téměř všichni ti, kdo vynikají nad davem, tak jako ti, jichž si všimnou jen sotva, chtějí, aby lidé zapomněli to, co jim zabraňuje dosáhnout celkové pohody.

Zdá se rozumné v tomto bodě dospět k závěru, že vlastně neexistují *běžní* lidé.

Motivace jedná potichu v zádech všeho toho vnitřního utrpení, jaké je. Motivace je zodpovědná za vše to, co se stalo a nastane.

Do jaké míry jste vy, spisovatelé, introspektivní (a doufám, že jste), tato motivace je vám obvykle jasná. To, co je mnohdy mimořádně těžké, je odhalit ji u jiných. A to je důvod, proč pro chybějící motivaci dramata, scénáře a romány často propadají.

Každá postava musí mít svou minulost, přítomnost i budoucnost. Kromě toho každý musí mluvit, hýbat se, jednat a růst na základě těchto tří dimenzí. Postavy, které žijí jen v současnosti a nemají žádnou minulost ani budoucnost, jsou jen loutky. Mějte to na paměti. *Přítomnost* je synem *Včerejška* a otcem *Zítřka*. V budování uvěřitelných postav jsou tyto tři elementy neoddělitelné.

Všichni spisovatelé proto musí tyto elementy vzít na vědomí, pokud chtějí mít úspěch v oblasti, jakou si zvolili, a to díky dobře promyšlenému plánu spíše než náhodnému.

Je bohužel pravdou, že v mnoha případech měli bezprostřední úspěch i spisovatelé, kteří vědomě neměli potuchu o tom, proč jejich postavy jednají určitým způsobem. Důvodem je to, že takovému pisateli se podařilo natrefit na postavy, jež znal niterně. Tato důvěrná blízkost s postavami nahradila komplikovaný mechanismus toho, co pro psaní potřeboval. Znal je tedy a byl v obraze s motivacemi, které je hnaly jednat určitým způsobem.

Avšak to jsou spisovatelé, jimž se spolu s druhým, třetím nebo čtvrtým románem již nepodaří dostát kvalit jejich prvního a jediného úspěchu. Jestliže je možné, jak už bylo prokázáno, rozebrat, a nakonec zcela rozložit atom, ujišťuji vás, že je také možné naplánovat průběh dobrého literárního nebo divadelního textu ještě předtím, než je napsán.

Dobré psaní je nemožné bez hluboké motivace.

Všechny typy motivace, konflikt, racionalizace, přehánění, zásluha i lež nejsou nic jiného než nástroje, jaké člověk používá k tomu, aby ochránil svou důležitost. Vybudoval ochranu a ozkoušel bomby pro své ctihodné ego a pro případ, že by veškerá humanita zahynula v krveprolití, jež dosud nemělo obdoby. Nezávisle na faktu, zda umírá či nikoli, tím vším vlastně jen usiluje o zápis na svůj náhrobek velkými písmeny: „Nerušte mě. Jsem ještě stále důležitý.“

Prostředí

Zdroje veškeré motivace jsou ve fyzickém vzezření nějaké osoby a v prostředí, v němž se pohybuje. Její citlivost nebo její surovost, přístup k sebe sama a ke světu získávají na tvaru díky dvěma výše uvedeným aspektům.

Nyní se pokusím prokázat pravdivost tohoto tvrzení.

Už je to nějaký čas, co jsem četl v novinách o tom, jak jistý Paul, malý jedenáctiletý čistič bot, byl náhodou zodpovědný za něčí smrt. Je to moc smutný příběh.
Paulův otec byl zabit při jedné nehodě. Vdova zůstala sama na tři děti a neměla peníze. Paul si usmyslel, že by mohl přispět čištěním bot nebo doručováním novin. A tak si vyrobil malou dřevěnou podložku a našel si frekventovaný roh ne příliš daleko od jeho domu. Vše si promyslel a na vše byl připraven, ale jiný chlapec, který byl obvykle na tom samém rohu, jenž Paul nově obsadil, měl poněkud rozdílné a výbojné myšlenky. Pokaždé, když tam přišel a spatřil toho "vetřelce" na jeho obvyklém místě, na Paula zaútočil, aniž by se ho však na cokoli zeptal nebo mu dal nějakou možnost to vysvětlit. Zpočátku se Paul bránil, ale poté, jakmile pochopil, že ten chlapec je silnější než on, se mu vymanil a prchl pryč. A tak ho, zatímco Paula honil, přejel kamión a na místě zemřel.
To je příběh, jaký jsem četl. To, co následuje, je zase jen výplod mé vlastní představivosti.
Vyšetřování smrti třináctiletého Roberta Remeta už trvalo skoro tři týdny, ale Paul byl viny zproštěn. Byl očištěn beze stínu pochybností, že Robert byl sražen kamiónem mezitímco pronásledoval Paula. Jen po krátké době se Paul vrátil na tu stejnou stanici metra se svou dřevěnou podložkou. Ještě lepší místo však bylo přímo v blízkosti obchodu s cukrovinkami, což byla strategická pozice k upoutání pozornosti potenciálních klientů. To byl vlastně záviděníhodný roh Robertův a po jeho smrti další v seznamu od Chica Marossy, vytáhlého to kluka snědé pleti a stejně drsného a bezcitného jako jeho předchůdce, jako by šlo o projev dědictví. Ráno, když se znovu objevil na scéně, Paul zaujímal své místo před obchodem se sladkostmi mysle si bezelstně, že od chvíle, co je Robert mrtvý, je už i tento roh asi volný. Nachystal si podložku na čištění na chodník a dal se do čekání na zákazníky opřen o zeď z červených cihel.
Paul se tedy vracel na to samé místo a ne jinam, protože si řekl, že teď už zná všechny hochy ze čtvrtě. Skutečný důvod byl ale ten, že znal čtvrť lépe než kdokoli jiný, a pokud by se situoval špatně, mohl se tak jako tak přemístit na dobře známý terén.
Během dne se na něj ostatní chlapci žijící v okolí dívali poněkud překvapeně a procházeli kolem něho bez toho, aby na něj namířili jediné slovo. Říkali si, že tohle je ten kluk, co vyvolal smrt Roberta Remeta, ten nejsilnější kluk ze čtvrtě, a teď se vrátil.

Z jejich očí prosvítal strach a respekt a stačilo to k tomu, aby je to odrazovalo od přátelství s ním. Mysleli si totiž, že by to bylo nebezpečné, a tak zůstávali raději sami. Paul jen pozoroval obezřetné tváře a pomalu začínal tušit, že bude mít znovu problémy. Cítil se nanic. Bylo to, jako by mu celým tělem prolézalo milión mravenců.

„Chcete vyblejsknout boty, pane?“ vykřikoval, ale nějak nerozpoznával svůj hlas. Byl hrdelní a ochraptělý. „Vycídím vám boty, panáčku?“ V tu chvíli tam ani nikdo nešel, ale pokřikoval neustále to samé. Prokazoval odvahu. Zdálo se, že vlastně říká ostatním klukům: „Jsem tady a zůstanu tu! Co teď uděláte?“

Vzpomněl si, že to ráno, jakmile vycházel z domu, jeho matka s očima plnýma slz ho prosila, aby si dával pozor. To jí také slíbil a v mžiku spěchal pryč, obávaje se, že propukne v pláč. Teď to měl chuť udělat. Chtěl schovat svou hlavu k její hrudi, jak už to udělal mnohokrát. Měla ho moc ráda a v okamžicích naprosté láskyplnosti ho k sobě vždy přitiskla. V tu ránu byl Paul natolik šťastný, že by chtěl zažívat takový pocit po zbytek svého života.

Pokaždé, když zakoušel tuhle zvláštní emoci vůči své mamince, zastyděl se, ale současně v jeho citech bylo něco odvážného. A z toho důvodu vzdoroval těm klukům. Jistý hlas mu řekl: „Můžeš jít přece jinam,“ ale věděl, že poslouchat jej by bylo zbabělé. Znamenalo by to zradit důvěru jeho máti.

„Vyleštíme, vyblejskneme, pane?“ Pozvedl oči a spatřil Chica Marossu, toho potížistu, který teď stál před ním, protože aniž by to věděl, Paul zase pro změnu obsadil jeho místo. Temný obličej chlapce byl teď ještě temnější a pozoroval Paula. Ten na něj civěl s otevřenou pusou, jako by mu jeho srdce vyskočilo z těla a v tento klíčový moment se rozhodl, že tentokrát neuteče za cenu záchrany jeho života. A tak oznámil svou výzvu ještě jednou: „Vyčistíme, pane?“ A pak se bezostyšně podíval na Chica a zeptal se ho: „Potřebuješ něco?“

Chico by mu nejraději rozbil nos, ale bylo to jen krátce poté, co byl na pohřbu svého nejlepšího kamaráda Roberta. Vytušil z jeho tváře věčný mír. Pozoroval teď Paula, toho vychrtlého otrapu, který zapříčinil smrt jeho přítele. Cítil, že se jeho nohou zmocňoval strach a začaly se třást. Přepadla ho bezejmenná hrůza, a aniž by jakkoli odpověděl, utíkal pryč se svou podnožkou.

Chtěl jsem se vždy ujistit, nakolik prostředí ovlivňuje lidi a formuje je. Jedná se o nespornou, surovou a neoblomnou autoritu, která řídí život člověka. Vždycky jsem si přál vědět, zda se člověk podvolí této tyranii nebo se s ní utká. Jaké má možnosti, aby

před tímto otroctvím uprchl? Kolika zbraněmi disponuje, aby odporoval tomu paralyzujícímu vlivu prostředí?

Myslím, že jsem znal Paula docela dobře. Snažil jsem se jej zapojit do jistého kontextu. Vím, že vzdoroval krutému trestu díky lásce ke své matce. Dala mu totiž něco, co mu nikdy předtím nedala: úlohu zachránce svých dalších sourozenců, důstojnost a respekt k sobě samému.

Paul byl sympatický klučík a v tom správném okamžiku se snažil být statečný, protože zbabělost by mu přivodila hlad, hanbu a také ztrátu obdivu ze strany jeho bratrů a sester nebo úbytek mateřské něhy.

Ve skutečnosti byl jen vyděšený, jenže ostatní chlapci na ulici byli zase vyděšení z něho. Násilný Robert, který ho chtěl zabít několik týdnů předtím, jej najednou díky jeho smrti chránil od budoucích útoků. Vzpomínka na jeho předčasnou smrt byla hmatatelným důkazem Paulovy neporazitelnosti. Tato myšlenka byla ještě stále silnou představou v hlavách ostatních hochů. A nakolik se jich to týkalo, neznamenalo to pro ně nic jiného než rozklad, rčení „prach jsi a v prach se obrátíš“. Věděli, že mladík už byl mrtvý a pohřbený, ale důležitou věcí bylo, že kvůli Paulovi teď pro ně bylo nemožné vracet se do míst, která tak hojně navštěvovali. Kvůli němu totiž ležel Robert na hřbitově a chlapci měli až moc dobře na paměti, jak je to vždy vyděsí, když se ke hřbitovu přiblíží třeba i jen za bílého dne.

A tak tam Paul stál, v tajemném a neviditelném oparu prostředí, jaké ho obklopovalo. I když jej nebylo možné spatřit, vyvolávalo v něm pořád to samé jednání. Takže tam chlapec stál i nadále, ponořený až po krk v tom prostředí. Ono prostředí však neutvářejí jen lidé. Zahrnuje také domy, ulice, v nichž žije nebo po nichž kráčí. Jeho součástí jsou i benzínové výpary.

Toto prostředí může být kdekoli. Může to být šedá obloha, stejně jako nějaký nedýchatelný byt v pátém patře někde v paneláku. Patří k němu rovněž plačící děti, klející matky a opilí otcové, kteří možná vyvolávají právě ten děs řvoucích potomků s věčně usmrkanými odkapávajícími nosy. Zavzpomínal-li bych na jídlo, jaké Paul jí, na jeho tátu i mámu, na obchod s potravinami, kde byl počat a kde se poté narodil, na vše, co žije a pak umírá, všechen hluk, jaký musel poslouchat, všechny pachy, jaké musel čichat, světla a stíny, štěnice v postelích, toto všechno je prostředí. I sny, jaké se mu zdály, a všechny jeho myšlenky jsou jeho součástí a všeho.

A tak tam Paul stál se svou podnožkou na čištění bot a nikdy by nevěřil nikomu, kdo by mu řekl, že pro ostatní i on tvoří součást toho prostředí. Ale bylo to tak a pomaloučku si všímal toho, že kluci z něho byli opravdu vystrašení. Nakonec už Paul neměl strach žádný a postupně se začal uvolňovat. Jeho tvář už neměla otisk pronásledovaného. I jeho dech se ustálil. Začal se s chlapci bavit jaksi svobodněji a následně, když zaregistroval, že se ho ostatní ještě bojí, stal se poněkud autoritativnějším.

Paul samozřejmě žádným způsobem nemohl tušit, že jeho změny vycházejí z vlivu, který na něm zanechávalo jeho prostředí. To mu přeci samo nikdy neřeklo: „Odteďka ze sebe můžeš před chlapci udělat despotu, protože se tě bojí.“ Nikdy nemluví. Má mnohem záludnější způsoby a ani nešeptá nebo nestíní. Mluví bez toho, aby mluvilo. Vyrůstá v tobě, jako roste květina, v tichosti.

Aniž by věděl, co se mu právě dělo, Paul v sobě odhalil chuť pro peníze, jednoduchý zisk. Naskytovala se mu příležitost poznat osobněji určitý druh lidí. Byl tu například jeden, co vážil víc než sto kilo. Když mu Paul blyštil boty, ten chlápek na ně přes své břicho ani neviděl. Paul se usmíval a připadalo mu jako deštník, pod kterým se můžeš schovat a nikdy během lijáku nezmokneš, ani za tisíc let.

Tento mladík se jménem Rudolph byl vůbec směšný. Rád se smál a Paul byl zase okouzlen tím, jak se jeho pupek začal hýbat, jako kdyby ho někdo lechtal zevnitř. Všechen ten tuk z něj tak lítal do povětří, jako by si chtěl najít nový prostor přímo pod Rudolphovou bradou. Pak se zdálo, jako by mu znovu spadl na kolena, a potom zase nahoru a dolů, pořád sem a tam, jako kdyby měl svůj zvláštní život. Rudolph byl v zápalu hazardní hry. Nenáviděl uhýbat jiným, aby se nemusel setkat se všemi, které chtěl spíš minout, a tak se jen otíral o Paula, aby si nechal provést službu nohou. Paul se ukazoval jako prospěšný, protože Rudolph byl velkorysý. Za pár minut práce mu vždy dal jeden, dva a někdy také až tři dolary, podle toho, jakou měl náladu a jakou vykonal práci.

Rudolph sám žil na úkor druhých tak, jako nějaký parazit žije přisátý na dalších živých bytostech, a snažil se sebe zajistit i prostřednictvím podvodů. Jeho prací bylo zprostředkovat sázky a jen zřídkakdy vyplatit nějakého zpropadeného šťastlivce, pokud se mu zrovna podařilo výjimečně klofnout to správné číslo. Ale Rudolph z této práce nebyl spokojený a pomalu hledal způsoby, jak by mohl těžit přímo z klientů. Věděl, že když bude nachytán mnohem schopnějšími společníky, budou si z něj střílet,

ale současně věřil, že dokud se bude chovat slušně k lidem, s nimiž jednal, nikdy se s nepořízenou nesetká.

Ale pořád tu bylo něco, co nehrálo, a jednoho dne, když Paul zašel do Rudolphova dvoupokojového bytu na Desáté ulici, byl překvapen, že našel dveře zpola otevřené. Rudolph byl totiž velice opatrný muž. Na dveřích měl vždy řetízek a dva bezpečnostní zámky a nikdy by je ani na sekundu nenechal otevřené. Vstup do jeho domu začínal tmavým vstupem hned po takové zakřivené uličce v napůl prázdném, menším a pro užívání nevhodném menším stavení, s jistou nástrahou v případě požáru. Žil tam léta úplně sám a sám si tam také vařil nebo uklízel. A žil tam rovněž v neustálém strachu.

Paul zakusil pocit znepokojení, jakmile spatřil ty dveře způli otevřené. Obezřetně do nich strčil a zařval: „Rudolphe, seš tady?“ Ale nedočkal se žádné odpovědi. Žaluzie byly stažené a místnost byla téměř celá ponořená do tmy. Paul se zastavil a zavolal na něj znovu, ale v tu ráno uviděl Rudolpha, jak sedí u stolu veprostřed pokoje a upřeně na něj zírá.

„Ty bastarde,“ zvolal Paul nahlas a zasmál se, „chtěl jsi mě vyděsit, je to tak?“

Přiblížil se a počal do něj z boku šťouchat, ale poté sebou trhnul a zarazil se. Všiml si, že úšklebek na jeho tváři je poněkud zamrzlý. A na jeho bílé košili byl klikatý proužek zaschlé krve. Rudolph už byl mrtvý a výjev toho, jak tam seděl a škodolibě jej pozoroval s vyhaslýma očima, byl nejhorší věcí, jakou kdy ve svém životě spatřil.

Avšak prostředí je jen jednou z věcí – i když bezpochyby výraznou – předurčené motivace. Prostředí je totiž jako velká a pohodlná postel, která nás provází od té doby, co jsme se narodili.

V každém případě, jakmile se náš mentální obzor rozšiřuje, naše prostředí se stává nepříjemným, jenže strach z dosud nepoznaného nás nadále poutá přilepené k nám dobře známým místům, přestože to již pak nejsme schopní docenit.

Bez tohoto prostředí ovšem nikdo není schopen vytvořit živoucí a trojrozměrnou postavu.

Příběh o ošklivém muži

Následovat bude příběh o ošklivém muži, který zabil, protože si usmyslel, že bude ošklivý.

V předchozí části jsme byli svědky toho, jak působí prostředí. Nyní bude motivace spolupracovat s prostředím a jeho bratrem, tedy psychologickým aspektem, aby zformovali nebo spíše vytočili lidskou bytost do groteskního tvaru.
To, co následuje, je úryvek vystřižený z místních novin:

VRAH MANŽELKY SE PŘIZNAL
K NEJBRUTÁLNĚJŠÍ VRAŽDĚ ZA NĚKOLIK LET
TVÁŘ ŽENY BYLA K NEPOZNÁNÍ
JAK TVRDIL, UDĚLAL TO, PROTOŽE JI MILOVAL

„Guy Smith byl zatčen minulou noc za brutální vraždu Anny, jeho přenádherné ženy. Zatčení pana Smitha zcela šokovalo celou společnost. Byl považován za počestného obyvatele města a velmi těžko vyprovokovatelného, byl členem místního Rotary klubu a štědrým patronem ušlechtilých a dobročinných sbírek.“
Poté se článek zaměřoval na krvavé detaily – jak našli zmrzačené tělo paní Smithové, v kolik hodin se vražda stala – a jakým způsobem se pan Smith vzdal vyšetřovatelům. Byl nevzrušený a klidný, jak uvedla policie. To bylo i proto, že to byl sám pan Smith, který ji zavolal a pak se s neuvěřitelnou sebekontrolou uvelebil do houpacího křesla, aby počkal, než bude zatčen.
Smith nebyl jen připravený přiznat vraždu, ale taktéž vysvětlit zděšenému obvodnímu prokurátorovi, jak to celé naplánoval. Díky tomuto přiznání se stala vražda úkladnou a Smith tak kandidoval na smrt v elektrickém křesle.
Podle psychiatra byl Smith naprosto zdravý na duši a schopný jak naslouchání, tak vůle. Upozornili jej přitom, že měl právo nevypovídat na dotazy, jež se ho bezprostředně týkaly, ale Smith, takřka celý nedočkavý, se dobrovolně nabídl poskytnout veškeré informace, které by mu pomohly odsoudit ho co nejdříve. A ani vězení jej vůbec neodradilo. Byl veselý a zdál se být absolutně uvolněný, jako by ho nic nemohlo rozhodit.
Jak by si tedy mohla zdánlivě zdravá osoba přát umřít? Normální reakcí by bylo vyhnout se trestu, třebaže by byla usvědčena ze zločinu.
V čem měla původ tato přeměna? Jeho fyzický vzhled by měl být determinantem, který vyvolá jeho patologickou citlivost. Jenže on nebyl deformován či zoškliven nechutným

směrem. Byl to ale zkrátka typ, jaký bychom nemohli označit zrovna za člověka milého zevnějšku. Měl zploštělou tvář, narudlý nos a věčně zčervenalé oči.
Nebyl tedy vyloženě ošklivý, ovšem naneštěstí si usmyslel jím být, a tento úmysl na sobě samém z něj udělal to, čím se stal: vrahem.
Smith byl poměrně inteligentní člověk, přesto když se konfrontoval s druhými, výsledek byl velmi deprimující. Jeho citlivost a nespoutaná představivost způsobovaly, že viděl věci, které neexistují.
Kdo zná lépe naše limity než my sami? Vědomí, že víme nebo známe málo, je hořkou pilulkou, kterou citlivý člověk snadno zhltne. Smith dobře věděl, jaká byla jeho omezení v práci. Byl účetním na volné noze. Přesto si až bolestivě uvědomoval, že jako lidská bytost nemohl být označen zrovna za Adonise ani s velkou dávkou představivosti.
Neustálý strach, že ztratí milovanou manželku, ho učinilo vůči ní servilním, což ji od něj po nějaké době vzdálilo. Jeho laskavost a starost jí vyhovět tedy vytvářely pravý opak.
Toto sebeponižování zesílilo do té míry, že jeho přítomnost v paní Smithové vyvolávala čím dál větší odpor. Byl přehnaně milý čtyřiadvacet hodin denně a ona jen stěží snášela toto jeho chování. A tak se jej rozhodla opustit. A on, jakmile si všiml, že úcta jeho ženy klesala do alarmujících rozměrů, se snažil zoufale obnovit váženost, již ztratil během těch několika let.
Začal ji tedy zahrnovat nákladnými dary, které by si nemohl dovolit, dokud se nepustil do přijímání úplatků kvůli falzifikaci daňových přiznání. Snažil se změnit z muže středního věku na energického mladíka. Dal se do předvádění a flirtu s děvčaty a udělal se tak akorát směšným. Jeho plán vzbudit v manželce žárlivost byl tak očividný, že ona, místo aby se rozzlobila, naopak jeho příležitostnou nevěru povzbuzovala a věřila, že tímto způsobem se z toho vyváže jako první.
Vůbec neoceňovala ty drahé dárky a cítila stále větší potřebu utéci. Napětí mezi nimi narůstalo, ale nikdo z nich neřekl ani slovo. Tato nesnesitelná situace musela vybuchnout a roztříštit se na kousky předstírání, lži a pokrytectví.
Nakonec vyšla na světlo pravda: ona požádala o rozvod. A tehdy Smith poprvé vědomě pocítil popud k vraždě. Poprvé mu vytanula na mysli myšlenka, že jeho žena musí zemřít. Byl to docela logický krok, i když s hrůzou odrážel tento nápad již od začátku. Ve chvíli, kdy mu zkřížil mysl, věděl, že po smrti jeho manželky bude následovat on. Ale nebyl ještě připraven na definitivní rozhodnutí.

Představa někoho zabít je mnohem víc utišující než vidět svou vlastní mrtvolu. Tato pochopitelná láska po životě z nás ze všech dělá zbabělce. Smith se snažil zosnovat si, jak by mohl zůstat naživu. Ve své beznaději ztratil i tu poslední špetku lidské důstojnosti. Snažně prosil a vyhrožoval. Nic nebylo důležitější. Bojoval a ponižoval se, jen aby měl výhradu být jí nablízku.

A ona mu to dovolila? Ano, a to hned z několika důvodů. Zaprvé s ním měla opravdu soucit. Druhý důvod byl ten, že od té doby, co mu řekla, že žít s ním nadále nebude připadat v úvahu, cítila se najednou volná, protože si mohla vyrážet s jinými muži doufajíc, že manžel bude rezignovat na nevyhnutelné.

Avšak nakonec ten důvod důležitý nad všechny: předtím, než ho opustí, chtěla přijít k polovině hodnoty jejich domu pro šest rodin, jehož byla spoluvlastníkem.

Původně byl pan Smith klidný a laskavý muž. Plán vraždy se musel v jeho hlavě rodit jen pomalu. Ale jaký stimul ho přiměl k tak fatálnímu gestu, které ho dovedlo k ukončení života nejen jeho ženy, ale také jeho samého?

Smith ji požádal jen o laskavost, aby zůstala s ním. A ona to akceptovala, přestože se jí to protivilo, a tím spustila další řetězec událostí, jež vyvrcholily v její smrt.

Opakuji, že taková provokace musela být jistě silná. V jeho domě musela projít spousta neznámých mužů. Musela ho zrazovat před jeho zraky. Jakým právem zneuctívala jejich dům?

Ona zprvu možná vůbec nebrala v potaz myšlenku, že by si do jejich domu brala jiné muže, ale jeho činy jí to mohly vyloženě podbízet.

Cítil, že s takovým pomyšlením nemůže dále pokračovat. Bylo to horší než odsouzení toho nejhoršího hříšníka, strašnější než peklo. Přesto doufal, že se k němu vrátí. Proč? Tak proč si chlap jako Smith měl myslet, třeba i jen na chvíli, že vše se posune k lepšímu? Byla vůbec nějaká možnost, aby se to stalo? Žádná. Proč tedy klamal sám sebe s falešnými nadějemi? Pro skvělý důvod! Tato naděje pro něj musela znamenat víc než manželské štěstí, víc než cokoli na světě. Byl to jeho vlastní život.

Když ho tato žena potkala, nechala ho uvěřit, že byl přínosný tak jako ostatní, ne-li ještě více. Nechala ho uvěřit v lidskou důstojnost. Odevzdala mu ty nejvznešenější city, jaké hledal, a umožnila mu, aby se cítil důležitý, opravdu důležitý, a nyní byla připravena zničit veškerou jeho lásku, kterou v něm vybudovala.

Této katastrofě mělo být zabráněno za každou cenu. Podle něj by bylo jeho přání zmizet pryč podrazem nebo zradou. Když se potkali poprvé, ona mu lhala ohledně jeho

chytrosti nebo zevnějšku. A teď by se jejich rozvodem bezpečně stali terčem posměchu všech těch, které znal.
Pro něj totiž rozvod znamenal mnohem víc, než co to bylo pro ostatní. V tomto případě to znamenalo, že bude zanechán bez ochrany přímo vprostřed nepřátelského světa. Rozvést se mělo znamenat ztratit jedinou věc, která ho držela při životě: manželskou jistotu.
A pokud mu lhala, když mu řekla, že je skvělý člověk, tak první myšlenka o něm byla správná a až následně si uvědomil, že byl podřadnou osobou a že neměl právo žít.
Manželčina žádost o rozvod se tak pro něj v tento okamžik rovnala zdvořilé komunikaci typu: „Podívej, Smithe, žil jsi už dost, nyní je chvíle, abys natáhl brka a v klidu zemřel.“
Rozvod byl pro Smitha synonymem smrti. Z toho důvodu byl tak zoufalý. Bojoval o svůj život a jakmile ztratil naději, že ho zachrání, zabil pro sebeobranu podle svého způsobu myšlení naruby.
Smith ovšem nebyl žádný vůl. Nikdy bych se nezabýval jeho případem, pokud by jím byl. Avšak přestože jsem shledával pozorovat jej čím dál více zajímavým, on zatím neodvolatelně klouzal vstříc beznaději a chaosu.
Není důležité, zda má někdo nějakou fyzickou vadu či ne, ale podstatné je, co si člověk myslí sám o sobě. Pokud se nepovažuje za dostatečně dobrého, tak bude moc těžké přimět ho, aby změnil mínění.
Druhá motivace podle důležitosti, která určuje lidské chování, je fyzický vzhled.
Pokud někdo během dětství nezažil ponižování, odmítání a urážky, nebo naopak lásku či něžnost, pak se nemůže stát úzkostným pesimistou, ale ani usměvavým optimistou. Trojrozměrná lidská bytost není ovlivňována jen prostředím, jež ji obklopuje, ale také svým tělesným vzezřením.
Tenhle chlápek jménem Smith musel snášet nemálo pokořování během svého dětství, aby si myslel tolik špatného o svém vzhledu.
Každá lidská bytost žije věčně v pokušení hledat a dobýt jistotu: předmět či jádro srovnání, hlavní zdroj veškerých emocí a lidských konfliktů.
Také ten nejšlechetnější ze všech lidských citů, tedy mateřská láska, vyvěrá z vědomí, že budoucí život každé ženy je nejistý, dokud nevyroste její potomek a nebude schopen zachovat její druh. Prostřednictvím svých dětí totiž matka míří k dosažení nesmrtelnosti a bezpečí.

Nesprávný soud se nutně nevyvíjí z neznalosti, jenže co pečlivě rozebereme nějaký příklad, často to vede k výsledku, že osoba, která ho vyslovila, je obvykle hloupá, pokud jde o podstatu úsudku.

Jedna mladá dívka ve věku dvaceti pěti let pracovala s jedním mladým mužem. Ona byla roztomilá, on ne. Její postava byla takřka dokonalá, on byl doslova zasažen od jejích boků níž. Ona byla stenografkou, on mladým advokátem. Vzali se. Byla to však ona, kdo za ním běžela a požádala ho, aby si ji vzal, ne naopak. Proč?

Nyní vám objasním, jak se věci měly. Ten chlapec byl tedy mladým a bojovným advokátem, ale bez peněz a invalida. Tak proč se ta dívka rozhodla vzít si jeho a nepočkala raději na nějakého zdravého a zajištěného muže? Proč? Jaká byla její motivace? Na první pohled se zdá, že její činy si protiřečily zdravému rozumu. Ona přitom do něj nebyla zamilovaná, tak jaký byl důvod jejího výběru?

Tady je. Děvče pocházelo z velmi nábožné a konzervativní rodiny. Její matka byla vdovou a musela těžce pracovat, aby si vydělala na živobytí a mohla vychovat svou jedinou dceru. Brala si s sebou domů prádlo a v jejich dvoupokojovém bytě byl neustále nepořádek. Všude bylo pověšeno oblečení k usušení. Podle jejích zásad jí dělalo zatěžko mluvit i o sexu; ten, kdo to dělal, aniž by byl po svatbě, byl podle ní hříšník, který měl shořet v plamenech pekla. Děvče, aby uteklo z takové monotónnosti, chudoby a nevědomosti, se vrhalo do mnohých milostných příběhů.

Byla to zoufalá rebelie proti nezáživnému životu. Cítila se provinile a plná výčitek, ale neměla sílu se zastavit. Život jí nadělil opravdu málo. Snažila se také dokončit vysokou školu, ale moc se tam neučila. Ve skutečnosti to ale bylo dobré děvče. Chtěla pro svou máti to nejlepší a pomáhala jí, ale jen skrze utajované milostné románky s muži si mohla uchovat zdraví.

Když potkala chromého mladíka v kanceláři, bezostyšný obdiv, který vůči němu chovala, ji vedl k rozhodnutí sňatku s ním. Domnívala se, že žádný běžný muž by jí v životě neodpustil nediskrétnost vůči němu, ale tento měl být šťastný už jenom proto, že ji bude mít za ženu. Věděla, že s ním si bude jistá, že ji bude uctívat.

Tady je vaše motivace.

Zeptejte se nějakého vašeho přítele, proč si svou ženu vzal. Nebo se zeptejte přímo jeho manželky, proč si vašeho kamaráda vzala. Budou vás pozorovat, usmějí se a řeknou vám naprosto shovívavě: „Protože se milujeme.“ Pak se jich zeptejte: „A co je láska?“ Ne, zřejmě nebudou v rozpacích, protože jak si můžete představit, znají

všechny odpovědi tak jako většina lidí a namluví vám další banalitu: láska je fyzická a duchovní přitažlivost. Lidé slyšeli tuto otázku i odpověď tolikrát, že vám ji budou opakovat, aniž by zpochybňovali její platnost.

Pokud chcete porozumět motivaci a napsat dobré scénáře, musíte se držet dál od povrchních vysvětlení jako jsou tato. Láska je totiž víc než jen obyčejné fyzické či duševní okouzlení. Neznamená to tedy jen slučitelnost těchto aspektů, přestože se s nimi počítá a jsou součástí celku. Láska znamená absolutní jistotu, že má milovaná osoba mi je dočista oddána a toto zbožňování mi dodává víru v sebe sama a v mou budoucnost. Tomuto bodu chci dodat obzvláštní důraz. Jestliže sečteme onu fyzickou přitažlivost, kompatibilitu, důležitost být důležitý a přesvědčení o absolutní loajálnosti protějšku, vyjde nám z toho láska. Krátce řečeno, láska je jistota.

Ale nemusíte přijmout mou definici lásky, stejně jako jakoukoli jinou věc. Můžete si ji formulovat po svém. Měli byste to však udělat v každém případě. Měli byste vědět, že odmítnutí teorie, s níž se neztotožňujete, je (pokud nic jiného) zkouškou, že vaše představivost funguje. Nezapomeňte ale, že co není řečeno, nemusí vás vždy dovést ke správnému směru. Otrocké přijímání tradic jen z toho důvodu, že existují po léta, může být škodlivé tak jako špatně nasměrovaná představivost.

Někteří spisovatelé se pohupují na hromadě hnoje jako tučné husy, které se na jejím vršku zcela zabrané snaží sezobat drobky myšlenek, jež tam někdo roztržitě rozsypal. Tento způsob psaní nevyhnutelně poukazuje na chabost myšlení. Autor tohoto druhu by ve svém příběhu nechal zavraždit manželku na základě jediného velikého objevu: její manžel je prostě žárlivý. Jen marně byste hledali nějakou mnohost motivů, které by se kolem toho měly hemžit, tím hůře takový, který spustil onen řetězec událostí vrcholící k vraždě.

Nová dívka v kanceláři byla okouzlena svou vedoucí a odkryla v ní nejen její půvab, ale současně ji povzbuzovala do té míry, že jí pomáhala odvádět její práci tím nejlepším možným způsobem. Byla z toho překvapená a myslela si, že někde musí být nějaká past. Žádný nadřízený předtím nebyl nikdy tak starostlivý jako ona. Vedoucí byla mladá, něco kolem dvaceti osmi let, byla velmi roztomilá a působila vlídným a vyrovnaným dojmem. Všichni ji měli rádi, včetně dvou hlavních šéfů. A jí, jako nejmladší, se dvořila na plné obrátky. K čemu tedy sloužila její pokora? Proč nechodila s hlavou nahoru, jak to obvykle dělali řídící z jiných kanceláří?

Toto divné chování v novém děvčeti vzbuzovalo zvědavost. A navíc zjistila, že postoje této ženy vůči veškerému kancelářskému personálu nebyly jenom pomíjivou sympatií. I ostatní dívky, které pro ni pracovaly po mnoho let, ji ujišťovaly, že se takto chovala vždycky.

Proč? Tady je odpověď.

Když měla osmnáct let, byla zachráněna ze svého domu v plamenech, kde bydlela spolu s rodiči a dvěma bratry. Všichni čtyři zahynuli strašnou smrtí. Doktoři tvrdili, že z toho vyvázla jako zázrakem. Přežila to a díky plastické chirurgii to byla mnohem pohlednější žena, než by časem nemusela být. Všude samozřejmě existují výjimky, ale většina těch, kdo se setkali tváří v tvář smrti, jak se to stalo jí, se naučili vážit si života jinýma očima na rozdíl od těch, kteří nebyli vystaveni takovému hororu.

Jelikož mluvím o motivaci, tane mi na mysl zvláštní případ muže, který byl jeden den zbabělcem a druhý hrdinou, který vzdoroval smrti. Ptával jsem se, co ho mohlo vést k tomu, že se choval zrovna tímhle způsobem.

Zbabělost, jak jsem mohl zjistit, není ovšem permanentním stavem. Mění se podle situací a stavu duše, které ji determinují. Ten člověk se procházel po ulici, aniž by na cokoli myslel. Zničehonic uviděl jistou ženu, která zrovna přecházela cestu právě ve chvíli, kdy přijížděl nějaký kamion maximální rychlostí. Zdálo se, že jeho řidič tu ženu neviděl, a ona, ponořená do svých myšlenek, neslyšela hřmot toho monstra, jež se ji právě chystalo smést.

Na přemýšlení nebyl čas. Nemohl udělat nic jiného než odtáhnout ženu z ulice, i kdyby byl přejet místo ní.

Čas, který uplynul, mezitímco si mohl všimnout situace a rozhodnout se, zda ženě pomůže či ne, byl jen zlomkem vteřiny, ale tisícovka obrázků o jeho minulém i přítomném životě se mu promítla hlavou rychlostí světla. V tomto nepatrném prostoročasu se musel rozhodnout, jestli se bude chovat jako strašpytel nebo naopak jako hrdina. Co ho tedy přimělo riskovat vlastní život za něčí cizí a neznámý?

Vědci tvrdí, že atom urania, než se rozštěpí, se přeměňuje na plutonium. V případě naší postavy dříve, než se nějak rozhodla, je nutné vytvořit si jakýsi předcházející stav duše. V případě pohotovosti jako je tento je třeba učinit to rychle. Potřebná látka už je její součástí a je připravená vybuchnout nebo vyčpět. Jaký tedy byl stav jeho duše? Jaké jsou podmínky, které mají sílu se ho zmocnit až do bodu, že jej uvrhnou do

extatického rozpoložení ducha a povedou ho k obětování vlastního života, třebaže po zbytek života není nikým jiným než bázlivcem?

Co je to vlastně zbabělost? Slovník ji definuje takto: „chybějící odvaha čelit nebezpečí, těžkostem a překážkám; strach vystavit se škodám nebo utrpení jakéhokoli druhu“.

Budeme-li se této definice držet, můžeme se také zeptat, proč by se tento muž mohl nechat zdolat od stavu duše, který jej učinil odvážným, do takového, jaký by mohl být příčinou jeho smrti. Odpověď je ta, že on není schopný jej vymezit. Jsou to jeho ustavující části, jež rozhodnou výsledek ještě předtím; ten proces se musí odehrát v prvé řadě přímo v něm. Nezbývá mu nic jiného než se nakonec rozhodnout.

Pokud se mu přihodilo, že měl matku, která ho z nějakého důvodu v dětství odmítala, mohla v něm narůstat zášť vůči ženám. A jestliže nehledě na toto absolvoval i špatně zakončený příběh lásky, byl zrazen ještě více, takže jeho zlost či rozhořčení mohly dosáhnout takových rozměrů, že se ožení jen z jediného neúmyslného důvodu: pomstí se na jiném pohlaví, jež ho ponížilo a dalo mu pocítit být málo důležitým.

Tato domněnka může být jedním z důvodů, proč – i když ne předem promyšleným způsobem – si mohl přát smrt ženy pod hrubým nárazem kamionu a který ho mohl nechat zaváhat na ten rozhodující zlomek sekundy o její smrti.

Vzpomínka na minulé zkušenosti by mohla způsobit takovou reakci a tohle mohlo podle poslední analýzy určit, jestli bude plnit úlohu zbabělce nebo hrdiny předtím, než se zúčastní této scény.

Člověk, který jedná jako bázlivý dnes, by mohl být zítra pro jiné důvody brilantním příkladem kuráže.

Motivace nás nejenom uchvacuje, ale je mnohem hlubší podstatou dobrého psaní. Nic se nikdy nestalo, ale ani se nikdy nestane bez pořádné motivace.

Jakým úžasným představením je cítit nekonečně proudit neúnavnou krev v našich žilách, která přenáší kyslík celým naším tělem. Avšak dokazovat prostřednictvím představivosti a motivace, jak se může nějaká významná myšlenka transformovat v odhodlání a jak se toto odhodlání krystalizuje v jednání, je zázračné jako vše, co kdy lidská bezelstnost vytvořila.

Motivovat znamená podněcovat, navádět k jednání, přimět k uvažování, stimulovat. Motivace může vyvěrat z mnoha zdrojů. V jednom případě se může inspirovat láskou nebo být popoháněna k jednání s nenávistí; fanatismus může dokonce dotlačit k obětování vlastního života. I láska pro věhlas nebo bohatství je silným stimulem.

Zásadním pramenem, z něhož tryskají všechny lidské city a konflikty, je však neukojitelná žízeň po jistotě, zkrátka po sebezachování.

Božský člověk

Předpokládejme, že bych se díval na všehochuť titulků na titulní straně svého deníku. Ptám se, proč upoutávají tak moc tolik čtenářů... GEORGE MCCARTHY, 60 LET, UTEKL S NEZLETILOU. Nakolik už znám sám sebe lépe než kohokoli jiného, alespoň povahou, zavrtím hlavou: „Starý blbeček!“ a pokračuji ve čtení prolétaje další titulky ve snaze vyhledat ještě něco zajímavějšího, než je idiot, který si vzal malou holčičku.
PAN P., VRCHNÍ DOZORČÍ PODNIKU X, SE PODROBIL ROZHODNUTÍ SOUDU... „Koho to zajímá?“ DALŠÍCH DEVATENÁCT STÁTŮ VSTOUPILO DO SPOJENÝCH NÁRODŮ... „Dobré, moc dobré!“ Přikyvuji hlavou. ENERGETICI VE STÁVCE... „Můj ty bože, teď budou naše účty vyšší!“ PANÍ GILBERT SAND VYSTŘELILA NA MUŽE VE SPÁNKU... „To je kráva!“ Tiše pláču a modlím se, že moje milá manželka mi nic podobného neudělá (nebo aspoň ne ve spánku); druhá věc, na kterou myslím, je, že jsem si jist, že by to neudělala, protože není ten typ.
DIÁKON OPOUŠTÍ RODINU KVŮLI PATNÁCTILETÉMU DĚVČETI ZE SBORU. John Smith, diákon z Kostela svatých, zapřisáhlý stoupenec Písma, otec sedmi dětí, utíká s patnáctiletou, co zpívá ve farním sboru.
Jsem si jistý, že také jiní čtenáři by věnovali trochu toho času na čtení tohoto příběhu, který se zdá být strhující. „Diákon z kostela! Proboha! Otec sedmi dětí,“ řekli by potichu, kroutíce nevěřícně hlavou. „Jaký to pokrytec! Už se nedá věřit nikomu.“ Možná by pokračovali ve čtení novin, ale nepřestali by myslet na Johna Smitha, to vím.
Proč? První titulek byl o nějakém McCarthym, vlastně obyčejném člověku, ale tím diákon z kostela není. Tenhle je speciální. A čím? Především, hřešit je pro běžné lidi normální, smrtelné tělo je předurčeno ke zkáze. Ale je těžké uvěřit, jak může být nadřazený, uvědomělý muž nebo dokonce zvěstovatel evangelia udělán z ještě křehčí substance, než je ta naše.
Také jsem hříšníkem, ale ztratil bych víru v lidskost, jen pokud by se mi nepodařilo najít šlechetnějšího člověka, než jsem já. To, kým diákon je, zatímco káže slovo boží, že zapomíná na nejzásadnější pravidla normálního soužití a opouští manželku s

nevinnými dítky, způsobuje zločin snad horší než vraždu. Tenhle Smith kvůli svému jednání zničí další stovky rodin, v nichž panovala víra v sebe a mezi nimi.

Příběh mě zajímá a budu pokračovat v jeho prozkoumávání. Je John Smith zavrženíhodným hypokritem? Nemyslím si, že by byl. Jeho náboženský zápal hraničil s fanatismem a byl to takový svatý teror městečka, v němž žil.

Byl jako andělský mstitel pro všechny ty, kteří prokazovali minimální náklonnost vzdalovat se od dogmat jejich víry. Mnoho žen připomínalo svým chybujícím manželům svatého Johna Smitha a snažně je prosily, aby jeho zářný příklad následovali.

Zjistil jsem, že má čtyřicet pět let, je vysoký a velmi hubený. Dříve musel být pohledný muž, jen měl poďobaný obličej. Navíc vynikal dvěma velmi jasnýma modrýma očima. Mnozí lidé jej upozorňovali, že jeho oči měly neobvyklou moc a na něž mohl být pyšný. Často se díval do zrcadla, aby se snažil porozumět, co bylo na nich tak zvláštního, ale nikdy to nepochopil. Fakt byl ten, že za své oči se spíše styděl a nelíbily se mu. Často si myslel, že byly místo toho mdlé a nevýrazné.

Když byl mladý, pomáhal v obchůdku svého otce, ale vůbec se mu tam nelíbilo. Krámek byl tmavý a pustý; zboží bylo náhodně rozházené po pultu v jakémsi pomateném nepořádku. Pokud však tato situace vyhovovala Johnovu otci, musela nutně vyhovovat také jemu.

Když byl John malý kluk, byl velice bojácný. Jeho tvář posetá dolíčky se mu hnusila a myslel si, že tak stejně bude působit i na ostatní. Roztomilá děvčata na gymnáziu, co s ním byla ve třídě, si vycházela s ostatními chlapci, ale i tak ho odháněla ještě slušně. Jeho vzhled však byl to poslední, proč s ním holky nechtěly chodit. Abychom to zkrátili, zřejmě byl podprůměrně inteligentní.

Myslel si, že učitelé ho nenáviděli pro nějaký skrytý důvod a dávali mu schválně k vyřešení ty nejsložitější úlohy. Byl vzteklý, a i když také zdravý a robustní, lektorům vzdoroval a hned se pohádal s vrstevníky kvůli každému malému nedorozumění. Ostatní chlapci jej považovali za nebezpečného protivníka, a tak jej nechávali stále samého.

Poznenáhlu se uzavíral sám do sebe. Každou neděli chodil do kostela, ale nyní začal poslouchat promluvy s velkou soustředěností. Líbilo se mu slyšet hovořit o lepším světě, kde vítězilo dobro a všichni byli věčně milováni Bohem. Ve stejnou dobu se začal více zajímat o obchod, kde pracoval po škole, a poprvé si všiml, že jeho otec,

namísto aby jej káral, jej vychvaloval. Inu, cesta od adolescence ke zralosti nebyla jednoduchá.

Ve škole se mu nedařilo procházet u zkoušek a propadal. Cítil se hrozně nesvůj, protože tyčil nad nejmenšími děvčaty a chlapci ve třídě. Zdál se být spíš dospělým než žákem.

Nějaký čas před vysvědčením se přiblížil k jedné krásné slečně, jeho spolužačce ze třídy, a začal s ní mluvit. Fakt, že bude viděna s retardovaným chlapcem, ji uvádělo do rozpaků, ale protože byla vnímavá, nechtěla ho urazit tím, že by s ním odmítla jít domů. Jakmile se ocitli v opuštěné ulici, John znenadání popadl dívku a začal ji strhávat košilku. Šokované děvče zůstalo tak popletené z této nečekané agrese, že se mu nepodařilo ani hnout, aby se ubránilo.

Bylo to poprvé, co si mohl pamatovat, že viděl nahé prso ženy. Jejich malý, ale pevný tvar s růžovými bradavkami ho natolik zbláznil, že by ji v ten samý moment nejraději znásilnil. Cítil teplo jejího těla, které mu vstupovalo do rukou, až na kosti. Měl zamlžené oči. Už se chystal přejít dolů, když zahlédl oslnivý paprsek světla a uslyšel slova: „Nech tu holku na pokoji!“

Pochopil, že se jistě jedná o osobu, která nechtěla, aby na ní vykonal hrůzný zločin. Ustoupil a počal se od ní vzdalovat, přičemž nesouvisle koktal: „Ne... Ne... Ne... Nechtěl jsem, prosím odpusť mi...“ Poté utekl pryč, plakal a vrhal slova do větru.

Na konci s těžkým dechem zpomalil krok. Začal se procházet a potácel se jako opilý. Vydával divné zvuky a tu a tam se otočil, aby se přesvědčil, že jej nikdo nenásleduje. Když před sebou spatřil policistu, schoval se za vchod do jedněch dveří. A když nakonec dorazil domů, blouznil. Jeho matka okamžitě zavolala doktora, ale John se zavřel ve svém pokoji a odmítal otevřít. Lehl si na postel s oblečením na sobě. Měl stále před očima nahé a provokující dívčino maso. Chtěl se znovu dotýkat jejího těla, zatímco jeho prsty mačkaly polštář.

Vážně onemocněl a zůstal v posteli po týdny. Nedařilo se mu v sobě najít síly na to, aby se znovu ujal života, jako by se nic nestalo. Bál se také, že bude zatčen, a měl výčitky a cítil se vinen za svého otce. Byl si jist, že pokud by jeho otec objevil, co udělal, umřel by studem. Nebylo možné, že ta dívka se nikomu nesvěřila, co strašného se stalo. John byl opravdu zahanbený za tuto ostudnou epizodu, ale vzpomínka na nahé děvče ho neopouštěla.

Za nějakou dobu, když se vrátil do školy, ta dívka tam byla, ale nikdy nevyšlo najevo nic z toho, co se mezi nimi událo.
Mladý John Smith z důvodů pocítění viny žil ve strachu. Žádal Boha, aby mu odpustil, a věřil, že hrozné břímě jeho zavrženíhodného činu by mohlo být pomalu omilostněno božím milosrdenstvím. Jeho náboženské zanícení se stalo tak syceným, že nikdy ve svém životě se ještě necítil tak šťastný.
Rozhodl se pro názor, že Bůh jej asi zatěžkal zkouškou po celý jeho život. Jeho lítost určená Stvořiteli byla tak upřímná, že pocit jeho viny pomalu opouštěl jeho srdce. V pětadvaceti letech začal vážně studovat Bibli. Myslel si, že ji pochopí víc než jeho otec, který byl v tomto směru spíš maniakální. Intenzivně o ní diskutovali, protože interpretovali jednotlivé vyprávěné skutečnosti na základě toho, jak je pochopili. Času stráveného v kostele čím dál více přibývalo, aby završili to, co ostatní nechávali nedodělané.
Jednoho dne nastalo oslnivé prozření, kdy najednou začal na ulicích oslovovat spoustu lidí a napadal je, že opomínají na nesmrtelnost svých duší. Zastavil se uprostřed hlavního městského náměstí a začal mluvit o spasení. Popisoval věčnou záchranu těch, kdo věří v Ježíše. Byl uchvácen svým vlastním žárem, jen aby omdlel kvůli moci přesvědčení ze svého projevu.
John Smith si našel svou ulici a ocitl se vstříc svému osudu. Porozuměl, jaké bylo jeho poslání, a viděl před sebou s absolutní jistotou, jaký bude v jeho životě cíl; pochopil, do jakého světa patří. Vybral si Boha. Samozřejmě měl s církví problémy. Nejstarší představení mu zakazovali pořádat taková představení vzhledem k tomu, že nebyl jmenovaným církevním kazatelem, a tvrdili, že jeho nezodpovědná rozhodnutí způsobovala spíše ostudu než čest.
Johnův otec umřel a odkázal synovi obchod. A protože byl šťastný, jen když se modlil před davem, pronajal si prázdný prostor nablízku, obdržel povolení vykonávat tam kázání a zakrátko tam měl řadu následovatelů. Co se týče této organizované formy náboženství, byl neústupně přísný, protože v něm byla hluboce zakořeněna zášť ke všem, kteří s ním jednali jako s jejich podřízeným.
Roky poté byla jedním z jeho stoupenců slečna Clara Moriarity, třicetiletá dívka s vydatným poprsím. Clara Moriarity si zažila tu nejkrutější stránku života a vystřídala mnoho mužů. Byla služkou a tím, že dala na své zkušenosti, dospěla k závěru, že John

Smith zřejmě bude jediný muž na zemi, který by jí zůstal věrný. A tak se rozhodla si jej vzít.

Upnula se na něj a myslela si, že bude moderní Maří Magdalénou. Stala se jeho stínem. Jedné noci se mu přiznala ze svých hříchů a on ji objal s porozuměním a láskou otce připraveného odpouštět.

Pár dní nato ji požádal o ruku. Ona ho prosila, aby jí dal den na rozmyšlenou. On jí to rád umožnil, ale Clara se bála, že den poté se bude muset připomenout nebo že na návrh zapomene. V každém případě ona ten den jen potřebovala zbavit se jistého padoucha Petera, který ji vyhledával vždy, když na to měl chuť.

Clara a John se vzali a jako zázrakem se Clara stala věrnou manželkou a matkou loajální ke svým povinnostem. Ti, kteří ji znali z dřívějška, si mysleli, že John Smith musel být opravdu dobrým milencem, aby omezil její nenasytitelnou chuť jen po jediném muži. Pravda o její věrnosti byla taková, že děti, narozené jedno po druhém, musely nemálo přispět k tomuto jejímu celkovému klidu.

Není mým záměrem popisovat útrpnou cestu Johna Smitha ke svátosti. Krátce řečeno, jeho jméno se stalo synonymem slušnosti a morálky. Měl úspěch také v zaměstnání a daroval nadbytky na dobročinnost těm, kteří potřebovali pomoct více. Zorganizoval kůr doprovázený trubkami, který způsoboval velký shon, když se prezentoval na uličních rozích.

Jednoho dne však John poznal jistou slečinku ze sboru, která se honosila dvěma jmény: Harmony a Olivia. Neměla víc než patnáct let, její otec byl invalidou a její matka se pohybovala jen stěží vzhledem k pokročilé artritidě. Chudinka byla pořád hladová a jednou si John všiml, jak pozorovala jinou dívku pojídající svačinu. Srdce se mu rozlomilo při pohledu na tuto nešťastnou bytost. Podal jí ruku a bez vysvětlení ji dovedl domů, aby se nasytila.

Clara se ale rozčílila. Řekla, že už má dost té hladové nouze a almužen, které jí všichni dávají na stůl. John nebyl typ, který by se v jakýkoli moment hádal s manželkou, a proto se omezil jen na to, aby ji pozoroval. Občas její jasné oči zčernaly a zablýskly se vražedným plamínkem, načež se jeho žena uklidnila a udělala to, co po ní chtěl.

Clara nikdy nezapomněla na své nešťastné dětství. Až do dospívání změnila spoustu prací a mnoho měst, hledajíc stále zoufale to pravé místo, kde by se mohla zastavit. Jakmile potkala Johna Smithe, byla už dost unavená a myslela si, že by to mohla být její záchrana. Nemohla dělat nic jiného, než aby se mu odvděčila, a často tohoto tak

respektovaného a bohabojného muže přirovnávala k sobcům, které již za svůj život potkala a kteří ji využili jen pro jejich požitky, aby ji pak opustili, aniž by pomysleli na to, kdy už toho vlastně měli dost.

Harmony Olivia se stala pravidelným návštěvníkem Johnova domu. V podstatě byla základním článkem rodiny: pomáhala umývat nádobí a dělat další nespočet domácích prací. Následovala ho jako věrný pes. On pro ni představoval osobního boha.

Brávala si domů krabičky s jídlem pro své rodiče, a ti se tak uklidnili a věděli, že tento božský člověk jim umožňuje se najíst. Nemohli jej než obdivovat a vroucně se za něj modlili.

Kazatel Smith však měl dosud ve svém posvěceném životě velké soužení: měl jen syny. Neměl dcerku, děťátko, které by se mu šplhalo po kolenou a vrhalo by své paže kolem jeho krku. Toužil po něze, ale jeho rodina, namísto aby ho milovala, byla tak trochu vůči němu podrobená, protože jej viděla během mší dělat kázání a vehementně mířit pasáže Bible proti kongregaci, která se kolem něj uskupila, a vyhrožoval jí pekelným ohněm či škodami, pokud nebudou žít podle zásad Písma.

Přese zbožňující dav, který ho obklopoval, se cítil John Smith velmi sám a neměl nikoho, s kým by si ulevil.

Příležitost už se naskýtala, protože Clara byla pořád nervózní a vzrušená. A Johna ani nenapadlo, že jeho abstinence sexuálních popudů ke Claře by ji tak mohla zneklidňovat. Ta sice sdílela jeho manželské štěstí, ale v posledních dvou letech od doby, kdy otěhotněla a kdy nosila jeho nejmladší dítě, se jí snažil co nejmilejším způsobem vysvětlil, že již nechce přivádět na tento útrpný svět více dětí a že by bylo lepší už žádný vztah neudržovat.

Clara se poprvé rozčílila v den patnáctého výročí jejich svatby. Trvala pořád na svém právu spát s mužem, kterého si oficiálně vzala, ale nedalo se s ním hnout.

Pomoc malé Harmony Olivie se v domě stávala čím dál důležitější. Dokonce končila někdy tak pozdě, že už pro ni bylo nebezpečné vracet se do jejího starého činžáku, kde bydlela. A tak se přestěhovala a stala se součástí rodiny.

Zde se zastavím, abych rozebral, o co mi doteď šlo. Muž nepotřebuje mít tvář pokrytou jizvami, aby se cítil na výši. Není lidské bytosti, jež by nevědomky nebyla v rozpacích pro svůj fyzický aspekt. Smysl pro nepřiměřenost se prokazuje miliony různými způsoby. Proto si myslím, že John Smith považoval svůj nevzhledný obličej za jistý handicap a ignoroval tím svůj mentální deficit.

Rozhodl dát se na náboženství nejen proto, že byl intelektuálně omezen, ale protože víra byla kolem něj v jeho rodině, a tak pro něj bylo jednoduché využívat její výhody. Byl silný jako býk a dost drsný, když se rozhodl následovat to, co chtěl. Věřil slepě ve své poslání a měl neuvěřitelnou důvěru sám v sebe, danou z přesvědčení, že vše, co dělal, bylo schvalováno Bohem.

Silný muž, který jednal nezávisle po mnoho let, aniž by prodělal katastrofické následky, teď již byl přesvědčen o tom, že jedná vždy správně.

Tedy tento muž je jedním z těch, kdo musí projít od bodu jedna – nebo řekněme pramene jeho váženosti a ušlechtilosti duše – do bodu dva: potupy. Postupný přechod od jednoho bodu k druhému je uznávaný i od profesionálních spisovatelů jakožto nejkomplexnější část jejich práce.

Nyní vám ukážu, jak John přejde od váženosti k potupě, ale musím vás upozornit, že tento druh přechodu není jedinou možností. Interpretace postavy je založena na autorově inteligenci, jeho představivosti a osobní filozofii, stejně jako na jeho emocionálním zapojení. Dvě různé osoby nemohou zamýšlet jednu myšlenku stejným způsobem. Růst postavy je také ovlivněn spisovatelovým talentem a jeho povahou.

Jestli jsou předcházející skutečnosti o Johnovi Smithovi dostačující, můžu teď přejít k tomu, abych sledoval jeho psychologický vzrůst.

Když byl malý, měl spory se spolužáky ze třídy i s vyučujícími a uzavřel se do svých myšlenek. Není těžké představit si, jaké asi ty myšlenky byly ruku v ruce s tím, jak se přibližoval k dospívání. Přirozeně tyto myšlenky zohledňovaly i sex; chybějící přátelé mu zabraňovali v nutných předpokladech, v setkáváních s vrstevníky, objevování či sportu, které takovému chlapci mohou pomoci být akceptován skupinou.

Když už byl mladíkem ještě na gymnáziu, jeho sexuální touhy se staly neustálým utrpením, zřetelným pro něj v pornografickém materiálu, který nacházel ve vypůjčených knížkách, tedy masturbací doprovázenou pocitem provinění a jeho bujnou představivostí. Jakmile se poprvé octl s dívkou sám, ztratil kontrolu. Naštěstí mu však kombinace okolností umožnila od ní utéct a odradit ho od znásilnění. Překvapení, které se odvinulo z jeho chování, spojené z nevyhnutelného strachu z dívky, a skutečnost, která byla stále otevřená, která to odpoledne nastala a která byla jako šok, jenž si následně interpretoval jako boží hlas, ho přiměla změnit postoj.

Nervózní vyčerpání, jež následovalo po té události, mu dalo celý čas na to, aby znovu uvážil nejen vzrušení vycházející ze sexu, ale rovněž i hrůzné následky chtít někoho

získat násilím. Nedokázal si představit, že by po něm nějaká žena mohla toužit, a aby měl pohlavní styk, raději riskoval zavržení Bohem a ostatních lidí. Jeho hluboká touha však vycházela z obdivu, nikoli z nenávisti.

Plný studu a vyděšen pokračoval v následování své církevní rodiny, jak to bylo ve zvyku dělat, a nakonec našel paprsek naděje. Začal zaměřovat své myšlenky a pocity vstříc víře a když to tak dělal, pomalounku pocit viny začal slábnout. Zápal pro náboženství nahradil vášeň po sexu. Navíc v tomto bodě jeho života také vyprchala jeho frustrace z lycea. Práce v obchodě mu zaručila otcovu přízeň a práce pro kostel zase zalíbení komunity. John dosáhl určitého stupně důležitosti a byl schopen vzdorovat chutím po těle, které by mohly ohrozit jeho novou kondici, takže zůstal panicem až do dvaceti devíti let.

Poté přišla Clara. Evidentně byl vzrušen její smyslností, ale mohl by ji taky velmi dobře zavrhnout, kdyby souběžně neměla vlastnosti, které by mu nevyhovovaly. V prvé řadě to byla opakující se hříšnice a uctívala jej: jak by mohl takový božský člověk odolávat Maří Magdaleně? Na druhém místě nikdy neskrývala své přání si ho vzít a jeho jizvy ji neznechucovaly.

Se schválením církve John také vyhověl její touze mít sedm dětí. Nekontrolované vzrušení prvních měsíců po svatbě trvalo, dokud se pro Johna sex nestal samozřejmým a dokud se neocitl po narození sedmého syna z manželky unavený.

Clara se zrovna zotavovala po porodu. John za ní nešel do postele po mnoho týdnů. Když se narodili první synové, zakusil první silnou deprivaci a počal se horlivě modlit, aby bylo jeho manželství zachráněno. Každopádně tentokrát se cítil dobře, plný energie, s čistou hlavou. Viděl v kůru Harmony a nevěnoval jí žádnou větší pozornost než dříve, ale teď se mu zdála jako nejčistší, nejsvatější a nejcudnější bytost na světě. Mluvil k ní a její obávaný obdiv ho přibližoval ještě více k Bohu.

Všiml si, že vůbec na Boha nemyslí, když je s Clarou. Vzbudil v ní bestialitu. Řeklo by se, že to tak bylo, protože její hříšná minulost ji naučila fígle, aby odhalila touhy nevinného muže. Jenom pomyšlení na to, že by se měl vrátit za manželkou do lože, jej znechucovala, takže když po něm nakonec chtěla Clara vysvětlení, odpověděl, že už spolu nespí, protože jde výhradně o náboženské důvody.

Dokonce i poté, co se Harmony Olivia přestěhovala k nim do bytu, aby pomáhala jeho manželce, myšlenky, které v ní vzbuzoval, byly spíš čistě estetické povahy. Byla to bojácná hubená dívka a on ji považoval za svatou. Ani Clara, která měla vůči ní

poněkud strojené způsoby, ji nepovažovala za sokyni. Ale jednoho obzvláště vlahého a teplého letního večera si John vykračoval po domě, protože se mu nedařilo usnout. Harmony spala na divanu v obýváku. Odpočívala a byla nahá až na kost. Její panenské poprsí se na něj usmívalo jako bílé květiny. Znenadání se rozplakala a běžela pryč z pokoje.

Po následující dny zakoušela tu samou zkušenost. Harmony byla tak jiná na rozdíl od zralejší Clary v každém ohledu, že to bylo k zbláznění: byla mladá a tak čistá, že to vzbuzovalo hřích.

Jednoho dne se John Smith ocitl v domě s Harmony sám; zdolán její přítomností a její poddajností se jí zeptal, zda by se jí líbilo být mu nablízku. Harmony propukla v pláč a odpověděla přiškrceným hláskem, že jí darovali nebe na zemi a že od této chvíle a nadále by se jí zjevil život v plné kráse.

Obejmul tedy sladce tuto pomilováníhodnou holčičku a v momentu, kdy se jí dotkl, poznal slast, o které dosud nesnil. Ale Harmony Olivia, nedotčená malá panna, jakmile ucítila jeho silné paže, které ji obklopily, jednala následovně: vrhla se mu kolem krku a pevně jej stiskla. Její tělo se s tím jeho spojilo a zůstali nehybní.

Zrovna v tu chvíli do pokoje vstoupila Clara a na okamžik zůstala jako omráčená, jako by byla hypnotizována. Poté zakřičela, chytla Harmony za vlasy a odtáhla ji od Johna takovou silou, že spadla na podlahu, neslyšně sebou žuchla a zůstala natažená, jako by umřela. John poklekl a stále držel v objetí děvče stále zbavené smyslů. „Ty zrůdo!“ křičel na Claru s očima plnýma nenávisti. Ale Clara se nenechala zastrašit touto nadávkou. Sehnula se, vyškubla Harmony z jeho paží a začala ji mlátit. Harmony mezitím přišla ke smyslům a běžela pryč, aby si zachránila život.

Zde bych se zastavil, abych prozkoušel jednotlivé možnosti, které se nabízí, abych dále následoval svůj příběh.

1) John zablokuje Claru a nechá Harmony utéct.
2) John v záchvatu zlosti vezme těžký předmět a divokým nárazem rozbije lebku Clary.

Vyberu první možnost a nechám Harmony utéct, protože to nabízí řadu podnětů.

Harmony tedy uteče a Clara s Johnem se po hrůzné hádce na chvíli zklidní. Avšak Clara podezřívajíc, že ji John chce s Harmony zradit, vyhrožuje, že udělá skandál, pokud tuto malou nestydatou holku nenechá.

Pokud by ji ve svém zápalu zlosti zabila, příběh by tady zřejmě skončil. Avšak s útěkem Harmony a výhrůžkami Johnovi jsem vytvořil ve čtenáři napětí, které bude vyžadovat další pozornost, co nastane. Clara pozoruje každý sebemenší pohyb manželův, zatímco on deklamuje Písmo a zastrašuje všechny věřící pekelným ohněm a zničením. Tento typ kazatelů má vždy za zády popuzeného a nelítostného Boha. Clara pronásleduje Harmony a její ubohé příbuzné a vyhrožuje skandálem. Ta nakonec opustí město, ale když si John uvědomí, co by se mohlo stát, je donucen rozhodnout se rychle. Obávaje se, že by mohl zabít Claru během další hádky, rozhodne se utéct spolu s Harmony.

DIÁKON UTEKL S PATNÁCTILETOU, byl přeci titulek z novin. John Smith byl násilníkem a také jeho konec musel být takový. Utíká s dívkou a na cestách předstírají, že jsou otec a dcera, aby mohli ve skutečnosti žít jako manželé.

Avšak poté si ji zotročí, ukrývá ji a tyranizuje, protože je nepředstavitelně žárlivý. Harmony si nakonec všimne, že jeho bůh má nohy z jílu a chce se vrátit ke své matce. John ví, že pokud by od něj utekla, nebude ji mít pod kontrolou dvacet čtyři hodin denně. Úpěnlivě ji prosí, aby s ním zůstala, ale Harmony se již rozhodla a trvá na tom, aby se vrátila domů. John si samozřejmě uvědomuje, že na rozdíl od Harmony se on vrátit nemůže, ani kdyby jej Clara postrádala. Také dobře ví, že jeho mnozí příznivci by mu nikdy takový prohřešek neodpustili. John a Harmony se po celé dny hádají, dokud ho ona v jedné násilné tahanici nezabije a neodejde na policii, kde se přizná.

Shrnuto toto dokazuje nevyhnutelný konec muže ovládaného sexem více než láskou boží. Protagonista John Smith je tak nelítostně hnán ke konfliktu, že to vede k hořkému zakončení. Tento konflikt vyvěrá z jeho neústupné přirozenosti, z jeho potlačených přání, a především pak z jeho obav ze sexu, které kulminovaly v ostudnou agresi ke škodě nevinné spolužačky ze školy, která jej uvedla do mystického deliria. Výčitky svědomí tohoto nelíbivého činu ho přiměly zůstat v celibátu do úctyhodného věku dvaceti devíti let, kdy potkal svou smyslnou Claru. Ta ho emočně zasáhla takovou vervou, že i jeho přiznání minulosti jej přimělo k lítosti a konečně v něm probudilo naději cítit se seberealizovaný.

Maří Magdalena musela hrát v jeho snadno ovlivnitelné hlavě velkou roli, dávaje ji do srovnání s Ježíšem, který mu podle něj odpouštěl jeho hříchy. Tento duševní přístup byl dostatečně koherentní pro to, aby propadl do modelu, jaký vyžadoval konflikt. Zvolit vraždu bylo nevyhnutelné.

Čistota Harmony přemohla Johnyho do té míry, že již nebyl schopen se osvobodit od takového otroctví. Pro Johna se stala pomoc bezbranné Harmony jakousi svatou povinností; pro něj to bylo vtělení svátosti a nevinnosti. A protože bylo pro něj normální nadchnout se fanaticky pro každou věc, Harmony se pro něho stala tak důležitou, že představovala spíše ochranu jeho božského symbolu než přednosti ženy.
John Smith není ani lepší ani horší než kdokoli z nás. Vyložil si jednotlivé události na základě svých zkušeností a zcela zřetelně se snažit vnést své činy na lepší světlo.
Nemyslel jsem si, že by byl pokrytcem, ani na okamžik. Byl to jen fanatik, který věřil, že pořád jedná správně. To je pouze jeden úhel pohledu na Johna Smitha, ale takových je samozřejmě více.
Mohl jsem ho také prezentovat spíš než fanatika jako opravdového hypokritu, jehož utajovaný vztah k Harmony nepoškodí jen děvče, ale také její rodiče a všechny, kteří ji obklopují. Vzhledem k tomu, že takové mámení může být jen zřídkakdy tajeno na dlouho, rozšiřující se okruh známostí by se o jeho zběhnutí dozvěděl. Celá situace by se tak stala věcí veřejnou a jeho následovníci, hnáni oprávněným rozhořčením, by ho nakonec donutili město opustit tak jako tak.
Poslední verze by mohla zohledňovat jeho vztah s Harmony, která by rozhodně nebyla žádná světice, ale jeho spoluvinicí s vlastními úmysly, která by se ráda stala jeho ženou. Jakmile otěhotní, chce po něm, aby se s Clarou rozvedl. John si je jasně vědom toho, že Clara by k tomu nikdy nesvolila. I tato varianta však povede do cest plných zneuctění, které doženou Johna k sebedestrukci.
Nyní vezměme v potaz nárůst a změnu. John je uvězněn ve spleti vlastních protimluvů a je otázkou života a smrti osvobodit se, jestliže nechce být zničen. Úsilí, jež z toho vyvěrá, dává život narůstajícímu konfliktu.

Štědrý člověk

Věřím, že lidé by byli oprávněni se zeptat, proč se žárlivý člověk chová jako idiot, pakliže v realitě není skutečný motiv pro jeho žárlivost. Ale jen málokdo z nich by si mohl položit tak zdánlivě stupidní otázku o pohnutkách, které povedou k takovému chování štědrého člověka. Lidé si myslí, že odpověď na to je jednoduchá: ten člověk je štědrý, protože je chápavý, milý a láskyplný.

Mohli bychom s radostí provolat: „Ať žije!“ a přidat několika málo slovy, že ten člověk je štědrý, protože je dobrý. Tečka.

Je mi líto, ale není možné vyčerpat tak komplexní problém jen tak jednoduchým způsobem. Jistě, nemluvím o někom, kdo má návaly jen příležitostné štědrosti. Číšníci nebo taxikáři umějí rozeznat chudého zákazníka od toho zámožného, protože ten chudý se snaží za jistých okolností zanechat dojem.

Velkorysý člověk je však odlišný od toho výstředního, který jen rozdává spropitné. Jeho štědrost není sporadická. Je stálá a nepřerušovaná jako dech. Je to jeho morální zákon, svatý princip, který vyznačuje jeho vlastní život.

Zde je příkladná ukázka. Poznal jsem tohoto člověka osobně a jsem si naprosto jist, že mnozí z mých čtenářů znají někoho, jako je on.

Říkali mu starý dobrák Charlie. Směšná věc je ta, že nebyl vůbec starý a ani se tak nejmenoval.

Neměl více než čtyřicet let a jeho opravdové jméno bylo Edward, i když ho tak nikdo neoslovoval až na jeho rodinu. Byl vysoký asi metr osmdesát, trochu ohnutý a měl kůži trochu našedlou, přestože si toho nikdo nevšímal vzhledem k tomu, že se neustále honosil úsměvem.

Byl to ten nejlaskavější člověk, jakého si vůbec bylo možno představit. Měl stále dobrého slova pro všechny a starý dobrák Charlie si nikdy na nic nestěžoval, ani jednou, alespoň co si mohli pamatovat jeho přátelé. Zdálo se, že jeho život byl znakem uspokojení, míru a štěstí.

Nic by nemohlo být vzdáleno od pravdy. Jeho žena Maria byla sladká a krásná, ale churavá. Jednoduše již ztratila trpělivost, ale nikdy nezvýšila hlas, jen remcala. A všechno jen pozorovala. Jenže z tohoto prosakovala veškerá hrůza Dantova pekla.

To, co Charlie vydělával, stačilo akorát na to, aby se postarali o svůj skromný čtyřpokojový byt ve West Bronxu a jejich dva synáčky: Eddieho ve věku deseti let a osmiletého Paula.

Jednoho středečního večera, ke dni plateb, jeho manželka Maria byla v obýváku a měla ruce s viditelnými namodralými žilami v klíně. Zdála se být stará a velmi unavená.

CHARLIE *(vstoupí a vesele pozdraví, ale Marie se k němu otočí jen s unaveným pohledem)*: Děje se něco, drahoušku?

MARIA: Zaplatili ti?

CHARLIE *(se svou obvyklou čilostí)*: Stala se mi zvláštní věc, když jsem vyšel z metra...

MARIA *(vztekle)*: Vím. Někdo tě čekal a měl obtíže, je to tak?

CHARLIE: Počkej na okamžik! Byla to opravdu zoufalá situace. Potkal jsem Davea a...

MARIA: Vím. Všechno jsou to zoufalé případy. A všichni potřebují peníze.

CHARLIE: Chceš být sarkastická, Marie?

MARIA: Jsem velmi unavená a příliš nemocná na to, abych byla sarkastická. Kolik peněz ti dali?

CHARLIE: Proč si nejdříve nevyslechneš, co se mu stalo?

MARIA: Mně zajímá jen to, co se stane v tomhle domě. Třeba dnes nemám dát co jíst našim dětem. Musela jsem je poslat, aby se najedli u tvé tety Millie.

CHARLIE: Bože, to jsi neměla dělat! Budou to vědět všichni!

MARIA: A co jiného jsem měla dělat? Kolik si vzal z tvojí výplaty?

CHARLIE: David na tom byl v poslední době vážně moc špatně.

MARIA *(aniž by poslouchala):* Obchod zavírá v šest. Dej mi prosím peníze, které ti zůstaly. Musím nakoupit něco na večeři, Ede.

CHARLIE: Má drahá, takže mě vůbec neposloucháš.

MARIA *(nečekaně sebou trhne)*: Snad jsi mu nedal... všechno?

CHARLIE: Nezlob se na mě! Jeho žena teď musí podstoupit moc vážnou operaci. Má nádor. Doktor řekl, že kdyby na ni nešla, riskovala by život!

MARIA: Abychom to zkrátili, chceš říct, že jsi dal celý svůj týdenní plat Daveovi?

CHARLIE *(smutně)*: Mysli si, že jsem to udělal schválně, abych tě rozčílil.

MARIA: Ne, Ede. Věřím ti, že Davidova žena potřebuje operaci. A tak jak je nekonečno manželek a dětí, které potřebují operace, boty nebo kabáty, také potřebuji peníze, abych zaplatila nájem nebo nakoupila něco na jídlo. Je to tak, Ede. Máš rodinu, moc krásnou rodinu, troufám si říct, ale ty jen myslíš na to, jak spasit celý svět, aniž bys myslel na sebe.

CHARLIE: Jsi dost nespravedlivá. A jsi jízlivá, drahoušku. Na mém místě bys udělala úplně to samé.

MARIA: Ne, Ede. V prvé řadě bych myslela na svou rodinu. Když slyším někoho, jak mi říká, jak moc je můj muž úžasný, mám chuť odpovědět: „Ne, můj manžel je velmi slabý a deprimující.“

CHARLIE: Marie, co to říkáš?

MARIA: Pravdu, Ede. Hořkou skutečnost. Nejsi dobrý... jsi zbabělec. Chceš, aby celý svět věděl, jak jsi úžasný, a jsi pro to připraven obětovat svou ženu a děti. *(Naštvaným a ostrým tónem.)* Co tě trápí? Proč musíš mít pořád tak ponížený přístup? Co špatného jsi udělal, že si tak naléhavě přeješ uznání druhých?
CHARLIE: Nic špatného jsem ve svém životě nikdy neudělal.
MARIA *(se smířeným povzdechem)*: Vím. Proto jsem se do tebe zamilovala. Dobrý a úžasný muž. Opravdové bezpečí, myslela jsem si. Muž, který je pořád věrný. Ale teď... Dělá mi špatně i jen když se na tebe podívám. *(Vstane, aby odešla.)*
CHARLIE *(vyděšeně)*: Marie, prosím! Lidé tě uslyší!
MARIA: Opustím tě teď, Ede, ještě, než všichni umřeme hladem.
CHARLIE: Marie, přísahám ti před všemohoucím Bohem, nedám už nikomu ani cent. Odteď budu žít jen pro svou rodinu.
MARIA: To už jsi sliboval mnohokrát. Už ti nevěřím. *(Zatímco se chystá odejít, zastaví se na prahu.)* Víš, že mimo tvou rodinu ti všichni říkají Charlie? Připravili tě o jméno, o peníze, a teď ti chtějí vzít i manželku a děti.
CHARLIE *(ji zastaví)*: Nenechám tě odejít, Marie. Příliš tě miluju! Jestli odejdeš, umřu...
MARIA: Dobře tedy, řekni mi, co máš za problém, Charlie? Co není v pořádku?
CHARLIE: Ede! Říkej mi Ede! Prosím tě, Marie, neponižuj mě. Jmenuji se Ed.
MARIE *(dívá se na něj soucitně)*: Pocházíš z chudé rodiny jako já a jako milión dalších lidí, ale neplazíme se. Jsme stále na nohou a bojujeme. O co jde, Charlie? Co ti ztrpčuje život?
CHARLIE: Neříkej mi Charlie. Odteďka už nikomu nedovolím, aby mi tak říkal. Varuji tě, Marie.
MARIA: Dobrá, nejsi Charlie. Ale kdo teda jsi? Řekni mi, co z tebe udělalo takového zbabělce?
CHARLIE: Nevím. Nikdy by se mi nepodařilo být takový jako ti druzí. Mám rád lidi, to je všechno, a dělá mě šťastným, když oni milují mě.
MARIA: Všichni chtějí být milováni, ale ne tolik, jako ty.

P. S.: Konec této scény je evidentně otevřený. Musela uběhnout léta urážek a výsměchu, protože Charlie došel k tomu, aby dělal něco neuváženého. Ale tohle je jen souhrn a neukazuje postupný nárůst postavy.

Je dost pravděpodobné, že Ed by po letech sebereflexe mohl i umřít bez toho, aby poznal opravdový důvod své nadměrné štědrosti, který je ale jinak velmi jednoduchý: chce příslušet k lidské rase.

Nebo by si mohl všimnout toho, že nemá žádný zvláštní talent, jaký by z něj udělal výjimečnou osobnost nebo člověka hodného povšimnutí, a proto se raději rozhodne pro věc, která to vyřeší lépe: snažit se zalíbit druhým a pomáhat jim, když to budou potřebovat.

Lidé jsou v neustálém hledání nějaké podpory, díky níž by mohli naříkat pro své trápení, a Edward, ten starý dobrý Charlie, jím byl a našel tak v ní své zalíbení spíše než nudu. Jistým způsobem se cítil i lépe poté, co naslouchal potížím druhých.

Byl to vlastně takový dobrý samaritán. Byl si plně vědom svých vynikajících činů, jež zastával, ale ve skutečnosti je nedokázal naplnit, protože chtěl být jen důležitým. Zdálo se, že jeho metabolismus bude pracovat lépe, a jeho krevní tlak by se stal vyváženějším, kdyby lidem pomáhal s penězi nebo solidárními radami. Žil proto, aby pomohl ostatním. Pro něj se to dokonce stalo nutností skoro jako dýchat. Byl pro něho také prioritou respekt k sexuálním stykům s jeho ženou.

Člověk, který si přeje takové uznání, by však měl být spíše mužem osamoceným než ženatým, protože navzdory svému svazku nepřikládá takovou důležitost jeho manželce a jeho dětem. Ed ale opravdu sám nebyl a byl zamilovaný, avšak během let Maria poněkud zhořkla, protože její manžel tím, jak se stále více staral o druhé, ji nakonec opustil. Ona možná byla ženou při síle a Eddie si nedokázal připustit, že by ji mohl potřebovat. A dával to možná pocítit tím nejméně vhodným způsobem. Ať už byla pravda jakákoli, pomáhat druhým byla jediná možnost, jakou znal, aby se jevil důležitým před sebou a celým světem.

Spisovatel, který má co dělat s postavou jako je Ed, by mohl napsat divadelní text nebo román i o jeho protimluvech, pokud je to opravdu trojrozměrné. Přitom je životně důležité nezapomenout, že měnit anebo jen modifikovat postavu je téměř nemožné, jelikož jakmile se u ní například eliminuje ona štědrost, by současně znamenalo odejmout jí její smysl života.

Nikdo se během mládí nerozhoduje, čím chce opravdu být: pokrytcem, pomstychtivcem nebo člověkem příliš velkorysým. Každý z nás má vrozené předpoklady a směr, jakým se ubereme v budoucnu, závisí na našem fyzickém vzhledu nebo na okolí, v němž vyrůstáme.

Motivace ale musí být ve vašem psaní zřejmá a záviset na ní tak, jako pohled na vašem nosu.
Motivace slouží člověku k tomu, aby zbudoval pevnou stavbu v celé její komplexnosti, která se nazývá důležitost. Přesto není fasáda této důležitosti imunní natolik, aby odolávala neustálým uštěpačným útokům. Člověk je proto, stejně jako pavouk, pořád nucen posilovat, opravovat, a dokonce rekonstruovat svou poškozenou základnu.

Láska: první krok vstříc nedůvěře

Mladí většinou nemají představu, o čem je láska. Pro ně je milovat jako jíst: je to instinkt. Potřebují nějakou jistotu mnohem více než starší. Mladí jsou jako naši předci před tisíciletími, toulají se po zemi, zanechávají po oblastech své pocity a zakoušejí různé ovoce s rizikem, že budou otráveni. Jakmile jednou naši předci tyto jedovaté plody zakusili, mohli zemřít, nebo pokud se vyléčili, zanechali nám zde zkušenost pro poučení.
To, co následuje, je první opravdové setkání dvou mladých lidí ve smutné skutečnosti. Na první pohled se zdá, že se jedná o infantilní historku, ale není tomu tak. Je plná zlověstné zápletky.
Šestnáctiletá dívka a devatenáctiletý chlapec flirtují v obýváku děvčete. Jejich rodiče jsou v divadle.

DÍVKA *(se na moment zastaví, pořádně se nadechne, snaží se jen stěží mluvit)*: Johne... buď tak dobrý a... Počkej... Nechej mě! Nech mě nejdřív mluvit. Miluješ mě doopravdy? Řekni mi pravdu, máš mě rád?
CHLAPEC *(velmi vzrušeně, považuje její otázku za naprosto nedůležitou a snaží se vrátit k tomu, co bylo přerušeno)*: Teď nemluv.
DÍVKA *(myslí si, že chlapec se chová nedůstojně a vyžaduje odpověď)*: Musíš mi to říct. Tak ano? Och, Johne. Johne, prosím tě. Och, ne! Nejdřív mi to řekni! *(Odrazí další zoufalý pokus chlapce se jí dotknout.)* Nedovolím ti nic, dokud mi to neřekneš. Miluješ mě? Máš mě rád?
CHLAPEC *(jeho odhodlání jít si za svým neohroženě se roztříští proti železné vůli jeho soupeřky)*: Dobrá, mám tě rád! Jsi spokojená?
DÍVKA: Jak moc?

CHLAPEC: Nezačínej znovu! Nedělej ze sebe hloupou!
DÍVKA: Nejsem hloupá. Řekni to. Jak moc mě miluješ?
CHLAPEC *(snaží se osvobodit se z této situace)*: Nade vše? Stačí ti to?
DÍVKA: To není odpověď. Nechceš mi to říct, protože mě nemáš rád.
CHLAPEC: Vaši budou doma za chvíli. Neplýtvejme čas mluvením.
DÍVKA *(pláče)*: Ale já si chci být jistá. Chci to od tebe slyšet. Nedovolím ti políbit mě, dokud mi to neřekneš.
CHLAPEC: Miluji tě, miluji tě, miluji tě! Natisíckrát tě miluju... a budu tě milovat navždy...
DÍVKA: *(Nakonec se nechá přesvědčit a teď, když si může být jistá svou láskou, v návalu vášně sevře svého milovaného.)*

Co znamená tento příběh? Holý strach. Strach z cizího nás nikdy neopustí. Potřeba přiblížit se sexu vzbuzuje kontrastní emoce. Přání smíšené se strachem uvádí dívku před nutné dilema. Co se stane? Ztratím něco, když se stáhnu dozadu? Jsem zbabělá? A jestli otěhotním? Rozhodnutí je těžké, obzvláště pro nějakou slečnu, která strávila nekonečno nocí probuzená, takže si jen můžeme představovat, co bude muset taková dívka zakusit dříve nebo později, dokud se neukáže silnému a náročnému chlapci, který jí pomůže se rozhodnout.
Naslibuje jí hory, doly, celý svět a vesmír. Jeho pohlazení jí nechá vřít krev v žilách. Ona by mu ráda uvěřila, chtěla by být vlastněná, ale co by se stalo, kdyby... Jsou totiž muži, jimž se nedá věřit, alespoň slýchávala říkat. Doufá, že ji bude svádět proti její vůli, takže by zodpovědnost připadla na něj, a ne na ni. Raději by byla obětí spíše než svolnou osobou.
Chlapec se přesto spoléhá na svou výřečnost, aby ji přesvědčil, že by ji nikdy nezranil, že by se zastavil, pokud by to chtěla. Jen polibek, malé políbení jí přeci nemůže udělat špatně, je to tak? Ona připustí, že je to pravda, a tak mu dovolí dát jí menší polibek. Políbí ji, ale nezůstane u toho – on už věděl, že to tak proběhne, zatímco ona očekává opak.
Ona se třese, jako by se její tělo probouzelo, ale ve stejný čas je pronásledována panikou. Co se stane poté, až vše skončí? Cítí se v nebezpečí a chlapce odsune, i když je téměř paralyzovaná. Chce, aby byl její milovaný silný a neústupný, ale jakmile takový je, probudí se v ní pocit viny. Může mu důvěřovat? Věří v to, co říká? Znovu ji

prostoupí strach natolik, že takřka zahodí své přání vyzkoušet své opojné pocity, jaké může zprostředkovat jen sex.

„Řekni mi, že mě miluješ, že mě máš rád!“

Je celá nedočkavá, aby uslyšela říct, že on by pro ni udělal cokoli, že by i zemřel, ale on je tak vzrušený, tak blízko vrcholku libosti, že se mu nedaří přemýšlet a je zdolán emocemi. Ona ho místo toho ale drásá a zraňuje, aby mu dodala trochu víc odvahy. Řekni mi, že mě miluješ!

Jí už se zdá vidět, co jí připravuje budoucnost: hanbu. Mohla by otěhotnět. Už se jí zdá, že vidí znepokojenou tvář své matky... mlčenlivý a obviňující pohled otce. Co na to řeknou její přátelé? Tyto a milióny dalších hrozných věcí ji zaplavují mysl a nutí ji, aby donutila svého chlapce, aby jí říkal něžná slovíčka. Ona samozřejmě moc dobře ví, že slova jako miluji tě sama o sobě nemají žádný význam, ale dodávají jí odvahy pokračovat a zapomenout na nebezpečí, které by mohlo přijít. Prvně by mohla nechat popustit uzdy vášni bez zábran a zakusit tak citu, o němž píšou básníci.

Po prvním nadšení a počáteční extázi cítí, že bude po celý zbytek svého života náležet jen tomuto muži. Drží se ho a je to první chlap, který ji pozná tak intimním způsobem. Ale hned vzápětí, kdy může být tou nejšťastnější osobou na světě, přichází chlad a ponížení, na něž již nikdy nezapomene.

Chce, aby zůstal po jejím boku a aby s ní čekal na návrat jejích rodičů, jako by se od toho okamžiku nadále již její víra netýkala její rodiny, ale chlapce, jímž byla posedlá. On se jí však místo toho zeptá, zda by mohl jít pryč. Omlouvá se, ale už nemůže zůstat ani chvíli. Má velmi důležitou schůzku, na níž nemůže chybět. Říká, že je to otrava, ale je si jistý, že tomu porozumí, protože je velice inteligentní.

Ona pláče a úpěnlivě žadoní. Není tu však nic, co by s ním mohlo hnout, a tak jde pryč. Již předtím toho slyšela mluvit spoustu o krutosti a nevěrnosti mužů a nyní si to vyzkoušela na vlastní kůži.

Předpokládejme, že on měl opravdu nějakou důležitou schůzku. Ona by pokračovala v myšlenkách, že to, že se milovala, má větší a takovou cenu, že to překoná všechno ostatní.

Udělala svou velkou první chybu s muži. Avšak pro chlapce to, co se stalo, nemá stejnou důležitost. On takové pocity zakusil v minulosti mnohokrát. Ví také, že musí být velmi opatrný s takovými hloupými bytostmi. Pokud se s nějakou holkou miluješ,

ona si hned myslí, že jí náležíš po zbytek jejího života. Jaká absurdnost! Nech běžet, dokud to jde.

Jedna věc je jistá: chlapci se bojí následků úplně stejně jako děvčata. Jiná dívka, která již měla stejnou zkušenost, pozná zklamání a do jistého bodu i ponížení, ale soutěž je příliš silná, a proto musí mužům nabízet více, jestliže je chce přimět zůstat. Racionalizace tohoto typu jí vrhne vstříc potupě ještě silnější.

Dívka, která zůstala sama po svém poprvé, se cítí zrazena. Nezůstane vzhůru, než se její rodiče vrátí domů, ale o samotě ve své posteli znovu zažije tuto hroznou a vzrušující zkušenost v ten samý čas a s porozuměním, jakého je schopná jen žena, a proto se snaží pochopit pokrytectví jejího milence a evidentní omluvy, jež si osvojil, aby zmizel pryč tak náhlým způsobem.

Je zajímavé přečíst si článek slavného psychiatra Franka S. Capria: *Biologie lásky*. Praví se v něm toto: „Sedm miliónů amerických žen přiznává, že byly sexuálně neuspokojené nebo přímo fyzicky znechucené.“ Žádný div po takových zkušenostech. Další významný psychiatr, O. Spinger, potvrzuje: „Sexuální potřeby jsou ukojeny v jednom manželství z deseti.“ Jaký hrozný scénář!

Děvče ve své nevinnosti považuje za samozřejmé, že když dovolí, aby muž proniknul do svátosti jejího těla, může mu důvěřovat navždy. Náhlé probuzení do reality bude těžké zapomenout.

Je možné, že vzpomínka tohoto druhu může zničit manželství, i když se objeví s odstupem několika let? Jistě, že ne. Nikdy nejednáme jen z jediného důvodu. Úspěch nebo selhání manželství nikdy nezávisí na jedné nebo dvou nepříjemných epizodách. Musíme především vzít v úvahu všechny vzpomínky z našeho dětství, charakteristické zděděné rysy, fyzická či duševní onemocnění uvnitř naší rodiny, chátrající domovy, promiskuitu, opuštění, bídu a mnohé další strachy zapojených osob.

Přestože se dají odstranit bolestivé zkušenosti, není řečeno, že to stačí k tomu, abychom někoho učinili šťastným.

Nemít nikdy žaludeční potíže, bolesti hlavy nebo jakoukoli jinou nepříjemnost, anebo žít bez frustrací, může udělat lidskou bytost výstřední bez soucitu k druhým, ale nakonec může způsobit i smrt kvůli nemoci, o níž nikdy neměla ani potuchy.

Rozčarování, více nebo méně bolestné, není nutně špatné. To je to, z čeho se stává zmoudření a co zůstane zdoláno a již se nezotaví z viny.

Přežití závisí na inteligenci, na vytrvalosti, zdraví, charakteristických zděděných rysech, na vzdělání, na dobrém a zdravém rodinném životě, ale bylo by zázrakem, kdyby katastrofické následky z první milostné zkušenosti nezanechaly dívku zdravě skeptickou. Může taková dávka nedůvěry nějaké dívce uškodit? Nikoliv. Stane se pravý opak. Často je to také první krok ke zralosti.

Mladí neví, že jejich hříčka vzájemné přitažlivosti je zosnovanou léčkou přírody, která polapí nezkušené. Přírodu nezajímá, jestli do ní zatažená individua jsou inteligentní nebo hloupá, lidé krásní nebo ošklivi. Jejím cílem je nechat je žít pospolu, aby dále uváděli na svět svou rasu.

Jen člověk má schopnost přemýšlet, plánovat, předvídat věci, zatímco ostatní savci si instinktivně vybírají silnější nebo hezčí, aby zachovali svůj druh.

Láska je gravitační silou, kolem níž krouží život. Láska je tělesnou a duševní přitažlivostí, s přídavkem citového bezpečí.

Láska zohledňuje reprodukci a boj za záchranu. Sexuální potřeba je jednou důležitou částí lásky; je to potřeba žít, převlečená za sex. Jakmile zhasne poslední záblesk po sexuální touze, člověk je jako mrtvý.

To, že závisíme na tělesném a duševním obalu, přizpůsobuje naši touhu po zdokonalování k poslední zakoušené emoci. Foto nějaké herečky na nás může udělat takový dojem, že naše vazba na předchozí ideál se rozplyne.

V *Romeu a Julii* nám Shakespeare ukazuje, jak mohou mladí přejít z absolutního uctívání jedné osoby ke zbožňování druhé.

Romeo je tak náruživě zamilován do Rosalindy, že bez vzrušení riskuje, že bude zabit, aby se zúčastnil slavnosti, na níž bude přítomna. Pak uvidí Julii a v návalu nové vášně se jeho veliká láska k Rosalindě rozčeří ve vzduchu.

Dospělým se tato neuvěřitelná rychlost zdá směšná, ale ve skutečnosti je to ta nejpřirozenější věc na světě (Romeo neměl víc než šestnáct let).

Mladí podstupují tento typ proměny od jednoho názoru k jinému téměř každou hodinu. I zdánlivě nedůležité epizody přidávají nebo naopak ubírají něco do jejich životního konceptu.

Je jasné, že roky dospívání jsou považovány za ty nejvíce formující. V každém případě povaha se nikdy nepřestává definovat, ale proces se zpomaluje ruku v ruce s tím, jak rosteme. Když dovršíme úctyhodného věku dvaceti let, naše chutě jsou již víceméně

utvořeny. Můžeme jen potvrdit, že nás přitahuje jen určitý typ opačného pohlaví, avšak tento „určitý typ“ se zpravidla mění dle místa a dalších okolností.

Doteď jsme nedospěli k neměnnému stanovisku, ale stále je tu den, kdy všechno to naše veselé záletničení skončí. Někdo se v našem horizontu objeví a naše hledání rázem ustane. S nejvyšší jistotou cítíme, že konečně přišla ta správná osoba.

Ale to, kdo by jí měl být, tou jedinou, která nás může učinit šťastnými jako nikdy předtím, ještě po určitou dobu není jasné, avšak ustrašená potřeba být nablízku této osobě je jednoznačná.

Zvláštní a skoro groteskní věcí v tomto příběhu je, že osoba, která nám zapaluje krev v žilách, vůbec nemusí být ani za mák srovnatelná s typem, jaký jsme si usmyslili vyznávat a milovat v minulosti.

Co se mohlo stát?

Jaká magie nás nabourala natolik, že překonáme náš přirozený odpor?

Opravdová láska není nenadálá, protože by stačila jedna nebo dvě rozepře, aby ji zničily, a nastoupila by deziluze. Ne, opravdová láska je něco mnohem silnějšího než tohle. Když ji najdeš, cítíš se, jako bys objevil ráj, který vás ochrání, i kdyby se vám na hlavu snesly ty nejhorší kalamity.

Láska je ta nejžádoucnější věc, ta nejcennější, jakou nám může život nabídnout. Jak však můžeme tu opravdovou lásku rozpoznat, tu, která odolá i nepřízni osudu? Jak se objeví, pokud je upřímná? Odpověď je, že láska je tělesnou a duševní přitažlivostí, spojená s citovou jistotou.

Mnozí ji nesou nelibě pro tvrzení, že opravdová láska je založena na bezpečí. Pokud se jich na tuto opravdovost zeptáme, mají připravenou rychlou odpověď.

„Chce to dávat, aniž bychom kdy mysleli na jistotu.“ Zcela jasně bychom museli ztratit hlavu, abychom ji vzali do hry, aniž bychom kdy na toto bezpečí mysleli, ale jestliže to uděláme, stane se to, protože *nevědomky* jsme uklidněni nad skutečností, že naše láska bude oceněna a opětována.

Láska nebo opravdová láska je vědomý cit; není to slepé zbožňování. Skutečná láska jen zřídka opadne, poněvadž zúčastněné strany vědí, co očekávat jedna od druhé. Nejsou slepé. Jsou si vědomé jejích nástrah a jsou připravené jak na to dobré, tak to špatné.

Láska má magickou moc učinit z člověka nejponíženějšího ze všech a také nejdůležitějším na světě.

Proč láska vyprchá

Objevit sotva rozeznatelné nuance lidské mysli je věčným hledáním spisovatele. Doufám, že tato část poskytne užitečné poznatky tomu, kdo se o toto téma zajímá.
Proč láska vyprchá? Jak hloupá otázka. I hlupák však na ni potřebuje odpovědět.
Prvním důvodem jsou malé hádky, druhým chybějící úcta, třetím, že ji někdo možná považuje za samozřejmou, a čtvrtým... počkejte, zastavme se zde. Považovat ji za samozřejmou mi připadá nejhorší. Jeden můj přítel, velmi sympatický muž, mi před nedávnem řekl, že měl sen. Ten nejúděsnější sen, jaký mohl manžel a otec vůbec mít, obzvláště když byl tak blízký realitě.
Následuje popis podle toho, jak mi jej vyprávěl (je zvláštní, že sny vždy napodobují Ionesco, Beckett nebo takoví smělí muži, kteří se pohupují na visuté hrazdě[10]).
Jednalo se v něm o pokoj plný dětí, které běhaly sem a tam, a ženu, která se o ně starala. Do toho pokoje vstoupil muž s nenápadným vzezřením (byl to onen otec a manžel). Všichni jsou tam, ale zdá se, že ho nikdo nezahlédl, jako by byl neviditelný. Našlapoval po špičkách, tajně si sundal kabát, sedl si na roh a začal čekat. Mezitím kolem něj začaly lézt po čtyřech děti, jako by byl součást zařízení, a on se choval přesně jako kus nábytku. Neřekl ani jedno slovo, nehýbal se. Matka zavolala děti na večeři. Jedli a muž zatím pokračoval v čekání. On je ten, kdo nosí domů peníze, zjevně otec těch mrňousů a věrný manžel té ženy. Zřetelně oni toto všechno považují již za samozřejmé. Muž bojácně mávnul rukou, že je vyhladovělý. Nikdo si toho nevšiml. Žena dává stále více jídla dětem, a nakonec dá stranou hrnce to, co ony nechtějí, a nevázaně to odloží před muže. On to s vděkem sní, protože má hlad, a je tiše. Pomalu se manželka s dětmi odeberou z pokoje, nechají špinavé nádobí na stole, a muž, jehož berou už za tak samozřejmého, vstane, vezme špinavé talíře, umyje je a uklidí, poté si začne připravovat postel. Když skončí, vezme starou přikrývku plnou děr, dá ji pod postel a tam se natáhne. Manželka vstoupí, svleče se, lehne si do postele a zhasne světlo. Je chvíle ticha.

MANŽEL *(zpod postele)*: Dobrou noc, drahá. *(Žádná odpověď, říká to potichu, jako by se modlil.)* Pán je milý a soucitný, není vznětlivý a je velkorysý v zatracení.

[10] Zřejmě dobový kontext vztahující se k absurdnímu dramatu zde nebyl jasný ani z originálu, ani z italského překladu.

MANŽELKA: Kdo tam je?
MANŽEL *(zpod postele)*: Tvůj milovaný manžel. „Tady je, tady je, jako je pravdou, že je nebe nad zemí a velké je jeho milosrdenství pro ty, kdo se ho bojí.“ Je mi tu zima, Martho. *(Třese se a díky tomu vibruje i postel nad ním.)*
MANŽELKA *(ztrápeně zařve)*: Pořád, pořád si na něco stěžuje! Tohle psychologické trápení mi pocuchá nervy.
MANŽEL: Nejdřív mi dovol vyspat se na posteli, alespoň jednou za čas. *(Stále se třepe.)*
MANŽELKA *(nazlobená)*: Přestaň se třást, červe!
MANŽEL: Mrzí mě to, drahoušku! Martho, můžu říct jednu věc?
MANŽELKA: Ne!
MANŽEL: Obávám se, že mě již považuješ za samozřejmost.
MANŽELKA: Pořád si jen stěžuješ, neustále se jen lituješ.
MANŽEL: Ale tady je opravdu zima.
MANŽELKA: Buď zticha!
MANŽEL: Dobře, drahá.
MANŽELKA: Myslím, že jediné řešení, jak ukončit mé utrpení, bude rozvod. *(Ticho.)* Proč mi neodpovídáš? Slyšel jsi, co jsem říkala? *(Žádná odpověď a ona začíná být už hodně naštvaná.)* Odpověz mi, když k tobě mluvím, ty mizerná bytosti. *(Rozlíceně vyskočí z postele.)*

Bude lepší, když se tady zastavím a nechám dokončit příběh někoho jiného. Mohlo by to být tolik příběhů, kolik je jen spisovatelů. Potkáte nekonečno postav v následujících kapitolách a všechny trpí kvůli nepochopení, rozpornosti, lhostejnosti a hlouposti.
Ledek, síru a rostlinný uhlík obsahuje střelný prach. Jakmile některý z těchto prvků vymažeme, výsledek bude neškodný. H_2O je vzorec vody, spolu s vodíkem a kysličníkem. Stačí odstranit jednu či druhou složku a už to nebude to, co předtím.
Láska je možná, protože je založena na absolutní důvěře a důvěra je synonymem bezpečí proti nevraživosti světa.
Ale jak přesně láska vyprchá? Je velkým zklamáním, než jakou byla zpočátku lavinou? Snad, avšak pravděpodobně ten proces nastal něčím mnohem méně závažným.
Rozladění nebo chybějící důvěra v partnera je dost na to, aby začal pomalý přechod, který vyústí v nedůvěru, a tato nedůvěra je jasným signálem, že láska začíná

vyprchávat. Trapnou skutečností pak je, že mnohá manželství jsou odsouzená k rozbití ještě dříve, než potenciální partneři na sebe vůbec upnou svůj zrak.

Lidé obvykle ukrývají svůj opravdový charakter během námluv. Mají sklon být více štědří, s širšími rozhledy, chápavější a tolerantnější, ale šest měsíců, rok potom, sladká harmonie námluv už tak chutná není. Pokud se pár konfrontuje s těžkostmi života každého dne, nakonec se octne ve stavu, že čelí nepřátelství, které vyžaduje odhodlání obrněné ocelí.

Falešná tvář, již ukazuje každý během námluv, v tomto bodě začne skřípat a nevyhnutelně vede ke zklamání.

Slyšeli jste někdy vyjádření: „Zničehonic zemřel. Ten chudák nebyl ani nemocný, ale zemřel.“?

Málo prozíravé tvrzení. Nikdo jen tak znenadání nezemře, jestliže se nejedná o nehodu. Nemoc nás musí provázet po měsíce, neřkuli po roky, aniž bychom měli nejmenší podezření, že den po dni se přibližujeme ke smrti.

S láskou je to to samé. Jednoho dne si s hrůzou všimneš, že žiješ s někým, kdo je ti odporný. Nemůžeš ani žádným způsobem porozumět tomu, že ses mohl zamilovat do takového člověka, jako je on/a.

Zdá se být zcela plodem fantazie, že jste po nějaký čas věřili jemu nebo jí, že je to ten největší a nejúžasnější andílek, jaký kdy na zemi žil. Je tedy nějaký zákon pro to, abychom pochopili, kdy láska začíná a kdy končí? Neexistují pro to přesná pravidla, ale jsou tu nějaké odhalující symptomy a jasná znamení, které jsou předzvěstí toho, co nastane. Zde uvádím některé:

Chybějící úcta
Nuda, otrava
Stěžování si
Neústupné postoje
Sarkasmus
Potlačování osobnosti
Lhostejnost
Hledání chyb

Chybějící něha
Neslušnost
Zlehčování
Ponižování
Lakota
Samozřejmost
Nadávání
Zpožďování

Těch indikátorů může být samozřejmě mnohem více, ale ty výše uvedené nám postačí, abyste měli na paměti, že co jednou byla žhavá láska, začíná pálit méně, poté se stane vlažnou, a nakonec zcela vychladne.

Tyto malé symptomy, zdánlivě banální, jsou ze začátku nepozorovatelné, zakamuflované jen lehkými nesnázemi. Jak je možné, že následně rostou s tak překvapující rychlostí, takřka ve víru jedné noci, a promění se jako pichlavé a neodbytné myšlenky z ostnatého drátu do sarkasmu, nejen rozčilujícího, ale rovněž jedovatého?

Podívejte se znovu na seznam. Tam můžete zřetelně rozeznat téměř matematický vzestup k nenávisti.

Dva mladí se do sebe bláznivě zamilují. Dívka má dvaadvacet let a chlapec pětadvacet. Jsou přesvědčení, že ani román by nevyprávěl o tak věčné lásce jako je ta jejich. Je to ráj na zemi. Zradí své rodiče a společně utečou. Oba jsou však přinuceni pracovat, přestože dívka, než se vdala, zatím chodila do školy. Chlapec je zaměstnán v jedné reklamní agentuře. Večer jsou sice unavení, ale šťastní. Užívají si a milují se každou minutu jejich novomanželského života, alespoň ze začátku.

Když se mladý muž vracel domů z práce, strhával ze sebe oblečení a zanechával jej naprosto všude. Pro něj to bylo absolutní zalíbení, protože po celý předešlý život byl veden k přepečlivé pořádkumilovnosti. Jeho máti byla v tomto až fanatická.

Tady by se hodilo říct surově, ale prorocky: „Byli do sebe natolik zamilovaní, že se museli vzít, aby jejich manželství vychladlo.“ Toto ochlazení se bude na naše mladé novomanžele velmi záhy hodit.

Po nějaké době totiž byla mladá manželka už dost otrávená z pochodu dřívějšího vstávání o hodinu dříve, aby posbírala věci, které její energický manžel kdekoli pohazoval. Ze začátku se mu to styděla připomínat. On však v tom měl neustálou zálibu.

„Je to vtipné, nepřipadá ti, lásko?“ hihňal se jednoho rána, zatímco jeho manželka lezla po čtyřech pod postelí, aby našla knoflík od jeho manžety.

„Mně se to nezdá vtipné,“ odpověděla podrážděně.

Tento malý výlev byl opravdovým šokem pro mladého muže do té míry, že se nemohl nadechnout. Pak se usadil a začal si stěžovat patetickým způsobem: „Nechtěj, abych si připadal pod čepcem už tak brzo! Takovým tónem už se se mnou nikdy nebav!“

„Dobrá, už se to nestane," odpověděla ona mírně agresivně a znovu se natáhla na postel, aby si trochu zdřímla na těch pár vzácných minut, které by jí zbývaly předtím, než by vstala normálně.
Vzhledem k tomu, že byl manžel nezkušený, ihned uvěřil v manželčin příslib a myslel si, že v budoucnu už s ním nebude mluvit tak rozzuřeným a napomínacím tónem.
Ona byla sladká jako vždy, ale začínala naléhat, nejdříve jen mírně, poté zahrnujíc ho podmanivými polibky, a on to musel respektovat a musel ji nechat ráno vyspat místo toho, aby po ní chtěl, že by mu hledala hodinky, hřeben nebo klíče.
Pomaličku si však začal uvědomovat, že tu bylo něco, co nehraje. Zeptal se jí spíše kyselým tónem, jestli podle ní už líbánky skončily.
„Co s tím mají co dělat naše líbánky, že si chci ráno trochu přispat?" zeptala se ona.
„Všechno," odvětil on trpce. „Jestliže nemůžu mít ženu, která doma trochu uklidí... mohli bychom to také ukončit!" uzavřel bezdůvodně.
„Chceš rozvod?" zeptala se úzkostně ona.
„To jsem neřekl."
„Slyším až moc dobře. Řekl jsi, že bychom to mohli také ukončit! Co jiného by to pak mohlo znamenat než rozvod?"
„Musíš vyrůst, jsi ještě holčička."
„Nejsem žádná holčička," zakřičela. „Jsem vdaná žena!"
„Teoreticky ano, ale..."
„Řekni to, no tak řekni! Jsem... jsem jenom..."
„Jen naivní."
„Podle mě ti jen něco v hlavě přeběhlo. Chceš rozvod, je to tak?"
„Ne!" zařval vehementně. „To, co jsem chtěl říct, a řekl jsem to zcela jasně, je, že musíme přestat s těmihle zbytečnými diskusemi."
„Nejsou zbytečné!" řvala dívka. „Já se chci vyspat a odteďka si netroufej budit mě, abych ti hledala tvoje hloupé ponožky."
„Kdo je hloupý?"
„Tvoje ponožky jsou blbé!"
„Nebuď zbabělá a na rovinu mi řekni, co si o mně myslíš. Považuješ mě za hlupáka?"
„Dobrá, tak jsi debil," odvětila manželka. „Jsi nyní spokojen?"
Tu samou noc se tak jako tak zvýraznily jejich kontrasty s přáním, které měli jeden vůči druhému.

Několik měsíců poté byli pozváni na jeden večírek. Chlapec byl jako obvykle již připraven a netrpělivý, aby už šli, ale jeho žena stále zápasila s nesčetnými úpravami na poslední chvíli, jaké obvykle znervózňují muže, kteří čekají.

„Buď tak laskav a najdi mi tu bílou šálu ze šifonu," žadonila dívka.

Ale její muž, stále uražený jejím chováním před dvěma měsíci, zůstal jen lhostejně sedět.

„Tak našel jsi tu šálu?" zeptala se jej po chvíli.

„Ne, má drahá," odpověděl s co největším klidem, „nenašel jsem ji."

„A díval ses vůbec?"

„Ne, drahoušku. Není to moc dlouho, co jsi mi řekla, že jen já sám si mám hledat své věci. Takže bys měla dělat to samé, miláčku."

Dívka na něj vrhla pohled plný nenávisti a začala se svlékat.

„Běž sám na tu oslavu," řekla po delší pauze. „Já zůstanu doma."

„Jsi si jistá, milá?" zeptal se jí laskavě.

„Stoprocentně."

„Dobrá, tak já vycházím. Dobrou noc, drahá, měj sladké sny..."

Když se vrátil domů, ptáček uletěl z klece. Žádný vzkaz, ani manželka. Jeho prvním impulzem bylo propuknout v pláč, poněvadž ji opravdu miloval. Ale vzpomněl si, že nyní by se měl zachovat jako muž, jako jeho otec. Měl by být silný a odhodlaný.

Věděl, kde ji najít, a samozřejmě že byla v domě své matky. A byl si jist, že čekala na jeho telefonát nebo že za ní poběží, aby ji vyzvedl, a že bude prosit, aby mu odpustila. Ona však může počkat. Rozhodne se. Věděl, že musí být rozhodnutý, a tak s těžkostí na srdci ulehl do postele. Měl noční můry. Byl vyděšený ze svých myšlenek, ale ráno byl více přesvědčený než kdy předtím, že musí odolat impulzu zavolat jí nebo za ní jít. Každou hodinu, jež uplynula, cítil hrdinské brnění na své hrudi. Přežil první noc a nyní věděl, že přežije i tu druhou. Uvědomoval si, kdo by odteď měl být hlavou rodiny.

Po čtyřech dnech byl smutný a v depresích, ale současně zvítězil. Už to chtěl vzdát, když tu se nenadále objevila tchýně.

Bezelstně se ho zeptala: „Kde je Annabelle?"

„Bezpochyby u tebe doma," odpověděl jistě. Teď věděl, že přišla hodina triumfu. Cítil se tou mocí opilý.

Vzhlížela k němu a neodpověděla napřímo, ale zcela k němu změnila způsob řeči.

„Měl by ses stydět za to, že necháš toho chudáčka vyplakat si srdce. Cítíš něco vůbec? Běž k telefonu a zavolej jí!“

„A proč mi nezavolá ona?“ zeptal se.

„Měl by ses chovat jako džentlmen,“ odpověděla kysele.

„To je pravda, a ona by se měla chovat jako dáma.“

„Chceš, aby se vrátila, není tomu tak?“ zeptala se.

„Já ji pryč neposlal,“ odvětil provokativním tónem.

Až jí tvář celá zčervenala, zeptala se úmyslně: „Chceš se rozvést?“

„Zeptej se jí na to sama. To, jak se rozhodne, bude pro mě dobré.“

„I kdyby chtěla rozvod?“ zeptala se nevěřícně.

„Ať by chtěla cokoli. Jestli jí rozvod udělá šťastnou, umožním jí to.“

„Dobře, ale nejdřív pro ni zajdi a vrať ji domů.“

„Ne. Já ji pryč neposlal, a tak se pro ni ani nevrátím.“

„Jsi hloupý zabedněnec,“ křičela a odešla z domu zcela ve spěchu.

Dvě hodiny nato se dveře otevřely bez jediného šrámu a vstoupila Annabelle. On předstíral, že si čte. Pomalu se odebrala do ložnice a pověsila si svrchník. Pak se vrátila a pozorovala jej očekávajíc nějakou odpověď.

Po chvilce, zatímco on byl stále ještě zabraný do čtení, promluvila jako první. „Jsem doma, zlatíčko.“

„To mě těší,“ řekl mile.

„Můžu si sednout?“ bojácně se ho zeptala.

„Jasně, proč se mě na to ptáš?“

Annabelle si sedla na svá kolena. „Mrzí tě to?“

„Jistě, že ne.“ A znenadání ta síla, která se tak hrdinsky rozvinula, se zase rozptýlila, načež začal plakat.

„Pro lásku boží, nikdy mě neopouštěj!“ prosil ji snažně.

„Neudělám to, lásko,“ slibovala mu a rozpustila se v jeho jemném a chvějivém objetí.

Přese všechno po téměř deseti letech, v předvečer jejich výročí, se skutečně rozvedli. Co se schovává za slovem tolik upřímným jako je „nekompatibilita“? Mohou lidé vyřešit jejich nedorozumění jednoduše jen dialogem? Myslím, že ne. Často takový problém nemá nic společného s intelektem nebo rozumností.

Nyní zatěžkám zkouškou jeden nebo dva případy nekompatibility a ukážu, proč jsou některé svazky odsouzeny k zániku.

Jedna mladá žena potřebovala deset hodin spánku a zůstat ležet v posteli až do pozdního dopoledne, zatímco její muž, plný energie, se už čile vzbudil po čtyřech nebo pěti hodinách. Během prvního roku manželství se tím bavil a dělal si z ní legraci tím, že jí přezdíval „spící kráska“. Poté po pár letech už toho měl plně zuby, a nakonec se z naštvaného stal sarkastik, protože pozdě odpoledne byla mnohem živější než on. V noci byla plná energie a měla duši večírků, načež v přízračné čtyři hodiny ráno byla ještě čilá a neměla nejmenší úmysl se zastavit. Když šli poté spát, on se budil v obvyklou hodinu, zatímco ona se nepohnula skoro až do dvanácti. Nakonec si pomyslel, že je lenivá. Ale ona taková nebyla. Jediný problém tkvěl v tom, že tělo manželky potřebovalo více odpočinku než jeho. V každém případě jeho uvažování bylo nastaveno tak, že kdyby chodila spát brzy, dopřála by si svých deset hodin spánku a probudila by se v rozumnou hodinu zcela odpočatá.

Ona to tak zkoušela dělat, ale nedařilo se jí usnout do hluboké noci, a když se probouzela dříve, zůstávala dlouho ospalá. Snažila se po měsíce změnit své návyky, až vyčerpaná došla na pokraj nervového zhroucení. Svého manžela milovala a chtěla mu ve všem vyjít vstříc, avšak její tělo jednoduše odmítalo vyhovět jeho požadavkům. Nakonec mezi nimi nastala vzájemná nesnášenlivost.

Jsou lidé, kteří podávají větší výkony odpoledne a večer, zatímco ostatní jsou aktivnější v prvních hodinách dne. Pakliže se tyto dva protějšky sezdají, jsou navzájem – ne jejich vinou – neslučitelní.

Toto je ale jen jeden pohled na nekompatibilitu. Jiný je neschopnost některých manželů nebo manželek „následovat vůdce“.

Ve společnosti je stejnost tím nejobdivovanějším principem, na jehož základě je možné žít, ale ve vztahu páru či v manželství nikdy nefunguje. Pokud chcete, můžete o tomto tvrzení diskutovat, jenže jakmile se podíváte do okolí a budete pozorovat šťastné dvojice nebo jiné úspěšné přátelské či manželské svazky, objevíte, že jeden z nich je vůdce a druhý podřízený.

Jako svobodní můžete považovat toto tvrzení za málo demokratické, iracionální a ponižující, každopádně je to nepostradatelné pro tiché soužití. Jestliže dvě osoby závisejí jedna na druhé a ubírají se stejným směrem, není řečeno, že převaha jednoho musí být nutně zlověstnou nebo že vyžaduje závislost a podřízenost ze strany toho druhého.

Láska je synonymem štěstí. Toto štěstí nemůže být přikázané, je třeba si ho získat. A štěstí automaticky uvrhne jednoho do pozice vůdce a druhého na místo poslouchajícího, pro pohodu obou.

Není nic potupného na tomto principu výběru, víceméně mimovolném, který připisuje jednomu z nich pozici lídra. Páru se daří fungovat lépe, pakliže každý ví, jaké místo bude v budoucnu zastávat.

Problémy začínají, když jsou dva lidé se silným komplexem nadřazenosti zataženi do fyzické přitažlivosti a jsou přesvědčeni, že jsou do sebe bláznivě zamilovaní.

Erich Fromm ve své knize *Co je to věda?*[11] tvrdí: „Člověk, který se vychloubá a naparuje, aby snižoval ostatní, je si vědom toho, že je nadřazenou a autoritativní osobou. Ale to, čeho si vědom není, je, že ve skutečnosti tento komplex nadřazenosti není nic jiného než způsob, jakým si kompenzuje opačný komplex. Ve skrytu se cítí slabý a bezbranný jako dítě, a právě v takových chvílích, kdy říká, aby se na něj všichni dívali, jaký je to hrdina, ve skutečnosti si myslí, že nikdo nesmí odhalit, jak zranitelné dítě je.“

Pakliže se oddají dva lidé se stejným komplexem nadřazenosti, každý z nich bude zuby nehty bojovat, aby převyšoval toho druhého. Kompromis je mezi nimi nemožný. A oba budou dělat všechno pro to, aby si zajistili lepší pozici a aby uplatnili svou vlastní nadřazenost. Výsledkem bude opět nekompatibilita.

Je opravdu pozoruhodné, jak mladý pár tvrdí a cítí, že jejich láska je ta nejsvatější a nejupřímnější všech dob. Uvědomit si opravdovou lásku je ta nejemotivnější životní zkušenost.

Námluvy jsou obdobím, v němž dva lidé poznávají a objevují, nakolik je jejich cit hluboký. Není jednoduché objevit úzkoprsost, jestliže je obalená medem, ale předběžné poznání je nezbytné k tomu, aby si důvěřovali nebo aby důvěra vznikla.

Chtíč a nevědomost jsou kupříkladu nejvíce zodpovědné za selhání lásky.

Chtíč vybuchuje jako sopka a vyhasíná tak rychle, jak se zrodil. Skutečná láska je pak více kontrolovaná a jestliže je sycená upřímnou náklonností, může trvat celý život. Něha je poté zásadním kritériem lásky. Samozřejmě nechci říci, že láska je pouhou růžovou zahradou. Vyžaduje takt, porozumění a toleranci, aby otupila rohy. Dva lidé však mohou žít společně a navzájem se milovat zcela upřímně, aniž by se příliš zranili.

[11] Česky zřejmě nevyšlo na rozdíl od jeho jiných významnějších knih.

Avšak jakmile se nevědomost skrývá ve schránce lásky, tak se rychle odkryje a je následována obviňováním, hořkostí a zármutkem.
A pakliže se člověk vyjeví jako šetrný během dvoření nebo zjednodušeně řečeno jako lakomec, je lehké si představit, že po svatbě bude panikařit, půjde-li o peníze.
Lakota vrhá světlo na strach z budoucna. Dívat se na věci perspektivně, aby se někdo vyvaroval chudoby, je sice záslužným symptomem prozíravosti, ale kdo by chtěl žít s někým, kdo je čtyřiadvacet hodin vkuse jen vyděšený? Takový člověk ovládá veškeré lidské projevy. Pro něj platí jen jediná věc: být v bezpečí. Vše ostatní je zakázané.
Jestliže se nějaká vystrašená osoba zamiluje do někoho stejně bojácného, bude mezi nimi dokonalý soulad. Ale pokud se nějaký hýřil zamiluje do skrblíka, jejich procitnutí bude strašné.

Lakomec – Marnotratník
Zdravý – Hypochondr
Důvěryhodný – Lhář
Čestný – Nepoctivec
Sprosťák – Vytříbený
Konformista – Nonkonformista
Skeptik – Důvěřivec
Strojený – Bojácný
Laxní – Metodik
S přemrštěnými sexuálními stimuly – S nedostatečnými sexuálními stimuly
Materialista – Spiritualista
Lajdák – Puntičkář
Ctnostný – Nemorální

Je nekonečno dalších nevhodných kombinací, jimž je možno věnovat pozornost, ale pro tuto chvíli postačí tyto. Jsou zde například i takoví, kteří jsou zapálení do hudby, sportu nebo divadla. V takovém případě, jakmile se jeden z páru o tyto koníčky zajímá, jeho partner nemusí vůbec pochopit, proč je jeho milovaný považuje za smysl svého života.

Poté, když jeden z páru nabyde dojmu, že druhý zešílí, protože je bláznivě do nějakého koníčku zamilován, a současně podnikne tažení proti tomu, aby tuto přehnanou oddanost zastavil, bezpochyby se setká s fanatickým a urputným odporem.
Miliony z párů spolu následně zůstávají i přes velké deziluze díky citovému a ekonomickému poutu. Avšak být spolu a tolerovat se navzájem jen ze zvyku není láskou.
Setrvat spolu, když je láska už jen vzpomínkou, může být opodstatněné výhodami nebo jednoduše strachem zůstat sami. Ale jak je možné, že jen pouhé rozčarování může rozhodit jedince až do bodu, že z nich mnozí onemocní? Proč nadělat tolik povyku pro tak vlastně nedůležitou věc?
Především deziluze není zas tak nedůležitá. Znamená to, že náš pohled na věc byl zcela mylný. Věříme, důvěřujeme a milujeme nějakou osobu, která se mezitím ukáže jako jiný člověk, než jsme očekávali.
Důvěřovat nějaké osobě a nechat rozeznít samotnou lásku, neřkuli vlastní život, je vidět objekt vlastního obdivu přeměňovat se v něco odpudivého, budí to strach a zpochybňuje naši jistotu.
Láska, která vyprchá, je jednou z největších katastrof, ale naštěstí je jen zřídka fatální. S láskou je to jako s bájným fénixem: rodí se znovu ze svého popela a ožívá nanovo. S velikou opatrností začínáme hledat znovu tu obrovskou, skutečně jedinou vykupující a odškodňující emoci, která činí život nejen snesitelnějším, ale současně ho prodlužuje radostí a extází.
Milovat a být milován je dosáhnout nejvyšší úrovně úspěchu. A je to ta nejhezčí věc, jakou nám může život nabídnout.
Je to maximum pro toho, kdo si přeje být důležitý.

Věrnost

Existuje spousta příběhů a strhujících dramat, které jsou založeny na šlechetném konceptu věrnosti.
Níže jsou jen některé.
Uběhlo mnoho, mnoho času, co byl jeden voják uvězněn pro nějaký zločin. Král věřil, že bude moci být potrestán jedině smrtí. Mladý voják, který byl vždy statečný a věrný, úpěnlivě prosil krále, aby mu před popravou dovolil vrátit se domů, aby mohl říci

sbohem svým starým rodičům. A slíbil, že se vrátí týden poté, v čas popravy. Král se smál a řekl, že není tak naivní, aby se nechal obalamutit podobným slibem, a že voják asi není tak hloupý, aby se vrátil zpátky na smrt.

Avšak jeden z přátel vojáka odsouzeného k smrti se ke králi přiblížil a prohlásil: „Vaše veličenstvo, já mu důvěřuji. Zemřu na jeho místě, pokud ten slib nedodrží."

Ten překvapen tak slepou důvěrou odvětil: „Chci, abys věděl, že pokud se nevrátí, na jeho místě zemřeš ty určitě!"

A dobrý přítel ubezpečen sám sebou zareagoval: „Nemám strach. On se vrátí, vaše výsosti."

Odsouzený voják se nakonec vrátil a král byl tak zasažen neobvyklou důvěrou, jakou pro něj jeho přítel choval, že jej ušetřil.

Tohle je druh věrnosti, o jaké píšou básníci.

Podobná oddanost ale nemusí být nutně pohádkou. Může také fungovat, když jsou na sebe dvě nebo více osob natolik vázány, že život jeden bez druhého by byl nemožný. Musíme vzbuzovat důvěru.

Teď vám ukážu případ velmi zvláštní věrnosti. Také je to již hodně času, co byl do sebe jeden pár tak zamilovaný, že přátelé, a dokonce i nepřátelé tvrdili, že za svůj život nikdy neviděli tolik lásky.

Kvůli jednomu podivnému neporozumění byl mladý manžel uvězněn a obviněn z toho, že dělal špióna pro jeden cizí národ. Byl odsouzen jako vinný a zdálo se, že bude popraven během chvilky. Mladá a překrásná manželka byla zcela jasně zachvácena bolestí a s tím, jak se poprava blížila, slibovala, že v ten samý den, kdy bude její milovaný manžel mrtvý, bude ho ve věčnosti následovat.

Slyšel jsem spoustu neobvyklých příběhů o velké lásce, kdy jeden muž či žena prohlašovali, že by nemohli přežít smrt svého milovaného, ale poté nějakým způsobem hledají někoho, kdo by jim mohl zacelit rány a pomohl jim porozumět, že přese všechno je život silnější než smrt a jim se může podařit žít dostatečně šťastni až do konce jejich dní.

Jenže se vždy může jednat o výjimku. V tomhle případě ta žena, která by se brzy stala vdovou po zesnulém, měla opravdu v úmyslu udělat to, co slíbila. Věděla, že bude svému manželovi věrná až do jeho posledního dechu.

Přesto se pak stane moc zvláštní věc. Den před popravou se jedna velmi důležitá osoba, jež reprezentovala vládu, objevila u neutěšitelné ženy a sdělila jí, že má v rukou

přesvědčivé důkazy svědčící o mužově nevině. A tak, stručně řečeno, jí onen zachránce nabídnul, aby s ním na oplátku strávila noc za záchranu života jejího milovaného. Slíbil jí, ba dokonce jí odpřisáhnul, že manžel bude propuštěn již za několik dní.

V tomto bodě její věrnost vyjde na světlo v celé své záři a ukáže, jak moc dokáže být věrná za každou cenu, i za cenu života. Kleió, múza dějepisectví, nám něco po staletí zachovala a předává to dál. Mladá žena totiž takto nemorální nabídku odmítla. Raději zvolila smrt manžela, než aby zradila jejich záslib.

Pak se stane nečekané. Jen den poté je její muž propuštěn. Byla to tak nezměrná radost, že jen Homér by mohl tu scénu popsat. Manžel byl zcela očištěn a mohli by žít dále šťastní a spokojení až do smrti, pokud by mu hloupá žena nevyprávěla, jak byla její věrnost zatížena drsnou zkouškou a jak by mu za nic na světě nezahnula.

Silné paže muže ovinuté kolem jejího těla strnuly, načež je od ní zcela odtáhl a nevěřícně se jí zeptal: „Ty jsi odmítla zachránit mi život?“

„Jen jsem ti chtěla zůstat věrná,“ odpověděla vzrušeně a vyděšena chladností, kterou zaznamenala v jeho hlase.

Muž se stal násilníkem, a aniž by řekl slovo...

Ne, nebudu to já, kdo dokončí příběh. Nechám jej proudit ve vašich představách. Jak je vidno, je mnoho druhů věrnosti!

Ale co je opravdu věrnost, bez užití krásných slovíček? Je to něco, co odolá zubu času? Sfingy a pyramidy, zbudované, aby přežily věčnost, i ty se časem rozpadají. Velké metropole, které se hemží milióny lidí, byly kdysi dnem oceánu, a s tím, jak uběhne čas, se zase na jejich dně ocitnou, až se po další době znovu stanou metropolemi, a tak dále, dokud tato skomírající planeta nebude pohlcena žhnoucí pecí slunce.

„Vše se mění, jen změna je věčná,“ říká jedno přísloví. Mohlo by tomu ale být také tak, že skutečně vše se mění kromě věrnosti. Není spíš nezničitelná? Musí to tak být, protože pokud by nebyla, do čeho by vkládal člověk své naděje do budoucna?

Můžeme poté potvrdit hrůznou pravdu, podle níž je i věrnost založena na nemilosrdných zákonech přírody? Musíme, protože to tak je. Věrnost se časem mění jako jakákoli jiná věc.

Znamená to tedy, že absolutní věrnost nikdy neexistovala, nikdy na celém světě? Hloupá otázka. Existovala a bude existovat, dokud budou lidé, kteří ji ocení.

Tato kvalita může přežít jen díky cituplné přítomnosti jiné věrné osoby. Sama však chřadne a umírá samotou.
Od koho se dá čekat více lásky a věrnosti, pakliže ne od vlastních rodičů? Ti jsou totiž skutečně připravení dát svůj život výměnou za náš.
Je to vůbec věrnost?
V jistém smyslu ano.
Jak se zdá, nedal jsem jí ještě jasnou definici. Začnu od začátku. Věrnost by měla existovat bez jakékoli stopy sobectví či materiálního zisku. Měla by být čistá jako právě napadnutý sníh. Pokud bychom následovali nějakého sofistu, mohli bychom jasně potvrdit, že žádná sněhová vločka nemůže být čistá, protože již přišla do kontaktu se vzduchem a atmosféra je plná bakterií a špíny.
Ne, nic v přírodě není absolutně čisté. Následně by měla být také mateřská láska více či méně kontaminována egoismem a osobním prospěchem.
Milovat naše děti je šlechetný cit. Přejeme si, aby měly úspěch jak pro naše, tak pro jejich dobro. Pokud by se ocitli na okraji společnosti, pokračovali bychom v tom, abychom jim byli nablízku, ale v hloubi srdce se cítíme ponížení a stydíme se, protože zradili tak žalostně naše očekávání.
Ale proč by vlastně měli rodiče něco čekat od svých dětí? Bylo by asi nepřirozené, kdyby tomu tak nebylo. Pokud by nevěřili a nedoufali, že jejich děti jsou výjimečné, neměli by takovou touhu vystavit je na světlo.
„Mé dítě“ - sníme - „bude nejlepší ze všech, nemůže tomu být jinak.“ A když už si myslíme, že jsme středobodem vesmíru, je přirozené, že jsme i přesvědčeni, že naši potomci budou nebo by měli být mimořádní. Zřetelně však v hloubi srdce máme též nějaké ty pochybnosti a modlíme se: „Všemohoucí Bože, jestliže nebude výjimečné, spokojíme se alespoň se zdravým tělem a duší,“ za nejdůležitější dary, pro něž se vůbec rodiče mohou přimlouvat.
„Mé dítě.“ Jaká sladká příchuť v těchto slovech. Jste připraveni chránit jej za cenu vašeho života. Proč by tomu tak být nemohlo? Není to jen tak ledajaké dítě. Reprezentuje vás samé, pokračování vás samotných, minulost, přítomnost a budoucnost. Pro vědomí, že skrze něj budete moct žít v budoucnosti, být představováni v nadcházejících generacích, možná až na věky věků, stačí jen dát život citu ještě silnějšímu než láska. Ale ten, koho chráníte, není vaše dítě, ale vy sami. Je

to ztělesnění vašeho života. Je to ta nejvyšší meta, pro kterou má smysl žít. Pročpak by nemohla být nějaká osoba věrná jen sama sobě?

Avšak život s sebou přináší ošklivé vtípky. Naše milované dítě je zatčeno pro znásilnění a vraždu. Je to nemyslitelné! Ne, to nemůže být náš syn!

Přesto se náš syn přizná. Nejedná se o žádnou chybu. Je to vrah. Ale nemůže jím být! Museli použít násilí, aby ho donutili se doznat. Zatím ale ne. Náš syn říká, že násilí užito nebylo.

Dobrá. Pak tedy někoho kryje. Je to tak! Někoho určitě kryje. Chce umřít. Náš syn chce umřít za někoho, koho miluje. Jaký to hrdinský čin! Jaká oběť! Ale on říká, že nikoho nekryje. Jak je to možné? Nakonec je prohlášen vinným za vraždu prvního stupně a toho nejhoršího ražení.

Co teď?

Tak to asi musí být vyšinutý. Je to jasné. Je blázen (A jsme si jistí, že nepochází z našeho rodu!).

Všemohoucí Bože! Pomoz nám!

Dokázali byste být věrní chlapci nemocnému na hlavu? Nemůžete s tím nic udělat, protože vás stále reprezentuje, ačkoliv se vaše víra v budoucno zcela zhatila. Nicméně budete ještě tohoto zločince milovat? Pakliže připustíte, že ten kriminálník jste vlastně vy, tak asi bohužel. Od chvíle, co se stal vámi, třebaže byste jej chtěli opustit, nemůžete to udělat, poněvadž – jak se můžete zříci sebe sama? A tak mu nadále zůstanete nablízku, protože jak nenávidíte sebe samotné, snažíte se zachránit to, co je možno vzít ze ztroskotané lodě.

Pokud si někdo jen na chvíli pomyslel, že jsem vzhledem k věrnosti cynik, tak se mýlí. Budeme naříkat nad svým osudem, kdykoli se věrnost z jakéhokoli důvodu roztříští na padrť.

Je to užitek, který dává původ věrnosti, ale tato prospěšnost nemůže být jednosměrná nadlouho. Ve chvíli, v níž vyjde najevo, že druhá strana do toho přestala dávat to svoje, věrnost pomaloučku vyprchá.

Připadá vám všechno tohle plodem chladné a vypočítavé rozvahy? Je to jednoduše omezeno na fakta. Je to přirozený proces, jako růst.

Ale s náboženstvím je to jinak. To totiž nabízí podporu tomu, kdo věří, a dokonce i těm, kteří jsou zatracení a vracejí se nazpět, jen když mají potíže.

Přesto i náboženství má smrtelného nepřítele a ze všech sil bojuje o to, aby v životě zůstalo. Církev nutí věřit v existenci v lepší svět po smrti pro všechny ty, kdo víru mají a jsou vůči sobě věrní, a v pekelný oheň zase pro ty, kdo toto nesplňují.
Věrnost zde má stejnou funkci pro všechny sociální třídy: sebezáchovu. Nemyslím si, že bych tím učinil nějaký senzační objev, když poznamenám, že věrnost není nic jiného než jednoduché a vzájemné gesto, které si vyměňujeme za obdržený servis.
A co si myslíte o věrnosti vůči svému vlastnímu národu? Vlast, v níž jsme se narodili, je obvykle ta nejvyšší svátost. Narodili jsme se tam a nepřejeme si nic jiného než žít a umřít tam. Nezasloužila by si tedy lepší zacházení, než chováme k jednotlivci, organizaci nebo dokonce k církvi?
Vlast je jako legendární matka s milióny dětí. Jenže dokud bude jedno její dítě bohatší než to druhé, bude nemožné požadovat po všech stejnou oddanost. Troufal bych si říct, že chudí nebo sociálně vyloučení jsou nuceni být vděční za jejich privilegium být naživu. Chudý ani sociálně vyloučený však nebude akceptovat toto jako nevyvratitelnou pravdu a v jejich hořkosti by se mohli obrátit proti nám, a dokonce i proti jejich matce, jakmile se bolest, opuštění a ponížení stanou již nesnesitelnými.
Mohli bychom udělat kázání vyhladovělému platné až na věky věků a tvrdit mu, že obrátit se proti své vlastní matce a vlastnímu národu je vrcholem podlosti. Hladový ale bude rozumět jen jedinému slovu: jídlu! Opustil by svou matku nebo rodnou zem a ani by nezaváhal, kdyby mu někdo nabídnul něco pro zaplnění žaludku.
Je holé bláznovství věřit, že člověk sklíčený hladem by pokračoval v oslavování jména jeho vlastní matky nebo národa jen proto, že jedna ho vrhla na svět a druhý ho nechal beznadějně vyhladovět.
Člověk, který je zbaven privilegia stát se důležitým, ať již pro sebe samého nebo pro společnost, v níž žije, se stává nebezpečným. Důležitost být důležitým je podružná jen pro sebezáchovu.

Nenávist

R: Včera jsem měl zvláštní pocit.
D: Povídej.
R: Něco z mého života odešlo. Něco moc důležitého.
D: Co například?

R: Nenávist.

D: Chceš říct, že už neumíš nenávidět?

R: Jen Bůh ví, jaké potěšení mi dělalo nenávidět svého ex kamaráda... podívej... před nějakou dobou jsme byli spolužáci a velcí přátelé. Pomáhal jsem mu všemožnými způsoby. Dal jsem mu peníze, aby mohl rozjet obchod a stal se bohatým. Pak potkal svoji manželku, výbornou ženskou a skvělou matku v mém domě. Co ti o něm ještě můžu říct? Pro něj jsem nebyl jen kamarád, ale taky jsem mu radil ve finančních záležitostech, byl jsem zkrátka jako jeho máma a táta dohromady. Zkráceně jsem byl částí jeho rodiny.

D: A co se tak hezkému přátelství stalo?

R: Poezie.

D: Nerozumím.

R: Napsal básně.

D: A co je na tom špatného?

R: Předtím nikdy nenapsal ani řádek. Skutečnost byla taková, že nikdy nejevil zájem o literaturu, tím spíš o poezii. Nikdy mu pranic nezáleželo ani na knížkách, ani na divadle. Ve svém životě se zajímal jen o sport.

D: A pak napsal ty básně. A tohle způsobilo konec věčného přátelství?

R: Ano, bylo to tak a jsem přesvědčen, že to udělal naschvál. Podívej, skutečnost byla taková, že jsem pracoval jako editor pro jeden literární časopis. A on s naprostou arogancí hodil na můj psací stůl tu nepovedenou hloupost nazývanou poezií a požádal mě, abych ji publikoval v příštím čísle. Bez jakékoli úvodní přípravy nebo opodstatnění mi jednoduše přikázal vzít si tu věc, aniž bych si ji snad předtím přečetl, abych jí věnoval hlavní místo ve svém časopise. Troufalost a strohý způsob, jakým mi to poručil, mi rozbouřily v žilách krev. „Co vůbec víš o poezii?“ zeptal jsem se jej poté, co jsem se podíval na tu blbost, co neměla hlavu ani patu. „Vím o ní to, co o ní víš ty!“ odvětil drze ostrým tónem jako břit. Ty básně nakonec nebyly tak hrozné, ale neměly žádný význam.

D: Zřejmě jsi byl na něj tvrdý.

R: Co si o tom myslíš?

D: Že jste se začali hádat.

R: Začal s tím on a já mu jen vrátil, oč si žádal.

D: Cítil ses napadený?

R: Jistě, že jsem se cítil uražen. Ten omezený ignorant se opovážil mě požádat, abych umístil tu nesmyslnou věc do mého časopisu.

D: A přišel jsi na to, proč se zachoval zrovna takhle? Bezpochyby to byla provokace. Ale otázka zní: proč?

R: Ano, trochu jsem o tom přemýšlel, nenáviděl jsem ho až do včerejška.

D: A co se stalo včera?

R: Znenadání mi bylo všechno jasné. Já jsem jako mecenáš, odborník a štědrý člověk vstoupil a zase vystoupil z jeho života coby neomylný polobůh. Vzpomněl jsem si, jak jsem ho přerušil v polovině věty jako věčně ubručený táta, který nepodporuje ani tu nejmenší odmluvu od svého syna. V hlavě se mi přehrálo, jak zčervenal hněvem následkem toho, co jsem mu řekl a jak si poté jeho manželka vychutnávala každé dloubání loktem, aby na to nemusel reagovat. A ten ubohý chlapec jen toleroval mou přítomnost v jeho domě po ... nech mě přemýšlet... dvanáct nebo třináct let! Jeho velkorysost i ponížení by byly dobrým příkladem i pro takového Joba.

D: A nyní jsi ho již tedy přestal nenávidět?

R: Řeknu to takto. S vytrvalostí fanatika jsi se snažil zdůraznit, že každý z nás si z nutnosti buduje jakousi zástěrku. Bavil jsem se nenávistí k tomu hlupáčkovi po tak dlouhou dobu, dokud mi náhle nedošla ještě jedna věc: „Ksakru, ten ubožák by mě jen oprávněně dokopal k tomu, abych zmizel z jeho baráku. Koneckonců má právo být králem ve svém vlastním domě.“ Tak jsem se rozhodl již té nenávisti zanechat, i když je to s ní jako s hračkou, kterou je těžké opustit.

D: Jenže když víš, že tvůj přítel byl více než ospravedlněn už jen tím, že tě provokoval...

R: Jsem si jist, že odpověď už znáš.

D: Snad, ale rád bych věděl, jestli ji znáš ty.

R: Měl jsem důkaz, že jsem se spletl, a jak dobře víš, nikomu se nelíbí být přistižen při chybě. Dobrá, mým pochybením bylo, že jsem byl příliš autoritativní a neomalený, ale jsem si jist, že tu byla kupa důvodů, která ospravedlňovala toto chování. Spletl jsem se již vícekrát a já přitom jakožto otec a ochránce jsem neudělal nic než svou povinnost...

D: Teď racionalizuješ.

R: Proč by to měla být jen má vina? Jsem absolutně přesvědčen, že kdybych ho nezastavil v mnoha jeho bláznivých investicích, přišel by i o košili.

D: Tomu všemu věříš?

R: Ne nutně. Jen se snažím dělat to, co by udělal kdokoli na mém místě, tedy minimalizovat mé chyby a dokázat, že si druhá osoba zasloužila to, co dostala. Stačí a tečka. Vím, neříkej mi nic... Musím si před očima držet svou nízkou nedotčenou důležitost, i když ztratím tvář před celým světem.

D: Problém ale je, jestli ho stále nenávidíš nebo už ne...

R: Teď již jsem pochopil jeho úhel pohledu a jen se ptám, jestli porozuměl tomu mému.

D: A jaký je tvůj názor na věc?

R: Ten můj spočívá v tom, že jsem nechtěl udělat nic jiného než mu pomoci. Měl by porozumět tomu, že moje úloha otcovského ochránce se zrodila v okamžiku, kdy ode mě přijal peníze, aby rozjel svoje obchody.

D: Je to tak, ale je také pravdou, že jsi mu neustále připomínal, že je vůči tobě dlužný a že tomu bude až do smrti. Jak surová myšlenka! Pravdou je, že jsi ho odmítl nechat dospět nebo myslet samostatně, až jeho odpor exponenciálně vzrostl a rozhodl se tě vyškrtnout ze svého života za jakoukoli cenu.

R: Ano, ano, muselo to být takhle.

D: Fakt, že toho tolik očekával, aby se od tebe osvobodil, dokazuje, že náklonnost k tobě byla upřímná. Jsem si jist, že tě měl rád a snažil se ti zalíbit, ale ty jsi jaksi paličatě odmítal nechat ho samotného. Chtěl jsi potlačit veškeré jeho iniciativy a učinil jsi tomu doslova. Není tomu tak?

R: Určitě ne. Počkej, tohle nedává smysl. Právě jsem ti řekl, že už jsem ho přestal nenávidět. Ale nemohu se vyhnout tomu racionalizovat a ospravedlňovat mé jednání.

D: Chápu. Racionalizace je naší poslední obrannou linií. Jak to bylo s tvými dvěma dětmi? Proč tě opustily? Můžeš o tom mluvit?

R: Je těžké si přiznat, že jsem pochybil, ale po odůvodnění toho, co se stalo skutečně mezi mnou a tímto ex přítelem, už nemám žádnou záminku, abych si něco nalhával, a nemůžu mu to dále vyčítat.

D: Co tím chceš říct?

R: Že jsem byl despotickým otcem také vůči nim. Z hloubi mě nenávidějí. Chtěl jsem, aby pracovaly u mne, ale měly naprosto jiné představy. Skutečnost je taková, jak to vidím nyní, že se ode mě chtěly vzdálit co nejvíce.

D: Jsi přece moderní člověk, mohl sis dokázat představit, že...

R: Ano, mohl jsem, ale neudělal jsem to. Nyní si všímám toho, že každý člověk začíná již od samého počátku budovat svůj vlastní svět. Chce být králem svého světa a zuří proti každému, kdo se odváží vstoupit na jeho tajné území. Vstup zakázán.
D: Ano, je to tak.
R: Člověk může mít všemožné tituly, ale zapomínáme, že každý z nás má velké ego a silnou sebelásku, a proto by nikdy nesnesl, aby se k němu někdo choval dobročinně nebo pohrdavě. Lze také říci, že je vhodnější oslovovat lidi, abychom je nepovažovali za podřízené, ale za sobě rovné. A nakonec jsem si ve své tvrdohlavosti uvědomil, že mé děti mě opustily, protože jsem je bral za svůj majetek a nikoli za individua.

Co mi teď připadá nejpodivnější, je, že jsem pochopil, jak ve všech oblastech lidského života není pro člověka nic důležitějšího než: *Důležitost být důležitý.*

Kapitola jedenáctá

POSTAVA V RENTGENU

V této kapitole prozkouším dědičnost. Žádný spisovatel si nemůže dovolit opomenout tento životní element postavy, o níž chce psát. Nejsou to tedy vždy jen chybějící láska nebo neschopnost, které vedou k podporování surovosti nebo netolerance. Dědičné kvality za to také nesou svou dávku zodpovědnosti.

Bohužel velká část z nás přikládá valnou část důležitosti vnějšímu prostředí a často zanedbává dědičné kvality, jež mezitím hrají podstatnou roli v utváření osudu lidí.

Z tohoto důvodu je mým záměrem prozkoušet jednotlivce, kteří odmítají pohyb, změnu, jsou přesvědčení o svém a nechápou evidentní.

Každého na tomto světě vede požehnání nebo prokletí jeho předků. Leonardo da Vinci, největší génius, který snad kdy existoval, cítil velký dluh vůči svým kořenům. To stejné platilo pro Adolfa Eichmanna, Himmlera nebo Hitlera.

Doktor Lester R. Aronson, hlava etologického oddělení Amerického muzea přírodní historie, vzhledem k chování tuto myšlenku potvrzuje: „Dědičnost je důležitá na sto procent, stejně tak jako okolí, které nás obklopuje.“

Nedá se ani ignorovat skutečnost, že náš fyzický vzhled ovlivňuje naši povahu. A jestliže nám jen náhodou chybí jeden z nezbytných prvků sloužících ke správnému fungování našeho těla, ihned je to zaznamenáno a zpravidla onemocníme. Předpokládejme, že když nemáme dostatek vápníku, jenž pochází ze sýrařských výrobků a ovoce, naše kosterní struktura se může stát porézní a při malém pádu si nějakou kost zlomíme. Jakmile bychom postrádali dostatek železa, časem se určitě staneme anemickými.

Krátce řečeno, zdraví je základním kamenem, na němž závisí naše budoucnost a budoucnost našich dětí. Zajímalo by mě, co by se stalo, kdyby se rodily děti s těmito chybějícími chemickými prvky, jak by se chovaly a jak by reagovaly na běžné denní stimuly. Doktor Howard Fabing, neuropsychiatr z Cincinnati, stejně jako spousta dalších psychiatrů nebo vědců, dospěl k závěru, že duševní choroby mají svůj původ z biologických příčin.

Srpnové číslo časopisu *Archivy neurologie a psychiatrie* z roku 1958, které vydala Americká lékařská asociace, přináší překvapivé důkazy o tom, že nejzáhadnější duševní porucha, schizofrenie, je způsobena vadou mozku.

Nemusíte být lékař, abyste věděli, že žaludeční potíže způsobují závratě a chronická zácpa akutní autointoxikaci. Špatná strava může vést k vysokému nebo nízkému krevnímu tlaku, cukrovce nebo zpomalení průtoku krve; v důsledku toho se také zpomaluje mozková činnost a myšlení se stává únavným. V takovém stavu děláme věci, které bychom jinak považovali za zcela nesmyslné.

Bylo zjištěno, že přecitlivělost, špatný metabolismus, nedostatek iniciativy a neschopnost rozhodovat se jsou přímým důsledkem zpomalení funkcí štítné žlázy způsobeného podvýživou, zatímco nadměrná činnost téže žlázy způsobuje úzkost a strach.

Správná výživa nastávajících matek tedy může znamenat rozdíl mezi životem a smrtí, nemluvě o tom, že pokud dítě s nedostatkem výživy přežije, bude to mít přímý vliv na jeho osobnost.

V současné době nevíme, co přesně chybí v těle notorického zločince z chemického hlediska, ale je jisté, že nevyvážená strava jeho matky před jeho narozením spolu s nepříznivým prostředím způsobily, že se opožďuje a není schopen dodržovat pravidla a zákony.

Obvyklí zločinci jsou lidé retardovaní. Jejich činnost za hranicí zákona to dokazuje. Chybí jim předvídavost, aby si uvědomili, že nemohou jednat v rozporu se zákonem. A také nevědí, že nemají šanci proti vědeckému bádání.

Lidé se s nedostatky rodí, netrpí jimi později. Kdo neustále páchá zlo ne proto, aby někoho popudil, i když to tak často v první řadě vypadá, je pak zločinec. Ve skutečnosti tito lidé nemohou udělat nic pro to, aby se takovému jednání vyhnuli.

Za jejich kriminální činy je můžeme nesčetněkrát zavřít do vězení, dokud nezemřou. Ale to jim nepomůže. Ani společnost jejich uvězněním nic nezíská. Tito lidé jsou nemocní. Pokud se dostanou z vězení, brzy se vrátí. Někteří páchají jeden zločin za druhým jako hodinky, protože je to jediný způsob, jak se mohou projevit.

V. H. Mottram, profesor psychologie na londýnské univerzitě Kings College, v knize *Fyzické základy osobnosti*[12] uvádí: „Osobnost je založena na našich fyzických

[12] Česky nevyšlo.

vlastnostech a genech, které jsme zdědili. Jsme tím, co jsme zdědili, od prvního chloupku na obočí až po poslední pihu na kůži.“

Kriminalita mladistvých, stejně jako nešťastná manželství, nepotřebuje k nápravě soudy nebo vězení, ale lásku a obnovu chemických prvků, jež tato těla obohacují.

Povyprávím vám o nejodpornější, ale zároveň poučné vraždě, která se stala 16. března 1957 v Chicagu. Dvanáct dospívajících z dobrých rodin se rozhodlo někoho zabít. Zde je to, co si řekli, jak o tom informovaly místní noviny:

„Dvě auta byla připravena k odjezdu. Jeden se zeptal: ‚Co budeme dělat?‘ Další odvětil: ‚Půjdeme ven a seženeme negra?‘

Jiný další řekl: ‚Potřebuju peníze.‘ A ještě jiný pravil: ‚Potřebuju kabát.‘ A já na to, že potřebuju boty.

Ray řekl: ‚Dojdu si pro boty.‘ A další pověděl: ‚Vezmu si jeho bundu.‘

Schwartz, který tvrdil, že se opil vínem a pivem, jakmile zastavili na semaforech mezi 59. ulicí a ulicí Kedzie, vystoupil z auta poté, co spatřil Palmera, štíhlého černocha čekajícího na autobus.

Schwartz přistoupil ke své oběti. Podle svědka se oháněl pálkou s oběma rukama. Jeden z chlapců vykřikl: ‚Vypadni odsud!‘

Všichni se rozeběhli pryč. Všichni až na Schwartze, jenž se pokusil udeřit jiného černošského chlapce, který tam byl rovněž a jemuž se podařilo poškrábat mu rameno, než utekl.“

Zní to jako nesmyslná a krutá vražda, jakou spáchali čtyři brooklynští „mráz nahánějící zabijáci“, patnáctiletí až osmnáctiletí chlapci, kteří byli v roce 1955 shledáni vinnými z umučení a utopení továrního dělníka. Rádi chodili do parku u East River a mučili tuláky a opilce. Jednoho muže polili benzinem a zapálili, pak byli obviněni z pálení nohou dalších a z ubití muže, který opravoval komíny, k smrti.

„Tehdy jsem si nemyslel, že dělám něco špatného,“ napsal poté, co byl shledán vinným, sedmnáctiletý Melvin Mittman, který byl hlavním strůjcem gangu.

Ačkoli Joseph Schwartz nikdy nevysvětlil důvody nenávisti, jakou pocítil, když se vrhl s holí na chlapce, jehož nikdy předtím neviděl, z výslechu vyplynula zřejmá zášť vůči jeho otci. A jak později vypověděl pan Schwartz starší, syn na něj pohlížel s opovržením.

Otec dále uvedl, že jeho žena byla již před časem hospitalizována na psychiatrii a on se tak snažil být oběma rodiči svých dvou dětí. Uvedl, že Joseph záhy odešel z domova poté, co se pohádali, když byl požádán, aby přispíval do rodinného rozpočtu. Domníval se však, že Joseph pak žil se svým starším bratrem Williamem, jenž pracoval na železniční stanici a neměl tedy finanční potíže.

Byl to impozantní muž se zarudlou tváří a prohlásil, že si nedovede představit, že by jeho syn choval nenávist k černochům: „Jsem mlékař a mnoho mých zákazníků jsou černoši," říkal. „Co si o mně teď budou myslet? Je to strašné."

Paní Anna Bandyková, matka Jeroma, jednoho z obviněných chlapců, stejně jako většina rodičů, tvrdila, že její syn je „hodný chlapec", že nepije, nenosí u sebe zbraně a nikdy předtím se nepouštěl do žádných problémů.

„Můj manžel je na naše čtyři děti velmi přísný," tvrdila. „Nosí pěkné oblečení, mají co jíst a chodí do kostela. Nemůžu tomu uvěřit."

Poručík Michael Delaney, šéf oddělení pro mladistvé, věděl zřejmě lépe než sami rodiče, jaká zloba se v chlapcích skrývá. Věděl, že Rebelové, jak si říkali, působí už dva roky a jsou organizováni do dvou týmů podle věku. Žili podle kodexu sousedského gangu a všechny vetřelce považovali za nepřátele.

Možná jste si všimli, že všichni rodiče tvrdili, že jejich děti jsou „hodní chlapci". Nepochybně byli také hodní, laskaví a někdy i štědří k těm méně šťastným. Většina těchto hodných chlapců měla milující rodiče. Co se jim mohlo stát? Že by se tito mladí vrazi náhle přestali ovládat? Každý, kdo si neuvědomuje důsledky špatného činu, musí mít nějakou mozkovou vadu, bez ohledu na to, zda je to hodný chlapec nebo ne.

Náš šestiletý syn za námi jednoho dne během první světové války přišel a řekl, že chce jít na bojiště a zabít tam všechny nepřátele. Po tomto strohém a hrdinském prohlášení očekával, že bude uklidněn.

Bez váhání jsme mu dali svolení ukončit válku a vlastnoručně vyhladit všechny zbabělé nepřátele. Jen jsme našeho syna, který byl tak rozhodný, varovali, co by se stalo, kdyby ho nepřítel, jenž mohl být také vyzbrojen děly, bombami a tanky, provrtal kulkami.

Vůbec se mu to nelíbilo a váhavě se zeptal: „Mají dovolení mě zabít?"

„Ano, miláčku," ujistili jsme ho. „Mají stejné právo zabíjet jako ty."

O chvíli později jsme se nerozhodného a hluboce ztrápeného syna zeptali: „Jsi stále přesvědčen, že chceš jít do války?" „Ano," odpověděl syn.

Celou otázku zakončil důrazným: „Sakra!“, ať už tím myslel cokoli.
Jsem si naprosto jistý, že ti čtyři mladí vrazi museli slyšet v rádiu nebo vidět v televizi, že zločin a brutalita se nevyplácí. Museli to slyšet od svých rodičů, ve škole či v kostele. Je však jasné, že se to v jejich myslích nezakořenilo tak jako u našeho dítěte. Nemají takovou mentální kapacitu, aby si zřejmou pravdu přivlastnili. Říkám zřejmou, protože v té době už byli dost staří na to, aby věděli, že společnost nebude tolerovat barbarství, pokud chce přežít.
Pochybuji o existenci jediného člověka, jehož by alespoň jednou nenapadlo udělat něco nezákonného nebo dokonce destruktivního. Většina z nás se toho však zdrží, protože o tom nejen přemýšlíme, ale rovněž předvídáme, jaké hrozné následky by špatný čin, který jsme si vypočítali a naplánovali, měl.
Každý, kdo není schopen zvážit důsledky, má problém s mozkem! Takoví lidé, ať už velcí nebo malí, by měli být vyšetřeni na tělesné a výživové nedostatky a mělo by se jim pomoci obnovit nedokonalé chemické složky jejich těla.
Na vlastní oči jsme viděli, jak zázračné proměny se v rámci toho mohou odehrát.
Ano, existuje naděje pro ty, kdo chtějí žít v míru se svými bližními. Mezi hloupým a inteligentním člověkem je mnoho rozdílů. Normální, inteligentní člověk má mimo jiné schopnost učit se.
Hloupý člověk nemusí být nutně nenormální v užším slova smyslu. Může vykonávat manuální práci na základě toho, co se naučil, ale jeho IQ 75 bude vždy odpovídat IQ sedmiletého nebo desetiletého dítěte. Takový člověk může žít jako kdokoli jiný bez zvláštních obtíží, pokud je vše jen zcela na něm a zvládne to. Může běžně vykonávat jednoduchou manuální nebo intelektuální práci, ale při případných komplikacích se bude cítit zcela ztracen. Nemá žádnou invenci ani žádnou vynalézavost, s níž by mohl dát život novým nápadům.
Takový člověk se nemění, protože si nedokáže představit jiné způsoby, jak dělat práci než ty, jež vždy používal v minulosti. Každý, kdo není schopen změny, ačkoli změna je pro přežití nezbytná, nemůže být nikým jiným než duševně zaostalým. Dědičné vlastnosti se stanou osudnými, pokud by například *dvě* mentálně postižené osoby počaly dítě. Přišlo by na svět s kamenem uvázaným kolem krku.
U duševně postiženého člověka je hněv zrcadlením potlačeného vzteku. G. R., 23letý odsouzený zločinec, byl zatčen za znásilnění tří žen. Předtím měl problémy za loupež

a napadení. Po propuštění, tedy poté, co splatil svůj dluh vůči společnosti, se během krátké doby zase vrátil do vězení.

John Francis Roche byl popraven 26. srpna 1955 za znásilnění a vraždu čtrnáctileté dívky. K dalším pěti vraždám se přiznal.

Někdy jsou v novinách tři nebo čtyři takové články. Zločinci bez svědomí nebo předvídavosti jsou produktem nejen nezdravého prostředí, ale i dědičných vlastností, i když mají IQ génia.

Vezměme si případ člověka s velmi nízkou úrovní inteligence; jeho touha být zaznamenán nebo být důležitý v něm hoří stejně silně jako v normálním člověku, ne-li silněji. Je totiž pravděpodobné, že je v něm silnější, protože jeho rozum nemá sílu tento instinkt potlačit či ho varovat před nebezpečím, jež by mu hrozilo, kdyby překročil zakázaný prostor ilegality.

Způsob uvažování těchto lidí je otupělý a přemíra touhy být úspěšný, důležitý a obdivovaný ostatními i sebou samým zahání opatrnost do autu.

Jaká je to pak škoda, když se zjistí, že pár běžných chemických prvků dostupných při početí z něj mohlo udělat normálního jedince, tedy to nejlepší z člověka.

Nejenže se spisovatel nemůže obejít bez znalosti původu a motivací, které vedou postavu k určitému jednání, ale musí toho také využít. Každý čin nemusí být nutně výsledkem rozmaru, ale více či méně logickým vyústěním chemie, která řídí náš fyzický aparát.

„Génius je šťastným výsledkem souhry nejrůznějších okolností," tvrdí Havelock Ellis ve své knize Studie o anglickém géniovi[13]. S Ellisem souhlasím. Právě vlastnosti, jež jsme zdědili, umožňují onen šťastný výsledek, o němž autor hovoří. Takový šťastný výsledek je jedním z darů, které dostáváme od svých žehnaných či proklínaných předků; o zbytek se postará zdravé a podnětné prostředí, v němž dítě vyrůstá a dospívá.

Kaskadérské kousky, způsobené vylomeniny vedoucí k smrti nebo dokonce vraždy mohou být platnou náhražkou pocitu důležitosti. Člověk se vědomě, častěji než nevědomě, dopouští za vlasy přitaženého činu jen proto, aby zapůsobil na ostatní.

[13] Ani tato kniha z r. 1904 nebyla přeložena do češtiny.

Závěrem

Rád bych vám připomněl, že pokud náhodou uvidíte drama z antického světa nebo si přečtete knihu, která překonala generace, nemůžete si nevšimnout, že jen silné, rozhodné a tvrdé postavy, bez ohledu na to, zda jsou dobré nebo špatné, mohou přežít a překonat útrapy měnící se doby, a přitom zůstat svěží a originální.

Nikdy nebylo a nebude zajímavější téma nebo příběh než odhalení trojrozměrné postavy.

Upřímně doufám, že vám tato kniha pomůže uskutečnit vaše ambice nejen být úspěšným spisovatelem, ale také přežít v čase.

Hodně štěstí.

Lajos Egri

Umění postavy

Jak vytvářet a psát postavy velikého významu a se silným emotivním účinkem

„Napsat knihu je nic, pakliže sama nedokáže předělat člověka.“

Kniha byla přeložena z italského překladu amerického originálu opravdu jen s mírným přihlédnutím k tomu původnímu. Překlad z angličtiny do italštiny: Valeria Brucoli, Dino Audino Editore, Řím, 2009 (americký originál z r. 1965, vydaný v New Yorku). Název knihy je někdy překládán také jako „Umění kreativního psaní“, ale i vzhledem k trochu odlišnému obsahu italské verze byl upřednostněn tento titul.

Přeložil a poznámkami doplnil Matteo Difumato, roz. Jiří Zygma.

ISBN 978-80-906696-6-6

www.quadrom.eu

Quadrom © Praha, Roquetas de Mar, 2021-2023

ISBN 978-80-906696-6-6

9 788090 669666 >

I elektronické knihy jsou chráněny autorským zákoníkem. Není tedy možno bez dovolení editora soubor dále šířit, sdílet nebo ukládat na internetu či jiných médiích. Soubory jsou koncipovány především pro osobní potřebu v elektronických čtečkách nebo počítačích. Rovněž citace z děl je dobré konzultovat s nakladatelem.

NEDOBROVOLNÉ ŠÍŘENÍ DÍLA JE ZAPOVĚZENO!!

Synopse

Neexistuje žádný dobrý příběh bez dobré postavy. Jenže jak vytvořit takové postavy, které by byly schopné vtáhnout čtenáře či diváka do jejích dobrodružství a zároveň v nich vzbudit takové emoce, které budou natolik silné, že zůstanou vštípené do jejich pamětí? Od této knihy nečekejte odpověď založenou na pravidlech nebo předpisech, ale ani na radách nebo analýzách postav, jež byly úspěšně stvořeny jinými spisovateli. Ne, tak trochu sokratická odpověď od Egriho je jednoduchá: pozorovat sebe sama tak, abychom se pochopili a dokázali popisovat ostatní. A toto především nakonec způsobuje to, že si všímáme, nakolik si všichni protiřečí a jak jsou neustále a velmi často nevědomky přelétaví. Jedním slovem: složití. A od této počáteční domněnky kniha přechází od představení problému k jeho konfrontaci jakýmsi didaktickým způsobem – totiž k protimluvu jako takovému, který patří k nejplodnějším úkazům lidské osobitosti, přičemž čerpá z možných příkladů v užití vypravěčského jazykového talentu pro čtenáře, spisovatele, dramaturgy a scénáristy.

O autorovi

Lajos Egri (1888-1967) je poněkud pozapomenutý maďarský spisovatel a divadelní režisér, který emigroval v r. 1906 do amerického New Yorku, kde se zprvu živil nejrůznějšími profesemi. Poté na základě svého bádání vedl již za jeho života poměrně úspěšné kurzy kreativního psaní na amerických univerzitách, přestože jeho hry se dnes v podstatě nehrají. Kniha „Umění postavy“ volně navazuje na jeho nejvýznamnější dílo „Umění dramatického psaní“, které do češtiny přeložilo a vydalo rovněž nakladatelství Quadrom v r. 2013.

Obsah

Kapitola první ... 3
UNIVERZÁLNÍ ČLOVĚK: UMĚNÍ PSÁT ... 3
Kapitola druhá ... 5
CO JE TO PŮVODNOST ... 5
Kapitola třetí ... 8
EMOCE: ZDROJ ČTENÁŘOVA ZTOTOŽNĚNÍ ... 8
ZARUČENÉ ZTOTOŽNĚNÍ ... 16
Kapitola čtvrtá ... 17
DŮLEŽITOST BÝT DŮLEŽITÝ ... 17
Kapitola pátá ... 23
UTVÁŘENÍ POSTAVY ... 23
Kapitola šestá ... 29
IMPROVIZACE ... 29
Kapitola sedmá ... 39
ROZPOR POSTAVY ... 39
Kapitola osmá ... 50
JAK VYTVOŘIT NEROZDĚLITELNÉ POUTO ... 50
Kapitola devátá ... 55
ODKUD BEROU SPISOVATELÉ NÁPADY ... 55
LAKOMEC ... 58
PERFEKCIONISTA ... 59
MUŽ ZALÁSKOVANÝ DO LÁSKY ... 60
EXHIBICIONISTKA ... 61
ŠŤASTNÝ MUŽ ... 64
SEBESTŘEDNÝ ČLOVĚK ... 65
REKAPITULACE ... 67
Kapitola desátá ... 75
UVEDENÍ DO MOTIVACE ... 75
Prostředí ... 77
Příběh o ošklivém muži ... 82
Božský člověk ... 91
Štědrý člověk ... 101
Láska: první krok vstříc nedůvěře ... 106
Proč láska vyprchá ... 112

Věrnost 122
Nenávist 127
Kapitola jedenáctá 132
POSTAVA V RENTGENU 132
Závěrem 138